ന്നു. "രാമരാവണയോൎയ്യുദ്ധം രാമരാവണയോരിവ" എന്നൊരു പഴഞ്ചൊല്ലുണ്ട്.

രാവണഗംഗാ — ലങ്കയിലെ ഒരു നദി.

രാവണി — ഇന്ദ്രജിത്ത്.

രാശികൾ —

മേഷോവൃഷോഥമിഥുനംകൎക്കടഃ സിംഹകന്യകാ।
തുലാചവൃശ്ചികോധന്വീമകരഃകുംഭമീനകൌ॥

രാസം, രാസക്രീഡാ, രാസമണ്ഡലം — കൃഷ്ണനും വൃന്ദാവനത്തിലെ ഗോപികളുമായി ഉള്ള ഒരു നൎത്തനം.

രാസേശ്വരി — രാധാ.

രാഹു — നാലുകൈകളും വാലും ഉള്ള ഒരു ദൈത്യൻ. സിംഹികയിൽ വിപ്രചിത്തിയുടെ പുത്രൻ വേഷം മാറി ദേവകളുടെ ഇടയിൽ ചെന്നു സമുദ്രമഥനത്തിൽ കിട്ടിയ അമൃതത്തിൽ കുറെ കുടിച്ചുകളഞ്ഞതു സൂൎയ്യനും ചന്ദ്രനും അറിഞ്ഞു വിഷ്ണുവിനെ അറിയിച്ചു. വിഷ്ണു അതുകൊണ്ടു അവന്റെ രണ്ടു കൈകളും തലയും വെട്ടിക്കളഞ്ഞു. എന്നാൽ അമൃതം കുടിച്ചു അമൎത്ത്യത സമ്പാദിച്ചുപോയതുകൊണ്ടു അവന്റെ ശരീരത്തെ നക്ഷത്രമണ്ഡലത്തിൽ ആക്കി. സൂൎയ്യചന്ദ്രന്മാരോടുള്ള വിരോധം നിമിത്തം ചിലപ്പോൾ അവരെ വിഴുങ്ങിക്കളയുന്നു. പുരാണപ്രകാരം ഇതാകുന്നു ഗ്രഹണങ്ങളുടെ കാരണം. രാഹുവിന്നു തമസ്സ്, സ്വൎഭാനു, സൈംഹികേയൻ, വിധുന്തുദൻ, അഭ്രപിശാചു, ഭരണീഭൂ, ഗ്രഹൻ, കബന്ധൻ എന്നും പേരുകളുണ്ട്.

രിക്തതിഥി — ഓരോ പക്ഷത്തിലും ചതുൎത്ഥി, നവമി, ചതുൎദ്ദശി ഈ ദിവസങ്ങൾ.

രുക്മരഥൻ (വാഹനൻ) — ദ്രോണൻ.

രുഗ്മിണൻ — ഭീഷ്മകരാജാവിന്റെ പുത്രനായ വിദൎഭരാജാവു. കൌരവരെയും പാണ്ഡവരെയും സഹായിക്കാമെന്നു പറഞ്ഞു. എന്നാൽ അവൻ വമ്പുപറയുന്നവനാകകൊണ്ടു ഇരുകക്ഷികളും അവന്റെ സഹായം നിഷേധിച്ചു. തന്റെ സഹോദരിയായ രുഗ്മിണിയെ കൃഷ്ണൻ ഗൂഢമായി ഭാൎയ്യയാക്കി കൊണ്ടുപോയപ്പോൾ രുഗ്മിണൻ സേനാസഹിതം പിന്നാലെ ചെന്നു എന്നാൽ കൃഷ്ണനാൽ തോല്പിക്കപ്പെട്ടു. ഒടുവിൽ ബലരാമനാൽ കൊല്ലപ്പെട്ടു.

രുഗ്മിണി — ഭീഷ്മകന്റെ പുത്രി. രുഗ്മിണന്റെ സഹോദരി. കൃഷ്ണൻ അവളെ വിവാഹത്തിന്നു ചോദിച്ചാറെ രുഗ്മിണന്നു മനസ്സില്ലാതെ അവളെ ചേദിരാജാവായ ശിശുപാലന്നു കൊടുക്കാൻ നിശ്ചയിച്ചു. വിവാഹത്തിന്നു നിശ്ചയിക്കപ്പെട്ട ദിവസം രുഗ്മിണി ദേവാലയത്തിലേക്കു പോകുമ്പോൾ കൃഷ്ണൻ അവളെകണ്ടു കൈക്കുപിടിച്ചു രഥത്തിൽ കയററിക്കൊണ്ടു പൊയ്ക്കളഞ്ഞു. അവളെ വിടുവിച്ചു കൊണ്ടുവരുന്നതിന്നായി രുഗ്മിണനും ശിശുപാലനും സേനാസഹിതം ചെന്നാറെ കൃഷ്ണൻ അവരെ തോല്പിച്ചുംവെച്ചു രുഗ്മിണിയെ ദ്വാരകയ്ക്കു കൊണ്ടുപോയി. രുഗ്മിണി കൃഷ്ണന്റെ പ്രധാനഭാൎയ്യയായിരുന്നു. കൃഷ്ണൻ മരിച്ചപ്പോൾ രുഗ്മിണിയും വേറെ ഏഴു ഭാൎയ്യമാരും ചിതയിൽക്കൂടി ദ

ഹിപ്പിക്കപ്പെട്ടു. രുഗ്മിണിക്ക് കൃഷ്ണനാൽ ചാരുമതി എന്നൊരു പുത്രിയും ചാരു, സുചാരു, ചാരുദേഷ്ണൻ, സുദേഷ്ണൻ, ചാരുദേഹൻ, സുഷേണൻ, ചാരുഗുപ്തൻ, ഭദ്രചാരു, ചാരുവിന്ദൻ, പ്രദ്യുമ്നൻ എന്ന പത്തു പുത്രന്മാരും ഉണ്ടായിരുന്നു

രുഗ്മിണീപരിണയം—രാമവർമ്മരാജാവുണ്ടാക്കിയ ഒരു നാടകം. ശ്രീകൃഷ്ണന്റെയും രുഗ്മിണിയുടെയും വിവാഹം വിഷയം.

രുദ്രൻ, രുദ്രർ—രുദ്രന്റെ ഉത്ഭവത്തെപ്പററി പല കഥകൾ ഉണ്ട്. രുദ്രൻ ബ്രഹ്മാവിന്റെ നെററിയിൽ നിന്നുണ്ടായി എന്നും, പിന്നീട ബ്രഹ്മാവിന്റെ കല്പനപ്രകാരം സ്ത്രീപുരുഷന്മാരായി വിഭാഗിക്കപ്പെട്ടു എന്നും അങ്ങനെ പതിനൊന്നുപേരായി പെരുകി എന്നും വിഷ്ണുപുരാണത്തിൽ കാണുന്നു. രുദ്രർ കശ്യപന്റെയും സുരഭിയുടെയും പതിനൊന്നു മക്കളാണെന്നു ഒരിടത്തു കാണുന്നു. ബ്രഹ്മാവിനു ഒരു പുത്രനെ സൃഷ്ടിപ്പാൻ അനുഗ്രഹമുണ്ടായി എന്നും അപ്പോൾ ഒരു കുഞ്ഞുണ്ടായി എന്നും കുഞ്ഞു കരഞ്ഞുകൊണ്ടു ഒരു പേരുചോദിച്ചു എന്നും അപ്പോൾ ബ്രഹ്മാവു അവനെ രുദ്രനെന്നു വിളിച്ചു എന്നും കുഞ്ഞു പിന്നെയും ഏഴുപ്രാവശ്യം കരഞ്ഞു എന്നും അതുകൊണ്ടു അവനു ഓരോ പ്രാവശ്യം ഭവൻ, ശർവ്വൻ, ഈശാനൻ, പശുപതി, ഭീമൻ, ഉഗ്രൻ, മഹാദേവൻ, എന്നും പേരുകളുണ്ടായി എന്നും വിഷ്ണുപുരാണത്തിൽ തന്നെ വേറൊരിടത്തു കാണുന്നു. ശിവനും രുദ്രനും ഒന്നാണെന്നും, ശിവൻ രുദ്രരിൽ പ്രധാനിയാണെന്നും അഭിപ്രായങ്ങളുണ്ട്.

രുദ്രാക്ഷം—അസുരന്മാരോടുള്ള യുദ്ധത്തിൽ ശിവൻ ത്രിപുരങ്ങളെ ഭസ്മീകരിച്ചശേഷം ജീവഹാനി വരുത്തിയതിനെപ്പററി ഖേദിച്ചു അശ്രുക്കൾ പൊഴിച്ചു. അശ്രുക്കൾ നിലത്തുവീണു മുളച്ചു. വൃക്ഷങ്ങളായി ഈ വൃക്ഷങ്ങളുടെ കായാണ് രുദ്രാക്ഷം.

രുദ്രാണി—പാർവ്വതി.

രുദ്രസാവർണ്ണൻ—പന്ത്രണ്ടാമത്തെ മനു.

രുമാ—വാനരരാജാവായ സുഗ്രീവന്റെ ഭാര്യ.

രൂപകം—ആര്യന്മാരുടെ ശാസ്ത്രങ്ങളെല്ലാം ഓരോ മഹർഷിമാർ സ്ഥാപിച്ചതായിട്ടാണ് പറഞ്ഞുവരുന്നത്. നാട്യശാസ്ത്രവും ഇതിൽനിന്നു വ്യത്യസ്തമല്ല. അതിനെ ഭരതമഹർഷി ഉണ്ടാക്കിയതാണെന്നു പറഞ്ഞുവരുന്നു. സംസ്കൃതനാട്യശാസ്ത്രത്തിന്റെ ആദികർത്താവു ആരായിരുന്നാലും അതു എത്രയോ പുരാതനമായിട്ടുള്ളതാണെന്നു നിർവിവാദമാണ്. ഇപ്പോൾ ഉള്ളതിൽ ഏററവും പുരാതനമായുള്ള നാടകം മൃച്ഛകടികയാകുന്നു. അതു ക്രിസ്ത്വബ്ദത്തിനു മുമ്പോ അതിന്റെ ആരംഭത്തിലോ എഴുതപ്പെട്ടിട്ടുള്ളതാണ്. എങ്കിലും യൂറോപ്യഭാഷകളിലെ നവീനനാടകങ്ങൾക്കുള്ള പരിഷ്കാരമൊക്കെ അതിനുമുണ്ട്. അക്കാലത്തു അത്ര പരിഷ്കൃതരീതിയിലുള്ള നാടകം ഉണ്ടാകണമെങ്കിൽ നാട്യശാസ്ത്രം അതിനു എത്രയോ ശതവർഷം മുമ്പു ഉണ്ടായിരിക്കണമെന്നു പറയേണ്ടതില്ലല്ലോ. നാടകത്തെക്കുറിച്ചുള്ള ഏററവും പുരാതന ഗ്രന്ഥം ഭരതസൂത്രങ്ങളാകുന്നു. അവയെ അടിസ്ഥാനപ്പെടുത്തിയും കാവ്യത്തിനും നാടകങ്ങൾക്കും ആവശ്യമായ അലങ്കാരങ്ങളെക്കുറിച്ചും അനേകം പുസ്തകങ്ങളുണ്ട്. അലങ്കാരംനേകം. രൂപകങ്ങൾ പത്തും ഉപരൂപകങ്ങൾ പതിനെട്ടും ഉണ്ട്. രൂപകങ്ങൾ ഏവയെന്നാൽ:—

1. **നാടകം**__ഇതിന്ന അഞ്ചുമുതൽ പത്തുവരെ അങ്കങ്ങൾ ഉണ്ടായിരിക്കണം കഥ (വസ്തു) രാമചരിതംപോലെ ശ്രുതിപ്പെട്ടതായി സൽപ്രവൃത്തികളടങ്ങിയതും സദുപദേശത്തെ കൊടുക്കുന്നതും വാചകം ഭംഗിയുള്ളതും ആയിരിക്കണം അഞ്ചു സന്ധികളും നാലുവിധം വൃത്തിയും അറുപത്തുനാലു അംഗങ്ങളും മുപ്പത്താറു ലക്ഷണങ്ങളും ഉണ്ടായിരിക്കണം. നായകൻ ധീരോദാത്തനായി ദുഷ്യന്തനെപ്പോലെ രാജർഷിയോ കൃഷ്ണനെപ്പോലെ ദിവ്യനോ അൎജ്ജുനനെപ്പോലെ ദിവ്യാദിവ്യനോ രാമചന്ദ്രനെപ്പോലെ നരാഭിമാനിയോ ആയിരിക്കണം ശൃംഗാരരസമോ വീരരസമോ പ്രധാനമായിരിക്കണം. നിൎവ്വഹണത്തിൽ അത്ഭുതരസവും വേണം അങ്കങ്ങളുടെ ദീൎഘതഗോപുചാഗ്രംപോലെ കറഞ്ഞുകറഞ്ഞു വരണം നാടകത്തിന്ന നാലു പതാകാസ്ഥാനകങ്ങളും പത്തു അങ്കങ്ങളും ഉണ്ടായിരുന്നാൽ മഹാനാടകമായി നാടകത്തിന്റെ ഒരു ഉദാഹരണം ശാകുന്തളവും മഹാനാടകത്തിന്റെ ഉദാഹരണം ബാലരാമായണവും ആകുന്നു. ഹനുമന്നാടകം പതിന്നാലങ്കത്തിൽ ഒരു മഹാനാടകം ആണ്.

2. **പ്രകരണം**_ഏകദേശം നാടകംപോലെ തന്നെയാണ്. എന്നാൽ കഥ ലൌകികവും കവികല്പിതവും പ്രധാനരസം ശൃംഗാരവും നായകൻ ധീരപ്രശാന്തനായ ബ്രാഹ്മണനൊ, മന്ത്രിയോ, വ്യാപാരിയോ ആയും നായികാകുലസ്ത്രീയോ വേശ്യയോ ആയും ഇരിക്കണം. ഉദാഹരണങ്ങൾ മൃച്ഛകടികാ, മാലതീമാധവം, പുഷ്പഭൂഷിതം.

3. **ഭാണം**_ഒരങ്കത്തിലായും വസ്തു കവികല്പിതമായും സന്ധികളിൽ മുഖവും നിൎവ്വഹണവും മാത്രമുള്ളതായും ഇരിക്കണം. ലീലാമധുകരവും വസന്തതിലകവും ഭാണങ്ങളാണ്.

4. **വ്യായോഗം**__ഇതു് ഒരങ്കത്തിലും കഥ പ്രസിദ്ധിയുള്ളതും പാത്രങ്ങളിൽ സ്ത്രീകൾ ചുരുക്കമായും നായകൻ വീരോദ്ധതനായും കഥ ഹാസ്യശൃംഗാരശാന്തരസങ്ങളോടു കൂടിയതായും ഇരിക്കണം ധനഞ്ജയവിജയം ഒരു ഉദാഹരണമാണ്.

5. **സമവകാരം**__പലവിഷയങ്ങൾ കൂടി കലൎന്നിട്ടുള്ള ഈ രൂപകത്തിൽ നാലങ്കങ്ങൾ ഉണ്ടായിരിക്കയും കഥ ദേവകളേയും അസുരരെയും സംബന്ധിച്ചതും ആയിരിക്കണം. സമുദ്രമഥനം സമവകാരത്തിന്റെ ഒരു ഉദാഹരണമാണ്.

6. **ഡിമം** ഇതിന്ന നാലങ്കങ്ങളും പതിനാറു നായകന്മാരും വേണം. പ്രധാനരസം രൌദ്രവു കഥ ശ്രുതിപ്പെട്ടതും ആയിരിക്കണം. ത്രിപുരദാഹവും വീരഭദ്രവിജയവും ഉദാഹരണങ്ങളാണ്.

7. **ഈഹാമൃഗം** ഇതിന്നും നാലങ്കങ്ങൾ വേണം. കഥ മിശ്രവൃത്തമായി കവികല്പിതഭാഗങ്ങളോടു കൂടിയിരിക്കണം. നായകനും പ്രതിനായകനും മനുഷ്യരോ ദേവകളോ ആയിരിക്കണം. ചിലരുടെ അഭിപ്രായത്തിൽ ആറു നായകന്മാർ വേണം. കുസുമശേഖരവിജയം ഇതിന്റെ ഒരു ഉദാഹരണമാണ്.

8. **അങ്കം അല്ലെങ്കിൽ ഉൽസൃഷ്ടികാങ്കം** ഇതിന്ന ഒരങ്കമേയുള്ളു. നായകന്മാർ പ്രാകൃതനരരായും പ്രധാനരസം കരുണരസമായും ഇരിക്കണം. ഇതിന്റെ സൃഷ്ടി (രൂപം) സാധാരണ നിയമങ്ങളെ അതിക്രമിച്ചിരിക്കയും വേണം. ശൎമ്മിഷ്ഠായയാതി ഒരു അങ്കമാണ്.

9. **വീഥി** ഒരങ്കത്തിൽ ഒരു വീഥി (മാല) പോലെ പലവിധ രസങ്ങളോടുകൂടിയും പതിമ്മൂന്നു അംഗങ്ങളുള്ളതായും ഇരിക്കണം. ഒരു പാത്രം മാത്രമെ രംഗത്തിൽ വരു. ആകാശഭാഷിതം കൊണ്ടു കഥ പൂരിപ്പിക്കുന്നു. മാളവികം ഇതിന്റെ ഒരു ഉദാഹരണം.

10. **പ്രഹസനം** ഇതിനും ഒരങ്കമേയുള്ളു. കഥ കവികല്പിതവും പാത്രങ്ങൾ നിന്ദ്യരും പ്രധാനരസം ഹാസ്യവും ആയിരിക്കണം. കന്ദൎപ്പകേളി ഒരു ശുദ്ധപ്രഹസനത്തിന്റെയും ധൂൎത്തസമാഗമം ഒരു സങ്കീൎണ്ണപ്രഹസനത്തിന്റെയും ഉദാഹരണങ്ങളാണ്.

രേണുകാ—പ്രസേനജിത്തിന്റെ പുത്രി. ജമദഗ്നിയുടെ ഭാൎയ്യ. പരശുരാമന്റെ മാതാവു്. പാതിവ്രത്യനിഷ്ഠനിമിത്തം കയ്യിൽ വെള്ളം കട്ടിയായതു ഉരുകിപ്പോകയില്ല. ഒരിക്കൽ വെള്ളം കൊണ്ടുവന്നതു അല്പം ഉരുകിക്കണ്ടു. ഇങ്ങനെ പാതിവ്രത്യഭംഗം ഉണ്ടെന്നു സംശയിക്കയാൽ അവളെ കൊന്നുകളവാനായി ജമദഗ്നി തന്റെ പുത്രന്മാരോടാവശ്യപ്പെട്ടു മൂത്തമക്കളായ രുമന്വാനും സുഷേണനും വസുവും പിതാവിന്റെ ആജ്ഞയെ നിഷേധിക്കയും ജമദഗ്നി അവരെ ശപിക്കയും അവർ ഭ്രാന്തന്മാരായി പോകയും ചെയ്തു. നാലാമത്തെ പുത്രനായ പരശുരാമൻ പിതാവിന്റെ ഇഷ്ടപ്രകാരം അമ്മയുടെ തലവെട്ടിക്കളഞ്ഞു. അതുകൊണ്ടു ജമദഗ്നി സന്തോഷിച്ചു് പരശുരാമനു എന്തു വരമെങ്കിലും കൊടുക്കാമെന്നു പറഞ്ഞു. പരശുരാമൻ തന്റെ അമ്മയെ മരിച്ചുപോയി എന്നു അറിവില്ലാതെയും വിശുദ്ധതയിലും ജീവിപ്പിക്കണമെന്നും തന്റെ സഹോദരന്മാൎക്കു വീണ്ടും സുബുദ്ധി കൊടുക്കണമെന്നും മററും ചോദിച്ചു. ജമദഗ്നി ഈ അപേക്ഷകളെയെല്ലാം സമ്മതിക്കയും ചെയ്തു. രേണുകയെ ജീവിപ്പിക്കുന്നതിനു ഒരു പറച്ചിയുടെ ശിരസ്സാണു വെച്ചതു. രേണുകയുടെ ശിരസ്സു പറച്ചിക്കും വെച്ചു. അന്നിനാൽ രേണുകയെ യെല്ലമ്മ എന്ന പേരിൽ പറയർ ഒരു ദേവിയായി ആരാധിക്കുന്നു. രേണുകയ്ക്കു കൊങ്കണാ എന്നും പേരുണ്ടായിരുന്നു.

രേവതി—രൈവതരാജാവിന്റെ പുത്രി, ബലരാമന്റെ ഭാൎയ്യ. അതിസുന്ദരിയായ അവൾക്കു തക്കതായ ഒരു ഭൎത്താവിനെ ഭൂമിയിൽ കിട്ടുകയില്ലെന്നു വിചാരിച്ചു രൈവതൻ അവൾക്കു ഒരു ഭൎത്താവിനെ തിരഞ്ഞെടുക്കുന്ന കാൎയ്യത്തെപ്പററി ആലോചിപ്പാനായി ബ്രഹ്മാവിന്റെ അടുക്കൽ ചെന്നു. ബ്രഹ്മാവു് വിഷ്ണുവിനെ വളരെ സ്തുതിച്ചു പറഞ്ഞിട്ടു് വിഷ്ണുവിന്റെ ഒരംശം ദ്വാരകയിൽ ബലരാമനായി അവതാരം ചെയ്തിട്ടുണ്ടെന്നു രൈവതനോടു പറഞ്ഞു. രൈവതൻ താനറിയാതെ ബ്രഹ്മലോകത്തിൽ വളരെക്കാലം താമസിച്ചശേഷം ഭൂമിയിങ്കലേക്കു തിരിച്ചു വന്നപ്പോൾ മനുഷ്യരുടെ വലിപ്പം കുറഞ്ഞും ശക്തി കുറയിച്ചും ബുദ്ധി മന്ദിച്ചും കണ്ടു. രൈവതൻ രേവതിയെ ബലരാമനു കൊടുത്തു. എന്നാൽ രേവതിക്കു നീളം അധികമായിപ്പോകയാൽ ബലരാമൻ തന്റെ ഹലായുധംകൊണ്ടു അവളുടെ നീളം കുറച്ചശേഷം അവളെ ഭാൎയ്യയായി എടുത്തു.

രേവന്തൻ—സൂൎയ്യന്റെയും സംജ്ഞയുടെയും പുത്രൻ. ഗുഹ്യകരുടെ പ്രധാനൻ. ഹയവാഹനനെന്നും പേരുണ്ടു്.

രേവാ—൧. നൎമ്മദാ നദി. ൨. കാമന്റെ ഭാൎയ്യ. ൩. രതി.

രൈഭ്യൻ—ഭരദ്വാജന്റെ സ്നേഹിതനായ ഒരു ഋഷി. അൎവ്വാവസു എന്നും പരാവസു എന്നും രണ്ടു പുത്രന്മാരുണ്ടായിരുന്നു. ഭരദ്വാജന്റെ ഒരു ശാപ

ത്താൽ പരാവസു തന്റെ പിതാവിനെ ഒരു മാനാണെന്നു വിചാരിച്ചു കൊല്ലാൻ സംഗതിയായി. സഹോദരന്റെ പാപം മോചിച്ചു കിട്ടുവാനായി അർവ്വാവസു വനത്തിൽ പോയി തപസ്സുചെയ്തു. തിരികെ വന്നപ്പോൾ പിതാവിനെ കൊന്നതു അർവ്വാവസുവാണെന്നു പരാവസു പറകയാൽ അവൻ വീണ്ടും വനത്തിൽ പോയി തപസ്സുചെയ്തു. ദേവകൾക്കു ഇതുകൊണ്ടു സന്തോഷമുണ്ടായി പരാവസുവിനെ രാജ്യത്തിൽനിന്നു ഭ്രഷ്ടനാക്കുകയും രൈഭ്യനെ വീണ്ടും ജീവിപ്പിക്കയും ചെയ്തു. യവക്രീതൻ നോക്കുക.

രൈവതൻ—രേവതന്റെ പുത്രൻ. സുന്ദരിയായ രേവതിയുടെ പിതാവു്. ബ്രഹ്മാവിന്റെ ഉപദേശപ്രകാരം രേവതിയെ ബലരാമനു ഭാൎയ്യയായി കൊടുത്തു. ൨. അഞ്ചാമത്തെ മനു.

രോഹിണി—൧. കശ്യപന്റെയും സുരഭിയുടെയും പുത്രി. കാമധേനു തുടങ്ങി എല്ലാ കന്നുകാലികളുടെയും മാതാവു്. ൨. ദക്ഷന്റെ പുത്രി. ചന്ദ്രന്റെ ഇഷ്ടഭാൎയ്യ. ൩. വസുദേവന്റെ ഒരു ഭാൎയ്യ. ബലരാമന്റെ മാതാവു. ൪. കൃഷ്ണന്റെ ഒരു ഭാൎയ്യ.

രോഹിതൻ, രോഹിതാശ്വൻ—ഹരിശ്ചന്ദ്രരാജാവിന്റെ പുത്രൻ.

രൗക്മിണേയൻ—പ്രദ്യുമ്നൻ.

രൗദ്രൻ—൧. കാൎത്തികേയൻ. ൨. യമൻ.

റിവു്—ഒരു യൂറോപ്യൻ പാദ്രി. കൎണ്ണാടക-ഇംഗ്ലീഷു്, ഇംഗ്ലീഷു്-കൎണ്ണാടക ഇങ്ങനെ രണ്ടു വിശേഷനിഘണ്ടുക്കളുടെ കൎത്താവു്.

റോബർട്ടുഡിനോബലി—തത്വബോധകർ നോക്കുക.

ല

ലൻ—ഇന്ദ്രൻ.

ലക്ഷദ്വീപം—ഭദ്രദീപം നോക്കുക.

ലക്ഷ്മണൻ—൧. ദുൎയ്യോധനന്റെ പുത്രൻ. അഭിമന്യു കൊന്നു. ൨. സുമിത്രയിൽ ദശരഥന്റെ പുത്രൻ. അദ്ധ്യാത്മരാമായണപ്രകാരം ശേഷസൎപ്പത്തിന്റെ അവതാരം. ബാല്യത്തിൽ രാമനോടുകൂടി വിശ്വാമിത്രന്റെ ആശ്രമത്തിലേക്കു പോയി. സീതയുടെ സഹോദരിയായ ഊൎമ്മിളയെ വിവാഹം ചെയ്തു. അംഗദൻ എന്നും ചന്ദ്രകേതു എന്നും രണ്ടു പുത്രന്മാരുണ്ടായി. ദണ്ഡകാരണ്യത്തിൽവെച്ചു് രാവണന്റെ സഹോദരിയായ ശൂൎപ്പണഖയുടെ മൂക്കും മുലയും മുറിച്ചുകളഞ്ഞു. രാവണനോടുള്ള യുദ്ധത്തിൽ ശ്രീരാമനു വളരെ സഹായങ്ങൾ ചെയ്തു. ദുൎവ്വാസസ്സു മഹൎഷിയുടെ ശാപത്തിൽനിന്നു രാമനെ രക്ഷിക്കുന്നതിനുവേണ്ടി അവനും കാലനും തമ്മിലുള്ള രഹസ്യസംഭാഷണത്തിനു, അങ്ങിനെ ചെയ്യുന്നതിന്റെ ദൂഷ്യം അറിഞ്ഞുംകൊണ്ടു, വിഘ്നം വരുത്തുകയാൽ ലോകത്തിൽ പിന്നെ പാൎക്കുന്നതു അസഹ്യമായി തീൎന്നതുകൊണ്ടു്, ദേവകൾ വന്നു് ലക്ഷ്മണനെ ശരീരത്തോടെ സ്വൎഗ്ഗത്തിലേക്കു കൊണ്ടുപോയി.

ലക്ഷ്മി—തൈത്തരീയസംഹിതാപ്രകാരം ലക്ഷ്മിയും ശ്രീയും ആദിത്യന്റെ ഭാൎയ്യമാരാണ്. പുരാണങ്ങൾപ്രകാരം ലക്ഷ്മീ അല്ലെങ്കിൽ ശ്രീ വിഷ്ണുവിന്റെ ഭാൎയ്യയും കാമദേവന്റെ മാതാവുമാണ്. രാമായണപ്രകാരം സമുദ്രമഥനത്തിങ്കൽ വെള്ളത്തിന്റെ പതയിൽനിന്നുണ്ടായി. പേരുകൾ:—

ലക്ഷ്മീഃ പത്മാലയാ പത്മാ കമലാ ശ്രീർഹരിപ്രിയാ ॥
ഇന്ദിരാ ലോകമാതാ മാ ക്ഷീരോദതനയാ രമാ ।
ഭാർഗവീ ലോകജനനീ ക്ഷീരസാഗരകന്യകാ ॥

ലക്ഷ്മീകാന്തൻ (ഈശാൻ, നാഥൻ, പതി, രമണൻ)—വിഷ്ണു.

ലക്ഷ്മീദാസൻ നമ്പൂതിരി,—കരിങ്ങപ്പള്ളി കൊല്ലം ൭-ാം ശതവൎഷം കൊച്ചി സംസ്ഥാനം കാളിദാസന്റെ മേഘസന്ദേശത്തെ അനുകരിച്ചു ശുകസന്ദേശം എന്നൊരു കാവ്യം രചിച്ചു. രാമേശ്വരത്തുനിന്നു ഒരു കിളി മുഖാന്തരം കൊച്ചിയിൽ തന്റെ ഭാൎയ്യക്കു ഒരു സന്ദേശം അയയ്ക്കുന്നതായിട്ടാണ് കാവ്യം. കാവ്യത്തിനു ചില വ്യാഖ്യാനങ്ങൾ ഉണ്ട്.

ലക്ഷ്മീപുത്രൻ—൧. കുശൻ. ൨. ലവൻ. ൩. കാമദേവൻ.

ലക്ഷ്മീസഹോദരൻ—ഇന്ദ്രന്റെ കുതിര.

ലഘുകൌമുദി—പാണിനിയുടെ വ്യാകരണം വരദരാജൻ ചുരുക്കി ലഘുവാക്കിച്ചമച്ചതു്.

ലങ്കാ—കുബേരന്റെ പാർപ്പിനായി വിശ്വകൎമ്മാവു് പൊന്നുകൊണ്ടുണ്ടാക്കിയ നഗരം. കുബേരനോടു രാവണൻ പിടിച്ചുപറിച്ചു. ഭാഗവതപുരാണപ്രകാരം ലങ്കാനഗരം മേരുപൎവ്വതത്തിന്റെ ഒരു ശിഖരമാണ്; വായു ശിഖരം പൊട്ടിച്ചു സമുദ്രത്തിലേക്കു എറിഞ്ഞതു ലങ്കാദ്വീപായി തീൎന്നു.

ലംബാ—൧. ദുർഗ്ഗാ. ൨. ലക്ഷ്മി.

ലംബോദരൻ—ഗണേശൻ.

ലളിതവിസ്താരം—ബുദ്ധന്റെ ചരിത്രവും ഉപദേശങ്ങളും അടങ്ങിയ കാവ്യം.

ലവൻ—രാമചന്ദ്രന്റെ ഒരു പുത്രൻ. കുശനോടുകൂടി വാല്മീകിയാൽ വളൎത്തപ്പെട്ടു. ശ്രാവസ്തിയിൽ വാണു.

ലവണൻ—രാവണന്റെ സഹോദരിയും വിശ്രവസ്സിന്റെ പുത്രിയും ആയ കുംഭീനസിയിൽ മധുവിന്റെ പുത്രനായ ഒരു രാക്ഷസൻ. മധുരരാജാവു്. ശിവൻ മധുവിനു കൊടുത്ത ശൂലം കൈവശം ഉണ്ടായിരുന്നപ്പോൾ ഒരിക്കലും ആൎക്കും തോല്പിക്കാൻ കഴികയില്ലായിരുന്നു. ഒരിക്കൽ ആ ശൂലം അവന്റെ കൈവശം ഇല്ലാതിരുന്നപ്പോൾ ശത്രുഘ്നനാൽ വധിക്കപ്പെട്ടു.

ലവണാസുരവധം—പാലക്കാട്ടുദേശക്കാരനായ അമൃതശാസ്ത്രികൾ ഉണ്ടാക്കിയ ആട്ടക്കഥ.

ലാക്ഷകീ—സീത.

ലാംഗലി—ബലരാമൻ.

ലിംഗം—ശിവനെ ഈ രൂപത്തിലാണ് പൂജിക്കുന്നത്. ഇന്ത്യയിൽ പ്രധാനലിംഗപ്രതിഷ്ഠകൾ പന്ത്രണ്ടാണ്. സോമനാഥൻ (ഗുജരാത്ത്), മല്ലികാൎജ്ജുനൻ (കൎണ്ണൂൽജില്ല), മഹാകാളൻ (ഉജ്ജയിനി), ഓങ്കാരൻ (നൎമ്മദാതീരം), വൈദ്യനാഥൻ (ബങ്കാൾ), രാമേശൻ (രാമേശ്വരം), ഭീമശങ്കരൻ (രാജമന്ത്രി), വിശ്വേശ്വരൻ (കാശി) ത്ര്യംബകൻ (ഗൊമ്തീതീരം), ഗൌതമീശൻ (സ്ഥലം നിശ്ചയമില്ല), കേദാരനാഥൻ (ഹിമാലയം), അമരേശ്വരൻ (ഉജ്ജയിനി) ഇപ്പോൾ പ്രാബല്യത്തിലുള്ളവ രാമേശ്വരവും ശ്രീശൈലവും (മല്ലികാൎജ്ജുനൻ) ആകുന്നു.

ലീലാതിലകം—കേരളഭാഷാശാസ്ത്രവിഷയകമായി സംസ്കൃതത്തിലുണ്ടാക്കിയിട്ടുള്ള ഒരു വിശിഷ്ട വ്യാകരണഗ്രന്ഥം. പാണിനീയത്തെ അനുകരിച്ച സൂത്രങ്ങളും വൃത്തികളും. കൃഷ്ണഗാഥപണിക്കരുടെ കാലത്തുള്ളതെന്നു സങ്കല്പം.

ലീലാവതി—൧. ദുൎഗ്ഗ. ൨. മയാസുരന്റെ ഭാൎയ്യ. ൩. ഭാസ്കരാചാൎയ്യന്റെ സിദ്ധാന്തശിരോമണിയിൽ കണക്കശാസ്ത്രത്തെപ്പറ്റിയുള്ള ശ്രുതിപ്പെട്ട ഭാഗത്തിന്റെ പേര്.

ലീലാശുകൻ—കൃഷ്ണകൎണ്ണാമൃതത്തിന്റെ കൎത്താവ്. ഈ കവി മരിച്ചശേഷം ജയദേവനായി ജനിച്ച്, ഗീതഗോവിന്ദം ഉണ്ടാക്കിയെന്നും പിന്നെ നാരായണതീൎത്ഥനായി ജനിച്ച് കൃഷ്ണലീലാതരംഗിണി ഉണ്ടാക്കിയെന്നും ഐതിഹ്യം.

ലോകം—സാധാരണയായി സ്വൎഗ്ഗം, ഭൂമി, പാതാളം ഇങ്ങനെ മൂന്നു ലോകങ്ങൾ ഉണ്ട്. ചില പുരാണങ്ങൾപ്രകാരം പതിനാലു ലോകങ്ങൾ ഉണ്ട്. അവയിൽ ഏഴു പാതാളത്തിൽ ഉൾപ്പെട്ടവയാണ്. മറ്റേ ഏഴു ലോകങ്ങളുടെ പേരുകൾ ൧. ഭൂലോകം അല്ലെങ്കിൽ ഭൂമി. ൨. ഭുവൎല്ലോകം അല്ലെങ്കിൽ ഭൂമിക്കും സൂൎയ്യനും മദ്ധ്യേ മുനിമാർ സിദ്ധർ മുതലായവർ ഉള്ള സ്ഥലം. ൩. സ്വൎല്ലോകം അല്ലെങ്കിൽ ഇന്ദ്രന്റെ സ്വൎഗ്ഗം. ൪. മഹൎല്ലോകം അല്ലെങ്കിൽ ഭൃഗു മുതലായ ഋഷിമാരുടെ വാസസ്ഥലം. ൫. ജനലോകം അല്ലെങ്കിൽ ബ്രഹ്മാവിന്റെ പുത്രന്മാരായ സനകൻ, സനന്ദൻ, സനൽകുമാരൻ ഇവരുടെ വാസസ്ഥലം ൬. തപോലോകം അല്ലെങ്കിൽ വൈരാഗികൾ പാൎക്കുന്ന സ്ഥലം. ൭ സത്യലോകം അല്ലെങ്കിൽ ബ്രഹ്മാവിന്റെ ലോകം. സത്യലോകത്തിൽ എത്തിയാൽ പിന്നെ പുനൎജ്ജന്മം ഇല്ല. ആദ്യത്തെ മൂന്നു ലോകങ്ങളും ഓരോ കല്പത്തിന്റെ അവസാനത്തിൽ നശിച്ചുപോകുന്നു. നാലാമത്തെ ലോകം കല്പാവസാനത്തിൽ നശിച്ചുപോകുന്നില്ലെങ്കിലും മറ്റേ ലോകങ്ങൾ ദഹിക്കുമ്പോളുള്ള ഉഷ്ണംനിമിത്തം ആക്കും പാൎക്കാൻ പാടില്ലാത്തതായിത്തീരുന്നു. ഒടുവിലത്തെ മൂന്നു ലോകങ്ങൾ ബ്രഹ്മാവിന്റെ ജീവാവസാനത്തിങ്കലും നശിച്ചുപോകുന്നു. വേദാന്തികൾ ൧ ബ്രഹ്മലോകം, ൨. പിതൃലോകം, ൩. സോമലോകം, ൪. ഇന്ദ്രലോകം, ൫. ഗന്ധൎവ്വലോകം, ൬ രാക്ഷസലോകം. ൭. യക്ഷലോകം, ൮. പിശാചലോകം ഇങ്ങനെ എട്ടു ലോകങ്ങൾ ഉണ്ടെന്നു പറയുന്നു.

ഭൂമിക്കു കീഴുള്ള ലോകങ്ങളുടെ പേരുകൾ അതലം, വിതല, സുതലം, രസാതലം, തലാതലം, മഹാതലം, പാതാളം ഇവയാകുന്നു.

ലോകപാലർ—അഷ്ടദിക്കുകളിൽനിന്നു ലോകത്തെ പാലിക്കുന്ന ദേവകൾ. ൧. കിഴക്കു, ഇന്ദ്രൻ. ൨. തെക്കുകിഴക്കു, അഗ്നി. ൩. തെക്കു, യമൻ. ൪. തെക്കുപടിഞ്ഞാറു, സൂൎയ്യൻ. ൫. പടിഞ്ഞാറു, വരുണൻ. ൬. വടക്കുപടിഞ്ഞാറു, വായു. ൭. വടക്കു, കുബേരൻ. ൮. വടക്കുകിഴക്കു സോമൻ. ചിലർ നാലാമതു നിരൃതിയും എട്ടാമതു ഈശാനരൂപത്തിൽ ശിവനുമാണെന്നു പറയുന്നുണ്ടു. ഈ അഷ്ടദിൿപാലകന്മാർ ലോകപാലർ എന്നു തന്നെ പേരുള്ള എട്ടു ആനകൾ അല്ലെങ്കിൽ അഷ്ടദിഗ്ഗജങ്ങളും ഉണ്ടു. അവയുടെയും അവയുടെ സ്ത്രീകളുടെയും പേരുകൾ:—൧ ഇന്ദ്രന്റെ ആന ഐരാവതം, സ്ത്രീ അഭ്രമു. ൨. അഗ്നിയുടെ ആന പുണ്ഡരീകൻ, സ്ത്രീ കപിലാ. ൩. യമന്റെ ആന വാമനൻ, സ്ത്രീ പിംഗലാ. ൪. സൂൎയ്യന്റെ ആന കുമുദൻ, സ്ത്രീ അനുപമാ. ൫. വരുണന്റെ ആന അഞ്ജനൻ, സ്ത്രീ അഞ്ജനാവതി. ൬ വായുവിന്റെ ആന പുഷ്പദന്തൻ, സ്ത്രീ ശുഭദതി. ൭. കുബേരന്റെ ആന സാൎവ്വഭൗമൻ, സ്ത്രീ അഞ്ജനാ. ൮. സോമന്റെ ആന സുപ്രതീകൻ, സ്ത്രീ താമ്രകൎണ്ണി. രാമായണത്തിൽ ഒരിടത്തു ഇന്ദ്രന്റെ ആന വിരൂപാക്ഷനും, വരുണന്റെ ആന സൌമനസനും, യമന്റെ ആന മഹാപത്മനും, കുബേരന്റെ ആന ഹിമപാണ്ഡുരനുമാണെന്നു പറഞ്ഞിട്ടുണ്ടു.

ലോകമാതാ—൧. സരസ്വതി. ൨. ലക്ഷ്മി.

ലോകാലോകം—സ്വാദുജലസമുദ്രത്തിനു പുറമെ ഭൂമിയെ ചുററിയിരിക്കുന്ന ഒരു പൎവ്വതം. അതിനപ്പുറമെല്ലാം ഇരുട്ടാണു.

ലോപാമുദ്രാ—തന്റെ ഭാൎയ്യയാകുന്നതിനുവേണ്ടി അഗസ്ത്യൻ അനേകം മൃഗങ്ങളുടെ അഴകുള്ള ഭാഗങ്ങൾ എടുത്തു സൃഷ്ടിച്ച ഒരു സ്ത്രീ. അവൾക്കു കൌശീതകി എന്നും വരപ്രദാ എന്നും പേരുകൾ ഉണ്ടു. ലോപാമുദ്രയെ സന്തോഷിപ്പിക്കുന്നതിനായി അഗസ്ത്യൻ ഇല്വലൻ എന്ന രാക്ഷസനെ കൊന്നു അവന്റെ അനവധി ധനം അവൾക്കു കൊടുത്തു.

ലോമപാദൻ—ഒരു അംഗരാജാവു. രാജ്യത്തിൽ കുറേനാൾ മഴയില്ലാഞ്ഞിട്ടു ചില യുവതികളെ അയച്ചു ഋശ്യശൃംഗനെ വനത്തിൽനിന്നു വശീകരിച്ചുകൊണ്ടുവന്നു, തന്റെ പുത്രിയെ അവനു ഭാൎയ്യയായി കൊടുത്തു. എന്നാറെ ഋശ്യശൃംഗൻ മഴ പെയ്യിച്ചു.

ലോഹിത—അഗ്നിയുടെ ഒരു ജിഹ്വാ.

വ

വൻ—൧. വരുണൻ. ൨. വരുണന്റെ വാസസ്ഥലം(വം) ൩. രാഹു.

വകൻ—ബകൻ നോക്കുക.

വക്രോക്തിപഞ്ചാശികാ—ശിവനും പാൎവ്വതിയും തമ്മിൽ നടന്ന സംഭാഷണരൂപത്തിൽ ചില വക്രോക്തികളുടെ ഒരു സംഗ്രഹം. ഹരവിജയകൎത്താവായ രത്നാകരൻ ഉണ്ടാക്കിയതു

വചസാംപതി—ബൃഹസ്പതി.

വജ്രം — ഇന്ദ്രന്റെ ആയുധം. ദധീചിമുനിയുടെ അസ്ഥികൾകൊണ്ടുണ്ടാക്കപ്പെട്ടു. പേരുകൾ:—

ഹ്രാദിനീ വജ്രമസ്ത്രീസ്യാൽ കുലിശം ഭിദുരം പവിഃ।
ശതകോടിഃ സ്വരുഃ ശംബോ ദംഭോളി രശനിർദ്വയോഃ॥

അഭ്രോത്ഥം, ബഹുധാരം, ഭിദിരം, ഛിദകം, ജമ്പുരി, ഫേനവാഹി, ഷട്കോണം.

വജ്രൻ — അനിരുദ്ധന്റെ പുത്രൻ. സുഭദ്രയുടെ പുത്രനാണെന്നു ചിലടത്തും, ഉഷയുടെ പുത്രനാണെന്നു ചിലടത്തും കാണുന്നു. കൃഷ്ണൻ തന്റെ മരണത്തിനു കുറെ മുമ്പെ വജ്രനെ യാദവരുടെ രാജാവായി നിയമിച്ചു.

വജ്രകാലികാ — ശാക്യമുനിയുടെ മാതാവു.

വജ്രനാഭം — കൃഷ്ണന്റെ ശ്രുതിപ്പെട്ട ചക്രം. ഖാണ്ഡവവനം ദഹിപ്പിച്ചു ഇന്ദ്രനെ തോല്പിക്കുവാൻ സഹായിച്ചതുകൊണ്ടു അഗ്നി കൊടുത്തു.

വടകലർ — ശ്രീവൈഷ്ണവരിൽ വേദാന്താചാര്യരുടെ അനുഗാമികൾ. തെങ്കലവർഗ്ഗം മണവാളമാമുനിയുടെ അനുഗാമികൾ ആകുന്നു.

വടമൊഴി — സംസ്കൃതം. തെന്മൊഴി തമിഴ്.

വടവാസികൾ — യക്ഷന്മാർ — (വാസിനികൾ=യക്ഷികൾ.

വട്ടെഴുത്തു — തഞ്ചാവൂരിനു തെക്കോട്ടും കേരളത്തിലും മുമ്പു ഉപയോഗിച്ചിരുന്ന എഴുത്തു. കേരളത്തിൽ ൧൭-ാം ശതാബ്ദത്തിന്റെ അവസാനംവരെ ഉപയോഗിച്ചിരുന്നു. അക്ഷരത്തിന്റെ ആകൃതിയിൽനിന്നു പേരു. വട്ടെഴുത്തിനുമുമ്പു കോലെഴുത്തു ഉപയോഗിച്ചിരുന്നു. ഇതായിരുന്നു ശാസനങ്ങളിൽ ഉപയോഗിച്ചുവന്നതു. ഇപ്പോൾ ഉപയോഗിക്കുന്നതു ആര്യഎഴുത്തു.

വത്സപാലൻ — ൧. കൃഷ്ണൻ. ൨. ബലരാമൻ.

വത്സരാജാവു — ഉദയനൻ.

വപുഷ്മാൻ — സൂര്യകുലത്തിലെ രാജാവായ മരുത്തനെ കൊന്നതുകൊണ്ടു മരുത്തന്റെ പുത്രൻ ആയ ദമൻ വപുഷ്മാനെ കൊന്നു അവന്റെ രക്തംകൊണ്ടു ബലികഴിക്കയും മാംസം രാക്ഷസസന്തതിയായ ചില ബ്രാഹ്മണരെ തീറ്റുകയും ചെയ്തു.

വരദാ — സരസ്വതി.

വരരുചി — ൧. ഒരു വൈയാകരണൻ. കാത്യായനൻ തന്നെയാണത്രെ. ൨. വിക്രമാദിത്യസഭയിലെ നവരത്നങ്ങളിൽ ഒരുവൻ. ൩. ഗണിതശാസ്ത്രത്തിലാവശ്യമുള്ള വാക്യവും പരല്പേരും ഉണ്ടാക്കിയിട്ടുള്ള ഒരു ബ്രാഹ്മണൻ. ഒരു ബ്രാഹ്മണൻ എടുത്തു സ്വന്തപുത്രിയെപ്പോലെ വളർത്തിയ ഒരു പറച്ചിയെ വിവാഹംചെയ്തു. ഇവരുടെ മക്കളാണു "പറച്ചിപെറ്റ പന്ത്രണ്ടു മഹാന്മാർ."

വരലക്ഷ്മീവ്രതം — ശ്രാവണമാസത്തിൽ പൌർണ്ണമാസിക്കു മുമ്പുള്ള വെള്ളിയാഴ്ച സ്ത്രീകൾ ആചരിക്കുന്ന ഒരു വ്രതം. ഉദ്ദേശം വൈധവ്യം വരാതി

രിപ്പാൻ. ഒരിക്കൽ അനുചരിച്ചാൽ അവരും അവരുടെ സന്താനവും ശാശ്വതമായി ആചരിക്കണം.

വരവൎണ്ണിനീ—൧. ദേവി. ൨. ലക്ഷ്മി. ൩. സരസ്വതി.

വരാഹം—വിഷ്ണുവിന്റെ ഒരവതാരം. അവതാരം നോക്കുക.

വരാഹകല്പം—ഇപ്പോഴത്തെ കല്പവൎഷത്തിന്റെ പേര്.

വരാഹപുരാണം—വരാഹാവതാരത്തിൽ വിഷ്ണു ഭൂമിദേവിക്ക് ഉപദേശിച്ച ഒരു പുരാണം.

വരാഹമിഹിരൻ—വിക്രമാദിത്യസഭയിലെ നവരത്നങ്ങളിൽ ഒരുവനായ ഒരു ജ്യോതിശ്ശാസ്ത്രി. ബൃഹൽസംഹിതയുടെയും ബൃഹൽജാതകത്തിന്റെയും കൎത്താവ്. ഉജ്ജയിനിയിൽ ൫൦൫-ൽ ജനിച്ചു. ൫൮൭-ൽ മരിച്ചു. ഗ്രഹണത്തെപ്പററി ശരിയായ ജ്ഞാനം ഉണ്ടായിരുന്നു.

വരീഷു—കാമദേവൻ.

വരുണൻ—ലോകപാലരിൽ ഒരുവനായ വെള്ളങ്ങളുടെ ദേവൻ. മകരം വാഹനവും പാശം ആയുധവുമാണ്. വരുണൻ കൎദ്ദമന്റെ പുത്രനും പുഷ്കരന്റെ പിതാവും ആണെന്നും ഉതത്ഥ്യന്റെ ഭാൎയ്യയായ ഭദ്രയെ അവൻ കട്ടുകൊണ്ടുപോയി എന്നും മഹാഭാരതത്തിൽ കാണുന്നു.

വരുണാനീ, വരുണീ—വരുണന്റെ ഭാൎയ്യ; മദ്യത്തിന്റെ ദേവീ. മദ് എന്നും സുരാ എന്നും പേരുകളുണ്ട്.

വരുണാവീ—ലക്ഷ്മീ.

വൎണ്ണം, ജാതി—നാലു ജാതികൾ ബ്രാഹ്മണർ, ക്ഷത്രിയർ, വൈശ്യർ, ശൂദ്രർ ഇവരാകുന്നു. ഇവരിൽ ആദ്യത്തെ ജാതികൾ മൂന്നും ദ്വിജന്മാരാണ്. ബ്രാഹ്മണരുടെ പേരുകളോടു ശൎമ്മാ, ദേവൻ എന്നും, ക്ഷത്രിയരുടെ പേരുകളോടു വൎമ്മാ, ത്രാതാ എന്നും, വൈശ്യരുടെ പേരുകളോടു ഗുപ്തൻ, ഭൂതി, ദത്തൻ എന്നും, ശൂദ്രരുടെ പേരുകളോടു ദാസൻ എന്നും സാധാരണയായി ചേൎക്കാറുണ്ട്.

ശൎമ്മാദേവശ്ചവിപ്രസ്യ വൎമ്മാത്രാതാചഭൂഭുജഃ।
ഭൂതിൎദ്ദത്തശ്ചവൈശ്യസ്യ ദാസഃശൂദ്രസ്യകാരയേൽ॥

ബ്രഹ്മാവു ജപത്തിനും വായനയ്ക്കും ഉപദേശത്തിനുമായി ബ്രാഹ്മണരെ തന്റെ മുഖത്തുനിന്നും ഉണ്ടാക്കി. വില്ലു ഉപയോഗിക്കുന്നതിനും യുദ്ധംചെയ്യുന്നതിനും ഭരിക്കുന്നതിനുമായി ക്ഷത്രിയരെ ഭുജത്തിൽനിന്നുണ്ടാക്കി. കൃഷികൊണ്ടും വ്യാപാരംകൊണ്ടും പോഷിപ്പിക്കുന്നതിനായി വൈശ്യരെ തുടയിൽനിന്നുണ്ടാക്കി. ശുശ്രൂഷിക്കുന്നതിനും വേലചെയ്യുന്നതിനുമായി ശൂദ്രരെ കാലുകളിൽനിന്നും ഉണ്ടാക്കി ഇപ്പോൾ ജാതികൾ അനേകം ഉണ്ട്.

വൎണ്ണമാതൃകാ—സരസ്വതീ.

വർഷം—ലോകത്തിന്റെ ഒരു ഭാഗം. കുരു, ഹിരണ്മയ, രമ്യക, ഇളാവൃത, ഹരികേതുമാല, ഭദ്രാശ്വ, കിന്നര, ഭാരത ഇങ്ങനെ ഒമ്പതു വർഷങ്ങളായി ലോകം വിഭാഗിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു.

വർഷഗിരി—ലോകത്തിന്റെ വർഷങ്ങളെ അന്യോന്യം വേർതിരിക്കുന്ന പർവ്വതം. ഇങ്ങനെ ഏഴു പർവ്വതങ്ങൾ ഉണ്ട്.

ഹിമവാൻഹേമകൂടശ്ച നിഷധോമേരുരേവച।
ചൈത്രഃകർണ്ണീചശൃംഗീച സപ്തൈതേവർഷപർവ്വതാഃ ॥

വറുഗീസുമാപ്പിള, കണ്ടത്തിൽ—മലയാളഭാഷയുടെ അഭിവൃദ്ധിക്കായി വളരെ യത്നിച്ചിട്ടുള്ള ഒരു ഗ്രന്ഥകർത്താവ്. മലയാളമനോരമപ്പത്രവും ഭാഷാപോഷിണി മാസികയും സ്ഥാപിച്ചു. മല്ലവിച്ഛേദനം ആട്ടക്കഥയും എബ്രായക്കുട്ടിനാടകവും ഉണ്ടാക്കീട്ടുണ്ട്. കലഹിനീദമനകംനാടകം സച്ചരിതശതകം ഗാനമാല വേറെ കൃതികൾ. പലരെയും ഗ്രന്ഥനിർമ്മാണത്തിൽ ഉത്സാഹിപ്പിച്ചു ഭാഷയെ അഭിവൃദ്ധിപ്പെടുത്തുകയാൽ ഭാഷാചരിത്രത്തിൽ ഒരു മുഖ്യസ്ഥാനത്തിനും അധികാരി.

വല്ലഭദേവൻ—൧൬-ാംശതാബ്ദത്തിൽ ജീവിച്ചിരുന്ന അതിവീരരാമപാണ്ടിയൻ എന്നു പേരായ രാജാവ്. തമിഴിൽ നൈഷധം മുതലായ കാവ്യങ്ങൾ ഉണ്ടാക്കി. വെറ്റിവെർക്കൈ എന്ന ചെറിയ കാവ്യമാണു പ്രധാനകൃതി.

വല്ലഭാചാര്യൻ—വൈഷ്ണവമതത്തിന്റെ ശ്രുതിപ്പെട്ട സ്ഥാപകൻ.

വല്ലി, വള്ളി—സുബ്രഹ്മണ്യന്റെ ഭാര്യ. ഓരോ സ്ഥലങ്ങളിൽ ഈ പേരു വേറെ പദങ്ങളോടു ചേർത്തു ഉപയോഗിക്കുന്നു. വേദവല്ലി, കനകവല്ലി; പങ്കജവല്ലി, അംബുജവല്ലി, കോമളവല്ലി, വിജയവല്ലി, ചമ്പകവല്ലി, സുന്ദരവല്ലി ഇത്യാദി.

വസന്തസേനാ—മൃച്ഛകടികാ നാടകത്തിന്റെ നായികാ.

വസിഷ്ഠൻ—സപ്തർഷികളിൽ ഒരുവനായ ഒരു പ്രജാപതി. മിത്രനും വരുണനും ഉർവ്വശിയെക്കണ്ടു മോഹിക്കയും അപ്പോൾ അവരിൽനിന്നു ബീജം വീണുപോകയും നിലത്തുവീണ ബീജത്തിൽനിന്നു വസിഷ്ഠനും ഒരു ഭരണിയിൽവീണതിൽനിന്നു അഗസ്ത്യനും ഉണ്ടാകയുംചെയ്തു. വസിഷ്ഠൻ ഇക്ഷ്വാകു മുതൽ അറുപത്തൊന്നു തലമുറയോളം സൂര്യകുലരാജാക്കന്മാരുടെ പുരോഹിതനായിരുന്നു.

വസിഷ്ഠന്റെയും വിശ്വാമിത്രന്റെയും ശത്രുതയെപ്പറ്റി അനേകം കഥകളുണ്ട്. കല്മാഷപാദൻ എന്ന രാജാവ് വസിഷ്ഠന്റെ പുത്രനായ ശക്തിയുടെ ശാപത്താൽ ഒരു രാക്ഷസനായിതീരുകയും വിശ്വാമിത്രന്റെ ഉപായത്താൽ നരമാംസഭോജിയായ ഒരു രാക്ഷസനായിതീരുകയും അങ്ങനെ ശക്തി ഉൾപ്പെടെ വസിഷ്ഠന്റെ എല്ലാ പുത്രന്മാരെയും ഭക്ഷിച്ചുകളകയുംചെയ്തു. വസിഷ്ഠൻ വ്യസനം സഹിക്കാൻ കഴിയാഞ്ഞിട്ടു ആത്മഹത്യചെയ്യാൻഭാവിച്ചു. മേരുപർവ്വതത്തിന്റെ മുകളിൽനിന്നു താഴത്തോട്ടുചാടി എന്നാൽ അവൻ വന്നുവീണ പാറ പഞ്ഞിപോലെ മാർദ്ദവമുള്ളതായിത്തീർന്നു, എരിയുന്ന ഒരു വനത്തിൽ കൂടി നടന്നു; എന്നാൽ അവൻ പോയവഴി അഗ്നിക്കു ചൂടില്ലായിരുന്നു; കഴുത്തിൽ കല്ലുകെട്ടിയുംകൊണ്ടു സമുദ്രത്തിൽ ചാടി എന്നാൽ തിരകൾ കരയ്ക്കുകൊണ്ടാക്കി

കയ്യും കാലും കെട്ടിക്കൊണ്ടു ഒരു നദിയിൽചാടി എന്നാൽ കെട്ടുകൾ താനേ അഴിഞ്ഞു അവൻ കരക്കെത്തി (ആ നദിക്കു ഈ സംഭവത്തിൽനിന്നു വിപാശാ എന്നു പേരുണ്ടായി); മുതലകൾഉള്ള ഒരു നദിയിൽ ഇറങ്ങി എന്നാൽ നദി നൂറുവഴിയായി ഓടിക്കളഞ്ഞു (നദിക്കു ശതദ്രു എന്നു പേരുവന്നു): ഇങ്ങനെഒരു വിധവും മരിക്കാൻ കഴിയാഞ്ഞിട്ടു ആശ്രമത്തിലേക്കു തിരിച്ചുവരുമ്പോൾ കല്മാഷപാദനെകണ്ടു ശാപത്തിൽനിന്നു ഉദ്ധരിച്ചു അയച്ചു.

വിശ്വാമിത്രൻ ഒരിക്കൽ വസിഷ്ഠനെ കൊല്ലുന്നതിനായി തന്റെ അടുക്കൽ കൊണ്ടുവരുവാൻ സരസ്വതീനദിയോടു കല്പിച്ചു. സരസ്വതീനദി വസിഷ്ഠൻ തന്നെ പറഞ്ഞിട്ടു അവനെ കൊല്ലുവാൻ ആയുധപാണിയായി നിന്ന വിശ്വാമിത്രന്റെ അടുക്കലററം അവനെ കൊണ്ടുവന്നിട്ടു വേറൊരുവഴിയായി പൊയ്ക്കളഞ്ഞു.

വസിഷ്ഠന്റെയും വിശ്വാമിത്രന്റെയും ശത്രുത രാമായണത്തിലാണു തെളിവായി കാണുന്നതു്. വിശ്വാമിത്രൻ അനേകായിരം വർഷം ഭൂമിയിൽ ഒരു രാജാവായിരുന്നു. ഒരിക്കൽ വസിഷ്ഠന്റെ ആശ്രമത്തിൽ കണ്ട കാമധേനുവിനെ മോഹിക്കയും വസിഷ്ഠൻ കൊടുക്കാഞ്ഞിട്ടു ബലത്താൽ പിടിച്ചുകൊണ്ടു പോവാൻ ശ്രമിക്കയുംചെയ്തു. അതിനാൽ വിശ്വാമിത്രന്റെസേനകളും തന്റെ യജമാനന്റെ സഹായത്തിനായി കാമധേനുവിൽനിന്നുണ്ടായ സേനകളും തമ്മിൽ യുദ്ധം ഉണ്ടാകയും വിശ്വാമിത്രൻ തോററു് വസിഷ്ഠന്റെ ശാപസത്താൽ അവന്റെ നൂറുപുത്രന്മാരും നശിച്ചുപോകയും ചെയ്തു. അതിനാൽ അവൻ രാജ്യം ഉപേക്ഷിച്ചുംവെച്ചു ഹിമാലയത്തിൽപോയി തപസ്സുചെയ്തു. കുറച്ചുനാൾ കഴിഞ്ഞാറെ വിശ്വാമിത്രനും വസിഷ്ഠനും തമ്മിൽപിന്നെയുംകണ്ടു മുട്ടിദ്വന്ദ്വയുദ്ധം ചെയ്തു. അതിൽ ബ്രാഹ്മണനായ വസിഷ്ഠൻ ജയിക്കകൊണ്ടു വിശ്വാമിത്രൻ ബ്രാഹ്മണനാവാൻവേണ്ടി പോയി പിന്നെയും തപസ്സുചെയ്തു ബ്രാഹ്മണനായിതീൎന്നു. പിന്നീടു ഒരിക്കൽ വസിഷ്ഠന്റെ മക്കൾ വിശ്വാമിത്രൻ ക്ഷത്രിയനാകകൊണ്ടു ബ്രാഹ്മണത്വം ഇല്ലെന്നു പറഞ്ഞു് നിന്ദിക്കകൊണ്ടു വിശ്വാമിത്രൻ അവർ ൧൦൦ പ്രാവശ്യം ഹീനജാതികളായി ജനിക്കട്ടെ എന്നു ശപിച്ചു. ഒടുവിൽ ദേവതകളുടെ ഉത്സാഹത്താൽ വിശ്വാമിത്രനും വസിഷ്ഠനും തമ്മിൽ രമ്യമായി വിശ്വാമിത്രനെ ഒരു ബ്രഹ്മൎഷിയായി വസിഷ്ഠൻ സ്വീകരിക്കയുംചെയ്തു.

ഒരിക്കൽ വിശ്വാമിത്രൻ ഹരിശ്ചന്ദ്രരാജാവിനോടു വളരെ ക്രൂരമായി പ്രവൃത്തിക്കയാൽ വസിഷ്ഠൻ അവനെ ശപിച്ചു ഒരു പക്ഷിയാക്കിത്തീൎത്തു. വസിഷ്ഠനെ വിശ്വാമിത്രനും ശപിച്ചു ഒരുപക്ഷിയാക്കി പക്ഷികൾതമ്മിൽ ഘോരമായയുദ്ധമുണ്ടായി ലോകം ഞെട്ടങ്ങി അനേകംപേർ നശിച്ചു. അതുകൊണ്ടു ബ്രഹ്മാവു് അവരെ ശാപത്തിൽനിന്നും ഉദ്ധരിച്ചു, സ്വാതന്ത്ര്യപങ്ങൾകൊടുത്തു് അവരെ രമ്യതപ്പെടുത്തി അയയ്ക്കുകയുംചെയ്തു.

വസുക്കൾ—ഇന്ദ്രന്റെ പരിചാരകരായ എട്ടുദേവതകൾ.

> ധരോധ്രുവശ്ച സോമശ്ച അഹശ്ചൈവാനിലോനലഃ ।
> പ്രത്യൂഷശ്ച പ്രഭാസശ്ച വസവോഷ്ടാവിതിസ്മൃതാഃ ॥
> ചിലപ്പോൾ അഹനുപകരം ആപനെ ചേൎക്കാറുണ്ടു്.
> രാമായണപ്രകാരം വസുക്കൾ അദിതിയുടെ മക്കളാണു്?

വസുദേവൻ—യദുകുലജാതനായ ശൂരന്റെ പുത്രൻ. കൃഷ്ണന്റെ പിതാവു്. കുന്തിയുടെ സഹോദരൻ. ആഹുകന്റെ ഏഴു പുത്രിമാരെ വിവാഹം ചെയ്തു. അവരിൽ ഇളയവളായ ദേവകിയാണു് കൃഷ്ണന്റെ അമ്മ. വസുദേ

വന്നും ദേവകിയും രോഹിണിയും ദ്വാരകയിൽവെച്ച് അഗ്നിപ്രവേശംചെയ്തു. വസുദേവനു, ആനകദുന്ദുഭി, ഭൂകശ്യപൻ, ശൂരു എന്നും പേരുകളുണ്ടു.

വസുധാരാ (ഭാരാ, സ്ഥലീ, ഔകസാരാ)—കുബേരന്റെ നഗരം.

വസുഷേണൻ—കർണ്ണൻ.

വസ്വൌകസാരാ—൧. അമരാവതി. ൨. അളകാപുരി. ൩. അമരാവതിയിലും അളകാപുരിയിലുംകൂടി ഒഴുകുന്ന ഒരു നദി.

വാക്യപദീയം—ഭർത്തൃഹരിയുടെ സംസ്കൃതവ്യാകരണം.

വാഗീശൻ—൧. ബൃഹസ്പതി. ൨. ബ്രഹ്മാവു.

വാക്, വാഗീശാ വാഗ്ദേവതാ (ദേവീ)—സരസ്വതി.

വാചസ്പത്യം—താരാനാഥതർക്കവാചസ്പതിപണ്ഡിതരുടെ ഒരു വിശേഷപ്പെട്ട സംസ്കൃതനിഘണ്ടു.

വാജസനൻ—൧. വിഷ്ണു. ൨. ശിവൻ.

വാജസനേയൻ—ശുക്ലയജുർവ്വേദത്തിന്റെ കർത്താവോ സ്ഥാപകനോ ആയ യാജ്ഞവൽക്യൻ.

വാഡവാനലൻ—സമുദ്രത്തിലെ തീ.

വാണി, വാണീ—സരസ്വതീ.

വാതപുത്രൻ—൧. ഭീമൻ. ൨. ഹനുമാൻ.

വാതാപി—വാതാപിയും ഇല്വലനും ഹ്രാദന്റെയൊ വിപ്രചിത്തിയുടെയൊ മക്കളായ ദണ്ഡകാരണ്യത്തിലെ രണ്ടു രാക്ഷസന്മാരായിരുന്നു. വാതാപി ഒരു ആടിന്റെ രൂപത്തിൽ ബ്രാഹ്മണരുടെ അടുക്കൽ ചെല്ലുകയും അവർ പിടിച്ചു ബലികഴിച്ച് അവന്റെ മാംസം ഭക്ഷിക്കയും അപ്പോൾ ഇല്വലൻ വാതാപിയെ വിളിക്കയും വാതാപി ബ്രാഹ്മണരുടെ വയറുപറിച്ചു ചീന്തി പുറത്തുവരികയുംചെയ്തുവന്നു. ഒരിക്കൽ ഈ സൂത്രം അവർ അഗസ്ത്യമഹർഷിയോടു പ്രയോഗിച്ചു നോക്കി, എന്നാൽ ആ മഹർഷി വാതാപിയെ ഭക്ഷിച്ചാറെ ഇല്വലൻ വിളിക്കുംമുമ്പെ അവൻ ദഹിച്ചുപോയി. വാതാപിയെ വിളിച്ചാറെ പുറത്തു വരാഞ്ഞതുകൊണ്ടു ഇല്വലൻ മുനിയോടു കലഹത്തിനുചെന്നു. മുനിയുടെ കണ്ണുകളിൽനിന്നു പുറപ്പെട്ട അഗ്നിയാൽ ദഹിച്ചുപോകയുംചെയ്തു.

വാത്സ്യായനൻ—കാമസൂത്രങ്ങൾ എന്ന പുസ്തകത്തിന്റെ കർത്താവ്.

വാനപ്രസ്ഥം—ബ്രാഹ്മണരുടെ മൂന്നാമത്തെ ആശ്രമം. ആശ്രമം നോക്കുക.

വാനരധ്വജം—അർജ്ജുനന്റെ കൊടി.

വാനരേന്ദ്രൻ—൧. സുഗ്രീവൻ. ൨. ഹനുമാൻ.

വാമൻ—൧. ശിവൻ. ൨. കാമദേവൻ.

വാമദേവൻ—൧. ശിവൻ. ൨. വിസ്മയകരവേഗതയുള്ള രണ്ടു വാ
മൃശ്വങ്ങളുടെ ഉടമസ്ഥൻ. ൩. വേദത്തിലെ പല ഗീതങ്ങളുടെ കർത്താവായ
ഒരു ഋഷി. അവൻ ഗർഭത്തിൽ ഉല്പാദിച്ച ഉടനെതന്നെ സാധാരണ ക്രമം
വിട്ടു അമ്മയുടെ ഒരു ഭാഗത്തുകൂടി ജനിക്കണമെന്നു നിശ്ചയിച്ചു.

വാമനൻ—൧. വിഷ്ണുവിൻെറ അഞ്ചാമത്തെ അവതാരം. അവതാര°
നോക്കുക. ൨. ഒരു ദിഗ്ഗജം. ൩. പാണിനി സൂത്രങ്ങളുടെ വ്യാഖ്യാനമായ കാശി
കാവൃത്തിയുടെ കർത്താവു്.

വാമനപുരാണം—ഇതിൽ വാമനാവതാരത്തിൻെറ ഒരു വിവരണം
അടങ്ങിയിരിക്കുന്നു. പുരാണത്തിൻെറ ലക്ഷണങ്ങളെല്ലാം ഇല്ല. ശിവനെയും
വിഷ്ണുവിനെയും ഒരുപോലെ സ്തുതിക്കുന്നു.

വാമാ—൧. ഗൌരി. ൨. ലക്ഷ്മി. ൩. സരസ്വതി.

വായു—വിഷ്ണുപുരാണപ്രകാരം ഗന്ധർവരാജാവു്. ഭീമൻെറയും ഹനുമാ
ൻെറയും പിതാവ്. ഒരിക്കൽ നാരദൻ വായുവിനെ മേരുപർവ്വതത്തിൻെറ ശി
ഖരം ഒടിച്ചുകളവാൻ ഉത്സാഹിപ്പിച്ചു. എന്നാൽ ഗരുഡൻ തൻെറ ചിറകുകൾ
കൊണ്ടു മറച്ചു് ആ പർവ്വതത്തെ രക്ഷിച്ചു. അതുകൊണ്ടു നാരദൻെറ ഉപദേ
ശപ്രകാരം വായു, ഗരുഡൻ ഇല്ലാത്ത സമയംനോക്കി. ശക്തിയോടെ അടിച്ചു
ശിഖരം പൊട്ടിച്ചു് സമുദ്രത്തിൽ എറിഞ്ഞുകളഞ്ഞു. ആ ശിഖരം ലങ്കാദ്വീപാ
യിതീൎന്നു.

ശരീരത്തിൽ പ്രാണവായു, അപാനവായു, സമാനവായു, ഉദാനവായു, വ്യാ
നവായു, ഇങ്ങനെ അഞ്ചുവായുഭേദങ്ങൾ ഉണ്ടു.

വായുക്കൾ ഒന്നിനുമേൽ ഒന്നായി ഏഴുതരം ഉണ്ടു.

ആവഹഃപ്രവഹശ്ചൈവസംവഹശ്ചോദ്വഹസ്തഥാ ।
വിവഹാഖ്യഃ പരിവഹഃപരാവഹഇതിക്രമാൽ ॥

വായുവിൻെറ പേരുകൾ—

ശ്വസനഃസ്പർശനോവായുർമാതരിശ്വാസദാഗതിഃ ।
പൃഷദശ്വോഗന്ധവഹോഗന്ധവാഹാനിലാശുഗാഃ ॥
സമീരമാരുതമരുജ്ജഗൽപ്രാണസമീരണാഃ ॥
നഭസ്വദ്വാതപവനപവമാനപ്രഭഞ്ജനാഃ ।

വായുപുരാണം—പതിനെട്ടു പുരാണങ്ങളിൽ ഒന്നു. ശിവനെ പുകഴ്ത്തു
ന്നതിനായി ഉണ്ടാക്കപ്പെട്ടതു.

വാരണാവതം—പാണ്ഡവന്മാർ രാജ്യഭ്രഷ്ടരാക്കപ്പെട്ടശേഷം പാ
ൎത്തിരുന്ന നഗരം.

വാരാണസി—കാശി.

വാരുണം__ജംബുദ്വീപത്തിന്റെ ഒരു ഖണ്ഡം.

വാർക്ഷീ__പത്തു ഭർത്താക്കന്മാരുണ്ടായിരുന്ന സുകൃതമുള്ള ഒരു സ്ത്രീ.

വാർത്രഘ്നൻ__അർജ്ജുനൻ.

വാർഷ്ണേയൻ__ഀ. കൃഷ്ണൻ. ൨. നളന്റെ സാരഥി.

വാലഖില്യർ__ക്രതുവിൽ സന്നതിയുടെ പുത്രരായി വിരലോളം വലി പ്പവും സുകൃതവും ഭക്തിയും സൂൎയ്യരശ്മിപോലെ ശോഭയും അതിവേഗതയും ഉള്ള ൬൦൦൦൦ ഋഷികൾ. സൂൎയ്യന്റെ രഥത്തെ കാക്കുന്നു.

വാലി__ബാലി നോക്കുക.

വാല്മീകി__രാമായണത്തിന്റെ കൎത്താവായ ഒരു ഋഷി. ജനനം കൊണ്ട് അദ്ദേഹം ഒരു ബ്രാഹ്മണനായിരുന്നു. എന്നാൽ ശൈശവത്തിൽതന്നെ മാതാപിതാക്കന്മാർ ഉപേക്ഷിച്ചുകളകയും ചില ചോരന്മാരാൽ വളൎത്തപ്പെട്ടിട്ട അവരെപ്പോലെ ഒരു വലിയ കള്ളനായി തീരുകയും ചെയ്തു. ഇങ്ങനെ വഴിയാത്രക്കാരെ മോഷ്ടിച്ചും ചിലപ്പോൾ അവരെ കൊന്നും വളരെക്കാലം ഉപജീവിച്ചു ഒരു ദിവസം ഒരു ഋഷിയെ കണ്ടിട്ട അദ്ദേഹത്തിന്റെ കൈവശം ഉണ്ടായിരുന്നതൊക്കെയും കൊടുക്കാൻപറഞ്ഞു. ഋഷി അപ്പോൾ വാല്മീകിയോട വീട്ടിൽ പോയി തന്റെ പാതകങ്ങളുടെ ഒരു ഓഹരി അവർ എടുക്കുമൊ എന്ന് ഭാൎയ്യാപുത്രന്മാരോട ചോദിച്ചറിയുന്നതിനായി പറഞ്ഞപ്രകാരം വാല്മീകി പോയി ചോദിച്ചാറെ അവൎക്ക മനസ്സില്ലെന്നു അറികയാൽ വിസ്മയിച്ചു ഋഷിയുടെ അടുക്കൽ തിരിച്ചുവന്നു. എന്നാറെ ഋഷി അവനോട മരാ, മരാ, (രാമ, രാമ എന്ന പദം തിരിച്ചു) ജപിക്കാൻ പറഞ്ഞിട്ടുപോയി തന്റെ പാതകങ്ങളുടെ വലിപ്പം മനസ്സിലായ വാല്മീകി വളരെക്കാലം മരാ, മരാ, എന്നു ജപിച്ചുകൊണ്ട തന്റെ ശരീരം ചിതല്പുറ്റുകൊണ്ട മൂടിപ്പോകുന്നതുവരെ ആ സ്ഥലത്തുതന്നെ ഇരുന്നു. അതിന്റെശേഷം ഋഷി തിരിച്ചുവന്നു വാല്മീകിയെ തന്നെ മൂടിയിരുന്ന വല്മീകത്തിൽ നിന്നു വലിപ്പെടുത്തു. അന്നു അവൻ വാല്മീകി എന്ന പേരോടുകൂടി ഒരു ഋഷിയായി തീൎന്നു ഒരിക്കൽ വാല്മീകി രണ്ട ക്രൌഞ്ചപക്ഷികളിൽ ഒന്നിനെ ഒരു വേടൻ കൊന്നതു കണ്ടിട്ട അവനെ ശപിച്ചു. ശാപം യഥാമയം.

മാനിഷാദപ്രതിഷ്ഠാം ത്വമഗമശ്ശാശ്വതീഃ സമാഃ।
യൽക്രൌഞ്ചമിഥുനാദേകമവധീഃ കാമമോഹിതം॥

ഇങ്ങനെ ശ്ലോകരൂപത്തിലായിരുന്നു. അതിന്റെശേഷം ഈ ശ്ലോകരൂപത്തിൽ ആദ്യകാവ്യമായ രാമായണം എഴുതുവാൻ ബ്രഹ്മാവ് അവനോടുപദേശിച്ചു. രാമൻ സീതയെ ഉപേക്ഷിച്ചപ്പോൾ സീത വാല്മീകിയുടെ ആശ്രമത്തിലാണ് പാൎത്തത് വാല്മീകി കുശലവന്മാരുടെ ഗുരുവായും തീൎന്നു.

വാസന്തികാതിലകം__ഒരു സംസ്കൃതനാടകം. വാസന്തികാ എന്ന വനദേവതയുടെയും അരഹാബലീശ്വരന്റെയും വിവാഹം വിഷയം.

വാസവദത്താ—ഀ. ഉജ്ജയിനീരാജാവിന്റെ പുത്രി. സ്വപ്നത്തിൽ ഉദയനനെക്കണ്ട മോഹിച്ച് അവനെ വശീകരിച്ചു തന്റെ അടുക്കൽ വരുത്തിയതറിഞ്ഞു രാജാവു അവനെ തടവിൽ പാൎപ്പിക്കയും, അവൻ, രാജാവിന്റെ മന്ത്രിയുടെ സഹായത്താൽ തടവിൽനിന്നു രക്ഷപ്പെട്ട് വാസവദത്തയോടുകൂടെ സ്വന്തരാജ്യത്തിലേക്കു പോകയും ചെയ്തു. ൨. സുബന്ധുവിന്റെ വാസവദത്താ എന്ന പുസ്തകത്തിന്റെ നായികാ.

വാസുകി—കശ്യപൻെറ പുത്രനായ നാഗരാജാവു്.

വാസുദേവൻ—കൃഷ്ണൻ.

വാസുദേവഭട്ടതിരി, കൊച്ചിയിൽ പെരുമരത്തു—യുധിഷ്ഠിര വിജയകാവ്യം യമകമായി ഉണ്ടാക്കിയിട്ടുണ്ട്.

വാസ്തോഷ്പതി—ബ്രഹ്മാവിൻെറ തൻെറ പുത്രിയിലുണ്ടായ ഒരു പുത്രൻ. ഭവനങ്ങളുടെ അധിദേവത. വ. ഇന്ദ്രൻ.

വാഹനം—ബ്രഹ്മാവിൻെറ വാഹനം, ഹംസം; വിഷ്ണുവിൻെറ, ഗരുഡൻ; ശിവൻെറ, കാള (നന്ദി); ഇന്ദ്രൻെറ, ആന; യമൻെറ, പോത്ത്; കാർത്തികേയൻെറ, മയിൽ; കാമദേവൻെറ, മകരം; അഗ്നിയുടെ ആട്; വരുണൻെറ, മത്സ്യം; ഗണേശൻെറ, എലി; വായുവിൻെറ, മാൻ; ശനിയുടെ, പരുന്ത്; ദുർഗ്ഗയുടെ, കടുവാ (നരി); വീരഭദ്രൻെറ, നായ്; സരസ്വതിയുടെ, മയിൽ യമൻെറ വാഹനം നായ എന്നുമുണ്ട്.

വാഹിനീ—൮൧ ആനകളും, ൮൧ രഥങ്ങളും, ൨൪൩ അശ്വങ്ങളും, ൪൦൫ കാലാളുകളും ചേൎന്ന ഒരു സൈന്യം.

വാഹുകൻ (ബാഹുകൻ)—നളൻ. വേഷംമാറി ഋതുപൎണ്ണൻെറ സാരഥിയായപ്പോഴത്തെ പേര്.

വികൎണ്ണൻ—ധൃതരാഷ്ട്രൻെറ ഒരു പുത്രൻ.

വികുണ്ഠാ—വിഷ്ണുവിൻെറ അമ്മ.

വികുക്ഷി—സൂൎയ്യകുലത്തിലെ ഒരു രാജാവു്. വേട്ടചെയ്തു ബലിക്കു മാംസംകൊണ്ടുവരാൻ അയച്ചാറെ വിശപ്പുനിമിത്തം ഒരു മുയലിനെ തിന്നതുകൊണ്ടു ശശാദൻ എന്നു പേരുണ്ടായി. അവൻ കൊണ്ടുവന്ന മാംസം ബലികഴിപ്പാൻ കൊള്ളുകയില്ലെന്നു വസിഷ്ഠൻ അഭിപ്രായപ്പെട്ടു.

വിക്രമാദിത്യൻ—ഉജ്ജയിനിയിൽ വാണ ഒരു ശ്രുതിപ്പെട്ട രാജാവു്. സംവൽ വൎഷത്തിൻെറ സ്ഥാപകൻ. കാളിദാസൻ മുതലായ നവരത്നങ്ങൾ ഈ രാജാവിൻെറ സഭയിലാണുണ്ടായിരുന്നതു്.

വിക്രമചരിതം—സിംഹാസനദ്വാത്രിംശികാ നോക്കുക.

വിക്രമാങ്കദേവചരിതം—ഒരു മഹാകാവ്യം. ബില്ഹണൻ ഉണ്ടാക്കിയതു്. താൻ ആശ്രയിച്ചിരുന്ന വിക്രമരാജാവിൻെറ ചരിത്രം. ബില്ഹണൻ ഈ രാജാവിൻെറ വിദ്യാപതി ആയിരുന്നു.

വിക്രമോൎവ്വശീയം—കാളിദാസൻെറ ഒരു നാടകം. ത്രോടകവൎഗ്ഗത്തിൽ പെട്ടതു്. ഉൎവ്വശിയെ രാക്ഷസന്മാർ പിടിച്ചുകൊണ്ടുപോകുന്നു. പുരൂരവസ്സ് രാജാവു രക്ഷപ്പെടുത്തുന്നു. അനന്തരം തമ്മിൽ അനുരാഗം ഉണ്ടായിട്ടു ഭരതൻെറ ശാപത്താലും ഇന്ദ്രൻെറ ദയയാലും അവൾ പുരൂരവസ്സിൻെറ ഭാൎയ്യയാകുന്നു. പിന്നീടു ഉൎവ്വശി കുമാരവനത്തിൽ കയറി ഒരു ലതയായി മറയപ്പെടുകയും ഭൎത്താവു തിരഞ്ഞുനടക്കയും ഒടുവിൽ കണ്ടെത്തുകയും ചെയ്യുന്നു.

വിഘ്നേശൻ (ഈശാനൻ, ഈശ്വരൻ, നായകൻ, നാശകൻ, നാശനൻ, രാജാവു്, വിനായകൻ ഹാരി)—ഗണേശൻ.

വിചാരഭൂ—യമന്റെ സിംഹാസനം.

വിചിത്രവീൎയ്യൻ—ശന്തനുരാജാവിനാൽ സത്യവതിയുടെ പുത്രൻ. ഭീഷ്മന്റെ അൎദ്ധസോദരൻ. അംബികാ, അംബാലികാ ഇവരുടെ ഭൎത്താവു്. മക്കളില്ലാതെ മരിക്കയാൽ, സത്യവതി പറഞ്ഞിട്ടു, വ്യാസൻ വിചിത്രവീൎയ്യനുവേണ്ടി, നിയോഗപ്രകാരം, അംബികയിലും അംബാലികയിലും പുത്രോല്പാദനം ചെയ്തു. അവരുടെ പുത്രന്മാരാണു് ധൃതരാഷ്ട്രനും പാണ്ഡുവും.

വിജയദശമി—നവരാത്രിപൂജയുടെ അവസാനദിവസം. മഹിഷാസുരനെ വധിച്ച ദിവസം.

വിജയാ—വിശ്വാമിത്രൻ രാമനു കൊടുത്ത ഒരു ഉപദേശം.

വിട്ടലൻ—കൃഷ്ണന്റെ (വിഷ്ണുവിന്റെ) ഒരു രൂപം.

വിദഗ്ദ്ധമാധവം—രൂപഗോസ്വാമി എന്ന കവിയുടെ ഒരു നാടകം. കൃഷ്ണന്റെയും രാധയുടെയും സ്നേഹം വിഷയം. വിശേഷതയൊന്നുമില്ല

വിദൎഭജാ (തനയാ, രാജതനയാ സുഭ്രൂ)—ദമയന്തി.

വിദുരൻ—അംബികയുടെ ദാസിയിൽ വ്യാസന്റെ പുത്രൻ. ധൃതരാഷ്ട്രനും പാണ്ഡുവിനും രാജാവാകാൻ പാടില്ലാഞ്ഞതുകൊണ്ടു പിന്നെയും പുത്രോല്പാദനത്തിനുവേണ്ടി വ്യാസന്റെ അടുക്കൽ ചെല്ലുവാൻ സത്യവതി അംബികയോടു പറഞ്ഞാറെ വ്യാസന്റെ വിരൂപത കണ്ടു് വെറുപ്പുതോന്നി അവർ തന്റെ ദാസിയെ അയച്ചു. ആ ദാസിയിൽ വ്യാസനു വിദുരൻ ജനിച്ചു അവൻ ബുദ്ധിമാന്മാരിൽവെച്ചു് ബുദ്ധിമാനായിരുന്നു. കൌരവൎക്കും പാണ്ഡവൎക്കും പല നല്ല ആലോചനകൾ പറഞ്ഞുകൊടുത്തു. എന്നാൽ യുദ്ധത്തിൽ പാണ്ഡവൎക്കു സഹായിച്ചു.

വിദൂരം—ലങ്കയിലെ ഒരു മല. വൈഡൂൎയ്യം ആ മലയിൽനിന്നാണത്രെ എടുക്കുന്നതു്.

വിദേഹം—ജനകന്റെ രാജ്യം. മിഥിലാ തലസ്ഥാനം.

വിദ്ധശാലഭഞ്ജികാ—രാജശേഖരന്റെ ഒരു നാടകം. ലാടരാജാവായ ചന്ദ്രവൎമ്മനു പുത്രനില്ലായിരുന്നു. അതുകൊണ്ടു പുത്രി മൃഗാങ്കവല്ലിയെ ആൺവേഷത്തിൽ വിദ്യാധരരാജാവിന്റെ രാജ്ഞിയുടെ അടുക്കൽ അയയ്ക്കുന്നു. അങ്ങനെയിരിക്കെ ചന്ദ്രവൎമ്മനു ഒരു പുത്രൻ ജനിക്കുന്നു. രാജകുമാരിയെ വിദ്യാധരൻ വിവാഹംചെയ്യുകയും ചെയ്യുന്നു.

വിദ്യാ—ചതുൎദ്ദശ വിദ്യകൾ.

വിദ്യാധരർ—ഒരുകൂട്ടം സുശീലരായ ദേവകൾ. ഇന്ദ്രന്റെ പരിചാരകർ; എന്നാൽ അവരിൽതന്നെ രാജാക്കന്മാരും മറ്റും ഉണ്ടു്. മനുഷ്യരോടു വളരെ അടുപ്പമുണ്ടു്. കാമരൂപികൾ, ഖേചരർ, നഭശ്ചരർ, പ്രിയംവദർ എന്നും പേരുകളുണ്ടു്.

വിദ്യാരണ്യൻ—മാധവാചാൎയ്യൻ.

വിദ്വന്മോദതരംഗിണി—രാമദേവൻ ഉണ്ടാക്കിയ മതസംബന്ധമായ ഒരു പുസ്തകം.

വിധു—൧. ബ്രഹ്മാവു. ൨. വിഷ്ണു. ൩. ശിവൻ ൪. ചന്ദ്രൻ.

വിനതാ—ദക്ഷന്റെ പുത്രി. കശ്യപന്റെ ഒരു ഭാൎയ്യ. ഗരുഡന്റെയും അരുണന്റെയും അമ്മ

വിനായകൻ—൧. ഗണേശൻ. ൨. ഗരുഡൻ.

വിനായകചതുൎത്ഥി—വീടുകളിലും ശിവക്ഷേത്രങ്ങളിലും ഗണപതിപൂജ. മണ്ണുകൊണ്ടു ഗണപതിപ്രതിമകൾ ഉണ്ടാക്കി പൂജിച്ചശേഷം കുളത്തിലൊ ആററിലൊ ഇട്ടുകളയും. ഭാദ്രപദമാസം ശുക്ലപക്ഷത്തിൽ ചതുൎത്ഥിദിവസം. പിള്ളയാർചതുൎത്ഥി എന്നും തമിഴരുടെ ഇടയിൽ പേരു. ആ ദിവസം ഗണപതിക്കു പററിയ അബദ്ധം ചന്ദ്രൻ കാണ്മാനിടവന്നു അതുകൊണ്ടു അന്നു ചന്ദ്രനെ കാണുന്നവരെപ്പററി അപവാദങ്ങൾ പറയപ്പെടുമെന്നു ഐതിഹ്യം.

വിനായികാ—ഗരുഡന്റെ ഭാൎയ്യ.

വിന്ധ്യൻ—ഒരു കുലപൎവ്വതം. മദ്ധ്യദേശത്തിന്റെ തെക്കേ അതിര്. അഹങ്കാരനിമിത്തം ഹിമാലയത്തോടു അസൂയ തോന്നീട്ടു സൂൎയ്യൻ മേരുപൎവ്വതത്തെ ചുററി സഞ്ചരിക്കുംപ്രകാരം തന്നെയും ചുററി സഞ്ചരിക്കണമെന്നു കല്പിച്ചു. സൂൎയ്യൻ അനുസരിക്കാഞ്ഞിട്ടു വിന്ധ്യപൎവ്വതം അതിന്റെ വഴി തടുക്കണമെന്നു കരുതി ഉയരുവാൻ തുടങ്ങി. ദേവകൾ ഭയപ്പെട്ടു വിന്ധ്യന്റെ ഗുരുവായ അഗസ്ത്യമഹൎഷിയെ ചെന്നു കണ്ടു നമസ്കരിച്ചു സഹായം ചോദിച്ചു. അഗസ്ത്യൻ ചെന്നു തനിക്കു പ്രയാസംകൂടാതെ തെക്കോട്ടും, അവിടെ നിന്നു തിരിച്ചു വടക്കോട്ടും കടന്നുപോകുന്നതിനായി കുനിയുന്നതിനു വിന്ധ്യനോടു ആവശ്യപ്പെട്ടു ആവശ്യപ്രകാരം വിന്ധ്യൻ കുനികയും അഗസ്ത്യൻ തെക്കോട്ടു കടന്നുപോകയും ചെയ്തു എന്നാൽ അഗസ്ത്യൻ വടക്കോട്ടു തിരിച്ചു ചെല്ലാഞ്ഞതുകൊണ്ടു വിന്ധ്യൻ കുനിഞ്ഞസ്ഥിതിയിൽ ഹിമാലയത്തെക്കാൾ അധികം ഉയരം കുറഞ്ഞതായി ഇപ്പോഴും ഇരിക്കുന്നു.

വിന്ധ്യവാസിനി—ദുൎഗ്ഗ.

വിന്ധ്യാവലി—ബലിയുടെ ഭാൎയ്യ.

വിപാശാ—ഒരു നദി. വസിഷ്ഠൻ അതിൽ ചാടി ആത്മഹത്യചെയ്വാൻ നോക്കി.

വിപ്രചിത്തി—ദാനവരുടെ പ്രമാണി. കശ്യപന്റെ പുത്രൻ.

വിഭണ്ഡകൻ—കശ്യപന്റെ പുത്രൻ. ഋഷ്യശൃംഗന്റെ പിതാവു.

വിഭീഷണൻ—രാവണന്റെ അനുജൻ. രാവണനെപ്പോലെതന്നെ തപസ്സുചെയ്തു ബ്രഹ്മാവിനോടു ഒരു വരംവാങ്ങി. എന്നാൽ ആ വരംതനിക്കെത്രെല്ലാം കഷ്ടതകൾ നേരിട്ടാലും ഒരു ദുഷ്പ്രവൃത്തി ചെയ്വാനിടവരുതെന്നായിരുന്നു. ഇതുനിമിത്തം അവർ തമ്മിൽ വിരോധമായി ദുഷ്ടനായ രാവണൻ സന്മാൎഗ്ഗിയായ വിഭീഷണനെ ചവുട്ടി പുറത്താക്കി. വിഭീഷണൻ കൈ

ലാസത്തിൽപോയി അഭയംപ്രാപിച്ചു ശിവന്റെ ഉപദേശപ്രകാരം വന്നു ശ്രീരാമനോടു സഖ്യംചെയ്തു. രാവണന്റെ മരണശേഷം വിഭീഷണനെ രാമൻ ലങ്കാധിപതിയായി വാഴിച്ചു. ഒരു ചിരംജീവിയാണ.

വിഭു—൧. ബ്രഹ്മാവ്. ൨. വിഷ്ണു. ൩. ശിവൻ.

വിഭൂതി—സിദ്ധി നോക്കുക. ൨. ഭസ്മം, ത്രിപുണ്ഡ്രം നോക്കുക.

വിരജാ—നഹുഷന്റെ ഭാര്യ.

വിരാടരാജാവ്—ഈ രാജാവിന്റെ രാജ്യത്താണ് പാണ്ഡവർ ദ്രൌപദിയോടുകൂടി അജ്ഞാതവാസം ചെയ്തതു. ഭാരതയുദ്ധത്തിൽ പാണ്ഡവൎക്കു സഹായിച്ചു. ദ്രോണനാൽ കൊല്ലപ്പെട്ടു. അവന്റെ പുത്രിയായ ഉത്തര അഭിമന്യുവിന്റെ ഭാര്യയും പരീക്ഷിത്തിന്റെ അമ്മയും ആയിരുന്നു.

വിരാധൻ—ശതഹ്രദയിൽ കാലന്റെ പുത്രനും മഹാഭയങ്കരനും ക്രൂരനും ദീർഘശരീരിയും നരമാംസഭോജിയുമായ ഒരു രാക്ഷസൻ. തപസ്സുചെയ്തു ബ്രഹ്മാവിൽനിന്നു വജ്രശരീരതയെ പ്രാപിച്ചു. രാമലക്ഷ്മണന്മാർ അവനെ ദണ്ഡകാരണ്യത്തിൽ കണ്ടെത്തുകയും അവൻ അവരെ നിന്ദിക്കയും സീതയെ പിടിക്കുവാൻ ശ്രമിക്കയുംചെയ്തു. അവർ അവന്റെ നേരെ അസ്ത്രം എയ്യാറെ അവൻ ഓടിച്ചെന്നു അവരെ എടുത്തു തോളത്താക്കി ഓടിക്കളഞ്ഞു. അവർ തോളത്തിരുന്നുകൊണ്ടു അവന്റെ കൈകൾ അടിച്ചൊടിക്കയും ഇടിച്ചു ഉരുട്ടിയിടുകയുംചെയ്തു. എന്തെല്ലാം ചെയ്തിട്ടും കൊല്ലുവാൻ കഴിയാഞ്ഞിട്ടു അവർ ഒരു കുഴി കുഴിച്ചു അവനെ അതിൽ ജീവനോടെ മൂടി. അപ്പോൾ അവനെ മൂടിയസ്ഥലത്തുനിന്നു ഒരു അതിസുന്ദരനായ ഗന്ധർവ്വൻ എഴുനീറ്റു വന്നു ഗന്ധർവ്വനായ താൻ കുബേരന്റെ ശാപംനിമിത്തം രാക്ഷസനായിപ്പോയതാണെന്നുപറഞ്ഞു അവരെ നമസ്കരിച്ചു. വിരാധനു തുംബുരു എന്നും പേരുണ്ട്.

വിരിഞ്ചൻ, വിരിഞ്ചനൻ, വിരിഞ്ചി—൧. ബ്രഹ്മാവ്. ൨. വിഷ്ണു. ൩. ശിവൻ.

വിരൂപാക്ഷൻ—ശിവൻ.

വിരോചനൻ—ഒരു ദാനവൻ. മഹാബലിയുടെ പിതാവ്. ഭൂമിയെ അസുരർ കറന്നപ്പോൾ വിരോചനനെയാണ് കിടാവായി ഉപയോഗിച്ചതു.

വിലാസിക—ശൃംഗാരരസം പ്രധാനമായ ഒരങ്കത്തിലുള്ള ഒരു രൂപകം.

വിവാഹം—ഹിന്ദുശാസ്ത്രപ്രകാരം എട്ടുവിധം വിവാഹങ്ങൾ ഉണ്ട്.

ബ്രാഹ്മോ ദൈവസ്തഥൈവാർഷഃ പ്രാജാപത്യസ്തഥാസുരഃ ।
ഗാന്ധർവ്വോ രാക്ഷസശ്ചൈവ പൈശാചശ്ചാഷ്ടമോധമഃ ॥
(ബ്രാഹ്മോ ദൈവസ്തഥാചാർഷഃ പ്രാജാപത്യസ്തഥാസുരഃ ।
ഗാന്ധർവ്വോ രാക്ഷസശ്ചൈവ പൈശാചശ്ചാഷ്ടമഃ സ്മൃതഃ ॥)

ബ്രാഹ്മം—ഇതിൽ സ്ത്രീ ആഭരണങ്ങളാൽ അലങ്കരിക്കപ്പെട്ടവളായി പ്രതിഫലം കൂടാതെ പുരുഷനു കൊടുക്കപ്പെടുന്നു.

ദൈവം—ഇതിൽ സ്ത്രീയുടെ പിതാവു്; യാഗസമയം പുരോഹിതന്ന അവളെ ദാനംചെയ്യുന്നു.

ആൎഷം—ഇതിൽ സ്ത്രീയുടെ പിതാവ് പുരുഷനോട്ട ഒന്നോ രണ്ടോ പശുക്കളെ പ്രതിഫലമായി വാങ്ങുന്നു. ഇപ്രകാരം വിവാഹം ചെയ്യപ്പെട്ട സ്ത്രീക്കു ആൎഷോഢാ എന്നു പേർ.

പ്രാജാപത്യം—ഇതിൽ സ്ത്രീയുടെ പിതാവു് അവളുടെ ഭാഗ്യം കരുതീട്ട മാത്രം അവളെ യാതൊരു പ്രതിഫലവുംകൂടാതെ പുരുഷന്ന നൽകുന്നു.

ആസുരം—ഇതിൽ പുരുഷൻ സ്ത്രീയെ വിലയ്ക്കുവാങ്ങുന്നു.

ഗാന്ധൎവ്വം—ഇതിൽ സ്ത്രീ പുരുഷന്മാർ അന്യോന്യസ്നേഹംനിമിത്തം ബന്ധുക്കളോട്ടം മററും ആലോചിക്കാതെയും കൎമ്മങ്ങൾ കൂടാതെയും വിവാഹം ചെയ്യുന്നു.

രാക്ഷസം—ഇതിൽ പുരുഷൻ സ്ത്രീയുടെ ബന്ധുക്കളെ യുദ്ധത്തിൽ തോല്പിച്ചിട്ട അവളെ ഭാൎയ്യയാക്കുന്നു.

പൈശാചം—ഈ അധമതരവിവാഹത്തിൽ പുരുഷൻ സ്ത്രീയെ അവളുടെ മനസ്സുകൂടാതെ ബലാല്ക്കാരേണ ഭാൎയ്യയാക്കുന്നു.

വിവിന്ധയൻ—കൃഷ്ണന്റെ പുത്രനായ ചാരുദേഷ്ണൻ കൊന്ന ഒരു ദാനവൻ.

വിവേകചിന്താമണി—നിഗമാഗമതത്വങ്ങളെ പ്രതിപാദിക്കുന്ന ഒരു കൎണ്ണാടകപുസ്തകം.

വിശാഖദത്തൻ—മുദ്രാരാക്ഷസത്തിന്റെ കൎത്താവു. ഏഴാംശതാബ്ദത്തിൽ ജീവിച്ചിരുന്നു.

വിശിഷ്ടാദ്വൈതം—ജീവാത്മാവും പരമാത്മാവും ഒരേവസ്തുവാണു. എങ്കിലും മനുഷ്യരെസംബന്ധിച്ചെടത്തോളം വ്യത്യാസമുണ്ടു്. ഇതുസ്ഥാപിച്ചതു രാമാനുജാചാൎയ്യരാണു. അതുകൊണ്ടു ഈ മതക്കാൎക്കു രാമാനുജീയർ എന്നും ശ്രീവൈഷ്ണവരെന്നും പേരുണ്ടു്. അവർ വ്യാസന്റെ വേദാന്തം സമ്മതിക്കുന്നു. എന്നാൽ ജീവാത്മാവും പരമാത്മാവും കേവലം ഒന്നുതന്നെയാണെന്നു ശ്രീശങ്കരാചാൎയ്യർ ഉപദേശിച്ചതു അംഗീകരിക്കുന്നില്ല. ജീവാത്മാവും പരമാത്മാവും കേവലം രണ്ടാണെന്നുള്ള ദ്വൈതവാദവും അവർ സ്വീകരിക്കുന്നില്ല. അവരുടെ മതം, വിശിഷ്ടാദ്വൈതം രണ്ടിനും മദ്ധ്യേ കിടക്കുന്നു.

വിശ്രവസ്—പ്രജാപതിയായ പുലസ്ത്യന്റെ മകൻ. ബ്രാഹ്മണിയായ ഇഡാവിഡാ എന്ന ഭാൎയ്യയിൽ കുബേരനും രാക്ഷസിയായ നികഷാ അല്ലെങ്കിൽ കൈകശീ എന്ന ഭാൎയ്യയിൽ രാവണനും കുംഭകൎണ്ണനും വിഭീഷണനും ശൂൎപ്പണഖയും വിശ്രവസ്സിന്റെ മക്കളാണ്. വിഷ്ണുപുരാണപ്രകാരം ഒരു ഭാൎയ്യയുടെ പേരു കേശിനീ ആണ്. ഭാരതത്തിൽ രാവണന്റെയും കുംഭകൎണ്ണന്റെയും അമ്മയുടെ പേരു പുഷ്പോല്കടാ എന്നും വിഭീഷണന്റെ അമ്മയുടെ പേരു മാലിനീ എന്നും ഖരന്റെയും ശൂൎപ്പണഖയുടെയും അമ്മയുടെ പേരു രാകാ എന്നും ആണ്.

വിശ്വകർമ്മാവ്—ദേവന്മാരുടെ ശില്പശാസ്ത്രി. ഒരു വസുവായ പ്രഭാസന്റെ മകൻ: രാമസേതു കെട്ടിയ നളന്റെ പിതാവ്. രാക്ഷസർക്കുവേണ്ടി ലങ്കാപുരി പണിതു: വിശ്വകർമ്മാവിന്റെ പുത്രിയായ സംജ്ഞയെ സൂര്യൻ വിവാഹംചെയ്തു. എന്നാൽ സംജ്ഞയ്ക്കു സൂര്യന്റെ ശോഭ സഹിക്കാൻ കഴിയാഞ്ഞതുകൊണ്ടു വിശ്വകർമ്മാവ് സൂര്യനെ കടഞ്ഞു അഷ്ടാംശം ശോഭ എടുത്തുകളഞ്ഞു. ആ അഷ്ടാംശംകൊണ്ടു വിഷ്ണുവിന്റെ ചക്രവും, ശിവന്റെ ശൂലവും, കുബേരന്റെ ആയുധവും, കാർത്തികേയന്റെ കുന്തവും, മറ്റു ദേവകളുടെ പലവിധ ആയുധങ്ങളും ആഗ്നേയാസ്ത്രങ്ങളും ഉണ്ടാക്കി. അവനു കാരു, തക്ഷകൻ, ദേവവർദ്ധകി സുധന്വാവ് എന്നും പേരുകളുണ്ട്.

വിശ്വഗുണാദർശം—ഒരു പുരാതനതമിഴ്ഗ്രന്ഥം. വെങ്കിടാചാരി എന്നൊരാൾ കർത്താവ്. അയാൾ പതിനേഴാംശതവർഷാരംഭത്തിൽ ജീവിച്ചിരുന്നു. രണ്ടു ഗന്ധർവ്വന്മാർ ഇന്ത്യയിൽ സഞ്ചരിക്കുന്നു. ഒരാൾ കാണുന്നതെല്ലാം പുകഴ്ത്തുന്നു. മറ്റേയാൾ എല്ലാം നിസ്സാരമാക്കിപറയുന്നു.

വിശ്വദേവകൾ—ഒരുകൂട്ടം ഗണദേവതകൾ. പത്തുപേരുണ്ട്.

വസുഃ സത്യഃ ക്രതുർദക്ഷഃ കാലഃ കാമോധൃതിഃ കുരുഃ ॥
പുരൂരവാമാദ്രവാശ്ച വിശ്വദേവാഃ പ്രകീർത്തിതാഃ ॥

വിശ്വജിൽ—വരുണന്റെ കണി.

വിശ്വരൂപൻ (ഭാവനൻ, യോനി, ജിൽ)—വിഷ്ണു.

വിശ്വാമിത്രൻ—ക്ഷത്രിയനായി ജനിച്ചു തപസ്സുചെയ്തു, രാജർഷി, പിന്നെ ഋഷി, പിന്നെ മഹർഷി; ഒടുവിൽ ബ്രഹ്മർഷി ആയ സപ്തർഷികളിൽ ഒരുവൻ. കന്യാകുബ്ജരാജാവായ ഗാധിയുടെ പുത്രൻ. ജമദഗ്നി നോക്കുക. ഋഗ്വേദപ്രകാരം രാജാവായ കുശികന്റെപുത്രൻ. വിശ്വാമിത്രനെക്കുറിച്ചുള്ള കഥകളിൽ മുഖ്യമായിട്ടുള്ളത് വസിഷ്ഠനോടുള്ള പോരാട്ടം ആകുന്നു. കല്മാഷപാദൻ ഒരു രാക്ഷസനായിതീർന്നപ്പോൾ, വിശ്വാമിത്രന്റെ ഉപായത്താൽ അവൻ വസിഷ്ഠന്റെ പുത്രന്മാരെ ഭക്ഷിച്ചുകളഞ്ഞു വിശ്വാമിത്രൻ ശുനശ്ശേഫനെ ദത്തെടുത്തപ്പോൾ അവന്റെ പുത്രന്മാരിൽ അമ്പതുപേർ സമ്മതിക്കകൊണ്ടു അവരെ അനുഗ്രഹിക്കയും മറ്റവർ സമ്മതിക്കാഞ്ഞതുകൊണ്ട് അവരെ ശപിക്കയുംചെയ്തു. കാമധേനുവിനെ സംബന്ധിച്ചുണ്ടായ യുദ്ധത്തിൽ വസിഷ്ഠൻ വിശ്വാമിത്രന്റെ നൂറു പുത്രന്മാരെ തന്റെ ശാപംകൊണ്ടു ദഹിപ്പിച്ചുകളഞ്ഞു. ആ യുദ്ധത്തിൽ വിശ്വാമിത്രൻ തോറ്റുപോയതുകൊണ്ട് അവൻ ബ്രാഹ്മണനാവാനുള്ള യത്നങ്ങൾ ചെയ്തുതുടങ്ങി. ഒരിക്കൽ വിശ്വാമിത്രൻ വസിഷ്ഠനെ തന്റെ അടുക്കൽ കൊണ്ടുചെല്ലുവാൻ സരസ്വതീനദിയോടു കല്പിക്കയും അതു അവനെ അടുത്തുകൊണ്ടുചെന്നിട്ടു വേറൊരുവഴി പൊയ്ക്കളകയും അതിനാൽ അവൻ ശപിച്ച് അതിലെ വെള്ളം രക്തമാക്കിതീർക്കയുംചെയ്തു. ഒരിക്കൽ വിശ്വാമിത്രൻ സത്യവ്രതൻ അല്ലെങ്കിൽ ത്രിശങ്കുവിനെ ശരീരത്തോടെ സ്വർഗ്ഗത്തിലേക്കു അയച്ചു. ഇതു സ്വർഗ്ഗത്തിൽ ശരീരത്തോടെ പ്രവേശം കിട്ടേണ്ടതിനു ഒരു യാഗം ചെയ്യണമെന്നു സത്യവ്രതൻ വസിഷ്ഠനോടാവശ്യപ്പെട്ടാറെ കഴികയില്ലെന്നുപറഞ്ഞു മടക്കുകയും വസിഷ്ഠന്റെ മക്കൾ അവനെ ശപിച്ചു ചണ്ഡാലനാക്കുകയും ചെയ്തപ്പോൾ വിശ്വാമിത്രനു അവന്റെ മേൽ കരുണതോന്നീട്ടാണെന്നും ഒരിക്കൽ ഒരു ക്ഷാമമുണ്ടായപ്പോൾ വിശ്വാമിത്രന്റെ ഭാര്യമക്കളെരക്ഷിക്കകൊണ്ടാണെന്നും, സത്യവ്രതൻ വസിഷ്ഠന്റെ കാമധേനുവിനെകൊന്നുഭക്ഷിച്ചുകളകകൊണ്ടു സന്തോഷിച്ചിട്ടാണെന്നും മറ്റും പല കഥകളുണ്ട്.വി

ശ്വാമിത്രന്റെ തപസ്സിന്നു വിഘ്നംവരുത്തുവാൻ ഇന്ദ്രൻ മേനകയെ അയച്ചു എന്നും അവളിൽ വിശ്വാമിത്രന്നു ശകുന്തള ജനിച്ചു എന്നും ഭാരതത്തിൽ പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. രംഭയും ഒരിക്കൽ വിശ്വാമിത്രനെ വശീകരിച്ചു അവന്റെ തപസ്സിന്നു വിഘ്നംവരുത്തി. വിശ്വാമിത്രൻ ഹരിശ്ചന്ദ്രനെക്കൊണ്ടു അസത്യം പറയിക്കാൻ ചെയ്ത യത്നങ്ങൾ നിഷ്ഫലമായിപ്പോയപ്പോൾ വസിഷ്ഠന്നു തന്റെ തപസ്സിൻ ഫലത്തിൽ പാതി കൊടുക്കേണ്ടിവന്നു. വിശ്വാമിത്രൻ രാവണൻ മുതലായ രാക്ഷസരിൽനിന്നു ബ്രാഹ്മണരുടെ രക്ഷയ്ക്കുവേണ്ടി ശ്രീരാമനെ തന്റെ ആശ്രമത്തിൽ കൊണ്ടുപോയി പല ഉപദേശങ്ങളും മറ്റും കൊടുത്തു. വിശ്വാമിത്രന്നു ഗാധിജൻ, ഗാധിനന്ദനൻ, എന്നും പേരുകളുണ്ടു്.

വിശ്വാവസു—ഇന്ദ്രസ്വർഗ്ഗത്തിൽ ഗന്ധർവ്വരുടെ ഒരു പ്രമാണി.

വിശ്വേശ്വരൻ—ശിവൻ.

വിഷു—ജ്യോതിശ്ശാസ്ത്രപ്രകാരം വത്സരാരംഭം. അന്നു ആദ്യം കാണുന്നതിന്നനുസരിച്ചു സംവത്സരം മുഴുവനും ഭാഗ്യമോ നിർഭാഗ്യമോ ഉണ്ടായിരിക്കുമെന്നുവിശ്വാസം.

വിഷ്ണു—ത്രിമൂർത്തികളിൽ സത്വഗുണമൂർത്തി. പ്രജാപതിയായ പരമാത്മാവിന്റെ നിലയിൽ മൂന്നു അവസ്ഥകൾ ഉണ്ടു:—൧. ബ്രഹ്മാവു്. വിഷ്ണുവിന്റെ നാഭിയിൽനിന്നു വളരുന്ന താമരയിൽ നിന്നുണ്ടായി. ൨. വിഷ്ണു ലോകരക്ഷയെ ഉദ്ദേശിച്ചു് ലോകത്തിൽ പല പ്രാവശ്യം അവതാരം ചെയ്തു. ൩. ശിവൻ അല്ലെങ്കിൽ രുദ്രൻ. വിഷ്ണുവിന്റെ നെററിയിൽനിന്നു പുറപ്പെടുന്നു.

ഗംഗാനദി വിഷ്ണുവിന്റെ പാദത്തിൽനിന്നു പുറപ്പെടുന്നു. വിഷ്ണുവിന്റെ രക്ഷാപ്രവൃത്തി അദ്ദേഹത്തിന്റെ അവതാരങ്ങളിൽ ആണു പ്രത്യക്ഷമായി കാണുന്നതു്. വിഷ്ണുവിന്നു സഹസ്രം നാമങ്ങളുണ്ടു്. വിഷ്ണുവിന്റെ ഭാര്യ ലക്ഷ്മി അല്ലെങ്കിൽ ശ്രീയും; സ്വർഗ്ഗം വൈകുണ്ഠവും; വാഹനം ഗരുഡനും; അശ്വങ്ങൾ ശൈബ്യൻ, സുഗ്രീവൻ, മേഘപുഷ്പൻ, ബലാഹകൻ ഇവരും; സാരഥി, ദാരുകനും; മന്ത്രി, ഉദ്ധവനും ആണു്. വിഷ്ണുവിന്നു നാലു കൈകൾ ഉള്ളവയിൽ ഒന്നിൽ പാഞ്ചജന്യം എന്ന ശംഖും, ഒന്നിൽ സുദർശനം അല്ലെങ്കിൽ വജ്രനാഭം എന്ന ചക്രവും ഒന്നിൽ കൌമോദകി എന്ന ഗദയും നാലാമത്തേതിൽ ഒരു പത്മവും പിടിച്ചിരിക്കുന്നു. വിഷ്ണുവിന്നു ശാർങ്ഗം എന്ന വില്ലും നന്ദകം എന്ന വാളും നെഞ്ചത്തു ശ്രീവത്സം എന്ന അടയാളവും കൌസ്തുഭം എന്ന രത്നവും കയ്യിന്മേൽ സ്യമന്തകം എന്ന രത്നവും ഉണ്ടു്. ചില ചിത്രങ്ങളിൽ വിഷ്ണു ശേഷസർപ്പത്തിന്മേൽ ശയിക്കുന്നതായി കാണിച്ചിരിക്കുന്നു. വിഷ്ണുവിന്നു ആയിരത്തിൽ പരം പേരുകളുള്ളവയിൽ ചിലതു് അമരകോശത്തിൽ കൊടുത്തിട്ടുള്ളവ താഴെ ചേർക്കുന്നു.

വിഷ്ണുർന്നാരായണഃകൃഷ്ണോവൈകുണ്ഠോവിഷ്ടരശ്രവാഃ।
ദാമോദരോഹൃഷീകേശഃകേശവോമാധവഃസ്വഭൂഃ॥
ദൈത്യാരിഃപുണ്ഡരീകാക്ഷോഗോവിന്ദോഗരുഡധ്വജഃ।
പീതാംബരോച്യുതഃശാർങ്ഗീവിഷ്വക്സേനോജനാർദ്ദനഃ॥
ഉപേന്ദ്രഇന്ദ്രാവരജശ്ചക്രപാണിശ്ചതുർഭുജഃ।
പത്മനാഭോമധുരിപുർവ്വാസുദേവസ്ത്രിവിക്രമഃ॥
ദേവകീനന്ദനഃശൌരിഃശ്രീപതിഃപുരുഷോത്തമഃ।
വനമാലീബലിധ്വംസീകംസാരാതിരധോക്ഷജഃ॥
വിശ്വംഭരഃകൈടഭജിദ്വിധുഃശ്രീവത്സലാഞ്ഛനഃ।

പുരാണപുരുഷോയജ്ഞപുരുഷോനരകാന്തകഃ॥
ജലശായീവിശ്വരൂപോമുകുന്ദോമുരമർദ്ദനഃ।

വിഷ്ണു—ഒരു ധർമ്മശാസ്ത്രപുസ്തകത്തിന്റെ കർത്താവ്.

വിഷ്ണുചിത്തീയം—തെലുങ്കിൽ വിഷ്ണുചിത്തന്റെ കഥ. അലസാനി പെദ്ദന്ന ഉണ്ടാക്കിയത്. അറിബിക്കഥകൾപോലെ. ഒരു രാക്ഷസൻ ഒരു ദാസിയെ പിടിച്ചു കൊല്ലാൻ ഭാവിച്ചപ്പോൾ അവൾ ചില കഥകൾ പറവാൻ അനുവാദംവാങ്ങി, പുരാണകഥകൾ പറയുന്നു.

വിഷ്ണുപുരാണം—പരാശരൻ ഉപദേശിച്ചത്. പഞ്ചലക്ഷണങ്ങൾ എല്ലാം ഉള്ള ഒരു പ്രധാന പുരാണം. ഇതിലെ കഥകൾ രുദ്രൻ കണ്ണാടകത്തിൽ രചിച്ചിട്ടുണ്ട്.

വിസ്മാപനം—ഗന്ധർവ്വരുടെ ആകാശത്തിലുള്ള നഗരം.

വീജഗണിതം—ഭാസ്കരാചാര്യൻ ഉണ്ടാക്കിയ സിദ്ധാന്തശിരോമണിയുടെ ഒരു ഭാഗം.

വീതഹവ്യൻ—ഒരു ഹൈഹയരാജാവ്. അവന്റെ പുത്രന്മാർ കാശിരാജാവായ ദിവോദാസന്റെ കുടുംബത്തെയെല്ലാം കൊന്നുകളകയും അതുകൊണ്ടു അതിന്റെശേഷം ദിവോദാസനുണ്ടായ പ്രതർദ്ദനൻ എന്ന പുത്രൻ ഹൈഹയരെ ആക്രമിക്കയും വീതഹവ്യൻ ഭൃഗുവിന്റെ അടുക്കൽ ചെന്നു അഭയംപ്രാപിക്കയും ചെയ്തു. പ്രതർദ്ദനൻ അവന്റെ പിന്നാലെ ചെന്നപ്പോൾ ഭൃഗു ഒരു വാക്കുകൊണ്ടു വീതഹവ്യനെ ഒരു ബ്രഹ്മർഷിയാക്കി തീർത്തു.

വീരചരിതം—വിക്രമാദിത്യന്റെയും ശാലിവാഹനന്റെയും സന്തതികൾ തമ്മിലുണ്ടായ യുദ്ധങ്ങൾ വിവരിക്കുന്ന ഒരു കഥാപുസ്തകം. അനന്തൻ ഉണ്ടാക്കിയത്.

വീരഭദ്രൻ—ആയിരം തലകളും ആയിരം കണ്ണുകളും ആയിരം കാലുകളും അനവധി കൈകളും കൈകളിൽ ആയിരം ഗദകളും, അമ്പും വില്ലും, ശംഖും, ചക്രവും ഉള്ളവനായി ശിവന്റെ വായിൽ (ജടയിൽ) നിന്നു ജനിച്ച ഒരു മഹാശക്തിമാനായ ദേവൻ ദക്ഷയാഗത്തിനു പോകുന്ന ദേവകളെയും മറ്റും ഓടിച്ചുകളഞ്ഞു യാഗത്തിനു വിഘ്നം വരുത്തുവാനായി സൃഷ്ടിക്കപ്പെട്ടു.

വീരമാമുനി—ഒരു ഇററാല്യൻപാദ്രി. ബെസ്കി എന്നാണു പേര്. തൃശ്ശിനാപ്പള്ളിയിൽ താമസിച്ചു സംസ്കൃതം, തമിഴ്, തെലുങ്ക്, ഹിന്തുസ്ഥാനി പാർസി ഈ ഭാഷകൾ പഠിച്ചു. കുറേക്കാലം ചണ്ടാസാഹേബ്നവാബിന്റെ ദിവാനായിരുന്നു. തമിഴിൽ അനേകം കാവ്യങ്ങളും മറ്റു പുസ്തകങ്ങളും ഉണ്ടാക്കി. പദ്യകൃതികളിൽ പ്രധാനം തേമ്പാവണിയാണ്. ഗദ്യകൃതികളായി വേദിയർഒഴുക്കം വേദവിളക്കം മുതലായി പലതുണ്ടു. ലത്തീനിൽ ഒരു തമിഴ് വ്യാകരണവും നാട്ടുകാരുടെ ഉപയോഗത്തിനായി തൊന്നൂൽ എന്നൊരു വ്യാകരണവും തമിഴും ലത്തീനും തമിഴും പോർത്തുഗീസും നിഘണ്ടുക്കളും വേറേ കൃതികളാണ്.

വീരസേനൻ—നളന്റെ പിതാവ്.

വൃകൻ—ഒരു അസുരൻ.

വൃകോദരൻ—ഭീമൻ.

വൃത്തം—ഛന്ദശ്ശാസ്ത്രത്തെക്കുറിച്ച് സംസ്കൃതത്തിൽ പുരാതനവും പ്രധാനവുമായ പുസ്തകം പിംഗലമഹർഷിയുടെ പിംഗലഛന്ദശ്ശാസ്ത്രം ആകുന്നു. ഇതുംകൂടാതെ ശ്രുതബോധം, വാണീഭൂഷണം, വൃത്തദർപ്പണം, വൃത്തരത്നാകരം, വൃത്തകൌമുദീ, ഛന്ദോമഞ്ജരീ, സുവൃത്തതിലകം മുതലായ അനേകം പുസ്തകങ്ങളുണ്ട്. അഗ്നിപുരാണത്തിലും ഛന്ദശ്ശാസ്ത്രത്തിന്റെ ഒരു വിശദമായ വിവരണം ഉണ്ട്.

ഓരോ പാദത്തിലെ അക്ഷരസംഖ്യയെ ആശ്രയിച്ചിരിക്കുന്ന പദ്യത്തിനു വൃത്തമെന്നും മാത്രാസംഖ്യയെ ആശ്രയിച്ചിരിക്കുന്ന പദ്യത്തിനു ജാതിയെന്നും പേരുപറയും. വൃത്തങ്ങൾ നാലുപാദങ്ങളും സമമായുള്ള സമവൃത്തങ്ങൾ, പാദങ്ങൾ സമമല്ലാത്ത വിഷമവൃത്തങ്ങൾ, പര്യായപാദങ്ങൾ മാത്രം സമമായുള്ള അർദ്ധസമവൃത്തങ്ങൾ, ഇങ്ങനെ മൂന്നായി വിഭാഗിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. അക്ഷരങ്ങളും ഗുരു, ലഘു, ഇങ്ങനെ രണ്ടുവിധമുണ്ട്.

സാനുസ്വാരശ്ച ദീർഘശ്ച വിസർഗ്ഗീ ച ഗുരുർഭവേൽ
വർണ്ണഃ സംയോഗപൂർവ്വശ്ച തഥാ പാദാന്തഗോപി വാ

കേട്ടാലും ഗുരു ദീർഘം കൂട്ടക്ഷരമായതിന്റെ മുൻവർണ്ണം
വിട്ടു ഉസ്സന്നമോടൊത്തതു തിട്ടമതിവ പാദമെത്തുമതുപക്ഷെ.

മാത്രാസംഖ്യ കണക്കാക്കുന്നതിൽ ഗുരുവിനു രണ്ടു മാത്രകളെന്നും ലഘുവിനു ഒരു മാത്രയെന്നും കൂട്ടണം.

ഒരു മാത്രയതാം ലഘുവിനു ഗുരുവർണ്ണത്തിനു രണ്ടുമാത്രയതാം
ഗുരുവിനു ദീർഘമതെന്നും പറയുമിതിൽ ഹ്രസ്വമെന്നു ലഘുവിന്നും

പദ്യങ്ങളുടെ വൃത്തത്തെ നിശ്ചയിക്കുന്നതിന്നായി ഛന്ദശ്ശാസ്ത്രികൾ മുമ്മൂന്നു അക്ഷരങ്ങളുള്ള എട്ടു ഗണങ്ങളെ ഉണ്ടാക്കീട്ടുണ്ട്.

ത്രിഗുരുഃ പ്രാഗ്ഗുരുർമദ്ധ്യഗുരുരന്തഗുരുസ്തഥാ
ത്രിലഘുഃ പ്രാഗ്ലഘുർമദ്ധ്യലഘുരന്തലഘുസ്തഥാ

മഭജാഃ സനയാ രേഫതകാരൌ ചേതി സംജ്ഞിതാഃ
ജ്ഞേയാസ്ത്വാഷ്ടൌ ലകാരാന്ത്യഗകാരശ്ച ഗണർമതാഃ അല്ലെങ്കിൽ
ആദിമദ്ധ്യാവസാനേഷു യരതാ യാന്തി ലാഘവം.
ഭജസാ ഗൌരവം യാന്തി മനൌ തു ഗുരുലാഘവം.

ഈ ഗണങ്ങൾ ലഘുവിനു ∪ ഈ അടയാളവും ഗുരുവിനു — ഈ അടയാളവും ഇട്ടാൽ താഴെ കാണിച്ചിരിക്കുന്ന പ്രകാരമിരിക്കും:—

യ ഗണം	= ∪ — —	ഭ ഗണം	= — ∪ ∪
ര ,,	= — ∪ —	ജ ,,	= ∪ — ∪
ത ,,	= — — ∪	സ ,,	= ∪ ∪ —
മ ,,	= — — —	ന ,,	= ∪ ∪ ∪
ല ,,	= ∪	ഗ	= —

ഒരു ശ്ലോകത്തിനു ഗണങ്ങളെ ഉപയോഗിച്ച ഒരു ഉദാഹരണം താഴെ ചേൎക്കുന്നു വൃത്തം മന്ദാക്രാന്തയാണ്.

മ ഭ ന ത ത ഗഗ
— — — — ᴗ ᴗ ᴗ ᴗ ᴗ — — ᴗ — — ᴗ — —
സന്ദേഹം വേണ്ട പരനുപകാരത്തിനാകാത്തതെങ്കിൽ
— — — — ᴗ ᴗ ᴗ ᴗ ᴗ — — ᴗ — — ᴗ — —
കിന്ദേഹംകൊണ്ടൊരു ഫലമിഹ പ്രാണിനാംകേവലാണിതന്നിൽ

പ്രേമാലാപൈഃ പ്രിയവിതരണൈഃ പ്രീണിതാലിംഗനാദ്യൈ-
ൎമ്മന്ദാക്രാന്താതദനുനിയതം വശ്യതാമേതിബാലാ

സംസ്കൃതത്തിൽ ഉണ്ടാവാൻ പാടുള്ള വൃത്തങ്ങൾക്ക സംഖ്യയില്ലെന്നുതന്നേ പറയാം. സമവൃത്തങ്ങൾതന്നെ, പാദത്തിൽ ഒന്നുമുതൽ ഇരുപത്താറു അക്ഷരങ്ങൾവരെ ഉണ്ടായിരിക്കാവുന്നതുകൊണ്ടും ഈ ഇരുപത്താറു അക്ഷരങ്ങളിൽ ഏതെങ്കിലും ഗുരുവൊ ലഘുവോ ആയിരിക്കാവുന്നതുകൊണ്ടും ൬൭,൧൦൮,൮൬൪ വിധം ഉണ്ടാകാം. ഇവയോടുകൂടി ഈ രോത്രപ്രകാരംതന്നെ ഉണ്ടാവാൻ പാടുള്ള അൎദ്ധസമവൃത്തങ്ങളും വിഷമവൃത്തങ്ങളും ജാതികളും കൂട്ടിയാൽ നമ്മുടെ സങ്കല്പശക്തിയെ അതിക്രമിക്കുന്ന ഒരു സംഖ്യയാണ കിട്ടുന്നതു. അതുകൊണ്ടു പ്രധാനവൃത്തങ്ങളുടെ ഒരു ചുരുക്കമായ വിവരണം മാത്രം ഗണങ്ങളെ കുറിക്കുന്ന അക്ഷരങ്ങളെക്കൊണ്ടും യതി അല്ലെങ്കിൽ നിറുത്തു ഏതക്ഷരങ്ങളുടെ പിന്നാലെ വരണമെ എന്ന അക്ഷരങ്ങളുടെ എണ്ണത്താക്കാണിച്ചും ഇവിടെ ചേൎത്തിരിക്കുന്നു. മുകളിൽ കൊടുത്ത ഉദാഹരണത്തിൽ യതിയുടെ സ്ഥാനവും കാണാവുന്നതാണ്. ഓരോ വൃത്തത്തിന്റെയും താഴെ കൊടുത്തിരിക്കുന്ന വിവരണശ്ലോകങ്ങൾ അതാതിന്റെ ഉദാഹരണങ്ങളാണ്. അവയിൽ ഗണങ്ങളെ കുറിക്കുന്ന അക്ഷരങ്ങൾ ചിലപ്പോൾ ഒന്നോടൊന്നുയോജിപ്പിച്ചും ചിലപ്പോൾ അകാരം ലോപിച്ചതായും കാണും. ഉ-ം മ്രൌ=മ ര; ഭ്നൌ=ഭ. ന; തൌ=ത,ത; ജഗൌ=ജ-ഗ.

സമവൃത്തങ്ങൾ.

൧	ശ്രീ	അക്ഷരം	൧, ഗ.
൨	സ്ത്രീ	ടി	൨, ഗഗ.
൩	നാരി	ടി	൩, മ.
൪	സുഭദ്രാ	ടി	൪, സഗ.
൫	കന്യാ ഗ്മൌചേൽകന്യാ.	ടി	൪, ഗമ.
൬	അക്ഷരപംക്തി ഭ്ഗൌഗിതിപംക്തിഃ.	ടി	൫, ഭഗഗ.
൭	തനുമധ്യമാ ത്യൌചേത്തനുമധ്യമാ.	ടി	൬, തയ.
൮	വിദ്യുല്ലേഖാ വിദ്യുല്ലേഖാമൌമഃ.	ടി	൬, മമ.
൯	ശശിവദനാ ശശിവദനാന്യൌ.	ടി	൬, നയ.
൧൦	സോമരാജീ	ടി	൬, യയ, ൨. ൪.

ഛിയം ഭസ്മാമരാഗീ.

൧൧ കുമാരലളിതാ ടി ൭, ജസഗ, ൩. ൪.

കുമാര ലലിതാജ്സ്ഗാഃ

൧൨ മദലേഖാ ടി ൭ മസഗ, ൩. ൪.

മസ്ഗൗസ്യാന്മദലേഖാ.

൧൩ മധുമതീ ടി ൭ നനഗ, ൫. ൨.

നനഗിമധുമതീ.

ആറും ഏഴും അക്ഷരങ്ങളുള്ള ശ്ലോകങ്ങളിൽ സരസ്വതി വിളങ്ങുന്നില്ല.

൧൪ ശ്ലോകം അല്ലെങ്കിൽ അനുഷ്ടുപ്പ്, അക്ഷരം ൮-ഈ ലളിതമായ ശ്ലോകത്തിലെ എല്ലാ പാദങ്ങളിലേയും എല്ലാ അക്ഷരങ്ങളുടേയും ഗുരുലഘുത്വം സമമായിരിക്കണമെന്നില്ല. ശ്ലോകത്തെക്കുറിച്ചുള്ള നിയമം.

ശ്ലോകേഷഷ്ഠംഗുരുർജ്ഞേയം സർവ്വത്രലഘുപഞ്ചമം
ദ്വിചതുഃപാദയോർഹ്രസ്വം സപ്തമംദീർഘമന്യയോഃ.

അല്ലെങ്കിൽ

ചാലേയഞ്ചാറിവശ്ലോകേ ലാലേലഘുഗുരുക്കളാം
നാലുപാദത്തിലും രണ്ടിൽനാലിൽതാനേഴതുംലഘു.

എന്നാകുന്നു. പുരാണം, ശാസ്ത്രം, ശാസ്ത്രകാവ്യം മുതലായ പുസ്തകങ്ങളിലും സർഗ്ഗാരംഭത്തിലും കഥാപ്രസംഗത്തിലും ഈ വൃത്തമാണ് ഉപയോഗിക്കേണ്ടത്. ആദ്യം കാവ്യം ഉണ്ടായതും ഈ വൃത്തത്തിലാണ്.

൧൫ ഗജഗതി ടി ൮ നഭലഗ, ൪. ൪.

നഭലഗാ ഗജഗതിഃ

൧൬ പ്രമാണികാ ടി ൮ ജരലഗ, ൪. ൪.

പ്രമാണികാ ജരൗലഗൗ.

൧൭ മാണവകം ടി ൮ ഭതലഗ, ൪. ൪.

ഭാത്തലഗാ മാണവകം.

൧൮ വിദ്യുന്മാലാ ടി ൮ മമഗഗ, ൪. ൪.

മോമോഗോഗോ വിദ്യുന്മാലാ.

൧൯ സമാനികാ ടി ൮ രജഗല, ൪. ൪.

ഗ്ലൗരജൗസമാനികാതു.

൨൦ ഭുജഗശിശുഭൃതാ ടി ൯ നനമ, ൭. ൨.

ഭുജഗശിശുഭൃതാ നൗമഃ.

൨൧ ഭുജംഗസംഗതാ ടി ൯ സജര, ൩. ൬.

സജരൈർഭുജംഗസംഗതാ.

൨൨ മണിമദ്ധ്യം ടി ൯ ഭമസ, ൫. ൪.

സ്യാന്മണിമദ്ധ്യം ചേദ്ഭമസാഃ.

൨൩ ത്വരിതഗതി ടി ൧൦ നജനഗ, ൫. ൫.

ത്വരിതഗതിശ്ചനജനഗൈഃ.

൨൪ മത്താ ടി ൧൦ മഭസഗ, ൪. ൬.

ജ്ഞേയാ മത്താ മഭസഗയുക്താ.

൨൫ രുക്മവതീ (ചെമ്പകമാല) ടി ൧൦ ഭമസഗ, ൫. ൫.

രുക്മവതീസാ യത്ര ഭമസ്ഗാഃ.

൨൬ ഇന്ദ്രവജ്രാ ടി ൧൧ തതജഗഗ, ൫. ൬.

സ്യാദിന്ദ്രവജ്രാ യദി തൌ ജഗൌ ഗഃ.

൨൭ ഉപേന്ദ്രവജ്രാ ടി ൧൧ ജതജഗഗ, ൫. ൬.

ഉപേന്ദ്രവജ്രാ പ്രഥമേ ലഘൌ സാ.

൨൮ ഉപജാതി. ഇന്ദ്രവജ്രയും ഉപേന്ദ്രവജ്രയും (ചിലപ്പോൾ വെറെ വൃത്തങ്ങളും) ഒരു പദ്യത്തിൽ കലന്നിരിക്കുമ്പോൾ അതിന്ന ഉപജാതിയെന്ന പേർ. നായികാരൂപവൎണ്ണനത്തിന്നും വസന്താദിവൎണ്ണനത്തിന്നും ഈ വൃത്തമാണ് പറയപ്പെട്ടിരിക്കുന്നത്.

൨൯ ദോധകം ടി ൧൧ ഭഭഭഗഗ, ൬. ൫.

ദോധകമിച്ഛതി ഭത്രിതയാദ്ഗൌ.

൩൦ ഭ്രമരവിലസിതം ടി ൧൧ മഭനലഗ, ൪. ൭.

മ്ഭൌ ന്ലൌ ഗഃ സ്യാദ് ഭ്രമരവിലസിതം.

൩൧ രഥോദ്ധത ടി ൧൧ രനരലഗ, ൩. ൮. (൪. ൭)

രാന്നരാവിഹ രഥോദ്ധതാ ലഗൌ.

ചന്ദ്രോദയാദിവൎണ്ണനത്തിന്ന ഈ വൃത്തം ഉപയോഗിക്കണം.

൩൨ വാതോർമ്മീ ടി ൧൧ മഭതഗഗ, ൪. ൭.

വാതോർമ്മീയം ഗദിതാ മ്ഭൌ തഗൌ ഗഃ

൩൩ ശാലിനീ ടി ൧൧ മതതഗഗ, ൪. ൭.

മാത്തൌ ഗൌ ചേച്ഛാലിനീ വേദലോകൈഃ

൩൪ സ്വാഗതാ ടി ൧൧ രനഭഗഗ, ൩. ൮.

സ്വാഗതാ രനഭഗൈർഗ്ഗുരുണാ ച

൩൫ ഇന്ദ്രവംശാ ടി ൧൨ തതജര, ൫. ൭.

തച്ചേന്ദ്രവംശാ പ്രഥമാക്ഷരേ ഗുരൌ (തൽ, വംശസ്ഥം മേ).

൩൬ ചന്ദ്രവർത്മം ടി ൧൨ രനഭസ, ൪. ൮.

ചന്ദ്രവർത്മ നിഗദന്തി രനഭസൈഃ

൩൭ ജലധരമാലാ ടി ൧൨ മഭസമ, ൪. ൮.

അബ്ധ്യംഗൈഃ സ്യാജ്ജലധരമാലാ മ്ഭൌ സ്മൌ.

൩൮ ജലോദ്ധതഗതി ടി ൧൨ ജസജസ, ൬. ൬.

രസൈർജ്ജസജസാ ജലോദ്ധതഗതിഃ

൩൯ താമരസം ടി ൧൨ നജജയ, ൫. ൭.

ഇഹ വദ താമരസം നജജായഃ

൪൦ തോടകം ടി ൧൨ സസസസ, ൪. ൪. ൪.

വദ തോടകമബ്ധിസകാരയുതം.

൪൧ ദ്രുതവിളംബിതം ടി ൧൨ നഭഭര, ൪. ൮ (൪. ൪. ൪.)

ദ്രുതവിളംബിതമാഹ നഭൌ ഭരൌ.

൪൨ പ്രഭാ (മന്ദാകിനീ) ടി ൧൨ നനരര, ൭. ൫.

സ്വരശരവിരതിർന്നനൌ രരൌ പ്രഭാ

൩൩ പ്രമിതാക്ഷരാ ടി ൧൨ സജസസ, ൫. ൭.
പ്രമിതാക്ഷരാ സജസസൈഃ കഥിതാ.

൩൪ ഭുജംഗപ്രയാതം ടി ൧൨ യയയയ, ൬. ൬.
ഭുജംഗപ്രയാതം ചതുർഭിർയകാരൈഃ

൩൫ മണിമാലാ ടി ൧൨ തയതയ, ൬. ൬.
ത്യൗ ത്യൗ മണിമാലാ ഛിന്നാ ഗുഹവക്ത്രൈഃ.

൩൬ മാലതി(യമുനാ) ടി ൧൨ നജജര, ൫. ൭.
ഭവതി നജാ വഥ മാലതീ ജരൌ.

൩൭ വംശസ്ഥവിലം(വംശ
സ്ഥം) ടി ൧൨ ജതജര, ൫. ൭.

വദന്തി വംശസ്ഥവിലം ജതൌ ജരൌ.
ശ്രേഷ്ഠഗുണവർണ്ണനത്തിനും നീതിവിഷയങ്ങൾക്കും ഈ വൃത്തം ഉപയോഗിക്കണം. ഈ വൃത്തത്തിലുള്ള പ്രതിപ്പെട്ട ശ്ലോകങ്ങൾ ഭാരവിയുടേതാണ്.

൩൮ വൈശ്വദേവീ. ടി ൧൨ മമയയ, ൫. ൭.
ബാണാശ്വൈശ്ഛിന്നാ വൈശ്വദേവീ മമൌ യൌ.

൩൯ സ്രഗ്വിണീ ടി ൧൨ രരരര, ൬. ൬.
കീർത്തിതൈഷാ ചതൂ രേഫികാ സ്രഗ്വിണീ.

൪൦ കളഹംസം(സിംഹനാദം)ടി ൧൩ സജസസഗ, ൬. ൭.
സജസാഃ സഗൌ ച കഥിതഃ കളഹംസഃ.

൪൧ ക്ഷമാ (ചന്ദ്രികാ) ടി ൧൩ നനതതഗ, ൭. ൬.
തുരഗരസയതിർന്നൌ തതൌ ഗഃ ക്ഷമാ.

൪൨ പ്രഹർഷിണി ടി ൧൩ മനജരഗ, ൩. ൧൦.
ത്രീശാഭിർമനജരഗാഃ പ്രഹർഷിണീയം.

൪൩ മഞ്ജുഭാഷിണി (സുന
ന്ദിനീ) ടി ൧൩ സജസജഗ, ൬. ൭.
സജസാ ജഗൌ ച യദി മഞ്ജുഭാഷിണീ.

൪൪ മത്തമയൂരി ടി ൧൩ മതയസഗ, ൪. ൯.
വേദൈരന്ധ്രൈർമ്തൌ യസഗാ മത്തമയൂരഃ.

൪൫ രുചിരാ(പ്രഭാവതീ) ടി ൧൩ ജഭസജഗ, ൪. ൯.
ജഭൌ സജൌ ഗിതി രുചിരാ ചതുർഗ്രഹൈഃ.

൪൬ അപരാജിതാ ടി ൧൪ നനരസലഗ, ൭. ൭.
നനരസലഘുഗൈഃ സ്വരൈരപരാജിതാ.

൪൭ അസംബാധാ ടി ൧൪ മതനസഗഗ, ൫. ൯.
മ്തൌ ന്സൌ ഗാവക്ഷഗ്രഹവിരതിരസംബാധാ.

൪൮ പഥ്യാ (മഞ്ജരീ) ടി ൧൪ സജസയലഗ, ൫. ൯.
സജസാ യലൌ ച സഹഗേന പഥ്യാമതാ.

൪൯ പ്രമദാ ടി ൧൪ നജമജലഗ, ൮. ൬.
നജമജലാ ഗുരുശ്ച ഭവതി പ്രമദാ.

൫൦ പ്രഹരണകലികാ ടി ൧൪ നനഭനലഗ, ൭. ൭.
നനഭനലഗിതി പ്രഹരണകലികാ.

൩൧ മദ്ധ്യക്ഷാമാ ടി ൧൪ മഭനയഗഗ, ൪. ൧൦.

മദ്ധ്യക്ഷാമാ യുഗ്ഗദാശവിരമാംഭൌന്യൌഗൌ.

൩൨ വസന്തതിലകം (സിംഹോന്നതാ) ടി ൧൪ തഭജജഗഗ, ൮. ൬.

ഉക്താവസന്തതിലകം തഭജാജഗൌഗഃ.

വിരരൌദ്രരസങ്ങളുടെ വൎണ്ണനയ്ക്കു ഈ വൃത്തമാണ് പററിയതു്. ഈ വൃത്തത്തിൽ പദ്യങ്ങൾ എഴുതീട്ടുള്ള ശ്രുതിപ്പെട്ട കവി രത്നാകരൻ.

൩൩ വാസന്തി ടി ൧൪ മതനമഗഗ, ൪. ൬. ൪.

മാത്തോനാമോ ഗൌയദിഗ്ഗദിതാ വാസന്തീയം.

൩൪ തൂണകം ടി ൧൫ രജരജര, ൭. ൮.

തൂണകംസമാനികാ പദദ്വയംവിനാന്തിമം.

൩൫ മാലിനീ ടി ൧൫ നനമയയ, ൮. ൭.

നനമയയയുതേയം മാലിനീഭോഗിലോകൈഃ

ഈ വൃത്തം സർഗ്ഗാവസാനത്തിൽ ഉപയോഗിച്ചുവരുന്നു.

൩൬ ലീലാഖേലം ടി ൧൫ മമമമമ, ൮. ൭.

ഏകന്യൂനൌവിദ്യുന്മാലാപാദൌചേല്ലീലാഖേലഃ.

൩൭ ശശികലാ ടി ൧൫ നനനനസ, ൭. ൮.

ഗുരുനിധനമനു ലഘുരിഹ ശശികലാ.

൩൮ ചിത്രം ടി ൧൬ രജരജരഗ, ൮. ൮.

ചിത്രസംജ്ഞമീരിതം രജൌരജൌരഗൌചവൃത്തം.

൩൯ പഞ്ചചാമരം ടി ൧൬ ജരജരജഗ, ൮. ൮.

ജരൌജരൌതതോജഗൌ ചപഞ്ചചാമരംവദേൽ.

൪൦ വാണിനീ ടി ൧൬ നജഭജരഗ, ൧൦. ൬.

നജഭജരൈർയദാഭവതിവാണിനീഗയുക്തൈഃ.

൪൧ ചിത്രലേഖാ (അതിശായിനീ) ടി ൧൭ സസജഭജഗഗ, ൧൦. ൭.

സസജാഭജഗാഗുരുകസപ്തരൈർഭവതിചിത്രലേഖാ.

൪൨ നർദ്ദടകം ടി ൧൭ നജഭജജലഗ, ൮. ൯.

യദിഭവതോനജൌഭജജലാഗ്ഗുരുനർദ്ദടകം.

൪൩ പൃഥ്വീ ടി ൧൭ ജസജസയലഗ, ൮. ൯.

ജസൌജസയലാവസുഗ്രഹയതിശ്ച പൃഥ്വീഗുരുഃ.

ക്രോധാധികാരരസങ്ങളെ പ്രകടിപ്പിക്കുന്നതിനു ഈ വൃത്തം നല്ലതു്.

൪൪ മന്ദാക്രാന്താ ടി ൧൭ മഭനതതഗഗ: ൪. ൬. ൭.

മന്ദാക്രാന്താംബുധിരസനഗൈർമ്മോഭനൌതൌഗയുഗ്മം.

പ്രവാസവിവരണത്തിനും വിരഹവ്യസനാദിവരണത്തിനും ഉപയോഗിക്കേണ്ടതു ഈ വൃത്തമാണ്. കാളിദാസന്റെ വിശിഷ്ടത ഈ വൃത്തത്തിലാണ് പ്രത്യക്ഷമായി കാണ്മാനുള്ളതു്.

൪൫ വംശപത്രപതിതം ടി ൧൭ ഭരനഭനലഗ, ൧൦. ൭.

ദിങ്മുനിവംശപത്രപതിതം ഭരനഭനലഗൈഃ.

൪൬ ശിഖരിണീ ടി ൧൭ യമനസഭലഗ, ൬. ൧൧.

രസൈ രുദ്രൈശ്ഛിന്നാ യമനസഭലാഗഃ ശിഖരിണീ.

വിഷയാദിവിവരണത്തിന വിശിഷ്ടമായ ഈ വൃത്തം ഭവഭൂതിയുടെ കൃതികളിൽ അസാധാരണമാംശഭയോടെ വിളങ്ങുന്നു.

൬൯ ഹരിണീ ടി ൧൭ നസമരസലഗ, ൬.൪. ൭.
നസമരസലാഗഃഷഡ്വേദൈർഹയൈർഹരിണീമതാ
ഔദാര്യാദി ഗുണങ്ങളെ ഈ വൃത്തത്തിൽ അണ് വൎണ്ണിക്കേണ്ടത്.

൭൦ കുസുമിതലതാവേല്ലിതാ ടി ൧൮ മതനയയയ, ൫. ൬. ൭.
സ്യാദ്ഭൂതർത്വശ്വൈഃ കുസുമിതലതാ വേല്ലിതാ മ്തൌ നയൌ യൌ.

൭൧ ചിത്രലേഖാ ടി ൧൮ മഭനയയയ, ൪. ൭. ൭.
മന്ദാക്രാന്താ നപരലഘുയുതാ കീർത്തിതാ ചിത്രലേഖാ

൭൨ നന്ദനം ടി ൧൮ നജഭജരര, ൧൧. ൭.
നജഭജരൈസ്തുരേഫസഹിതൈഃ ശിവൈർഹയൈർനന്ദനം.

൭൩ നാരാചം ടി ൧൮ നനരരരര, ൮. ൫. ൫.
ഇഹ നനരചതുഷ്ക സൃഷ്ടം തു നാരാചമാചക്ഷതേ.

൭൪ ശാർദ്ദൂലലളിതം ടി ൧൮ മസജസതസ, ൧൨. ൬.
മഃസോജസസതാഃ സനേശഋതുഭിഃ ശാർദ്ദൂലലളിതം.

൭൫ മേഘവിസ്ഫൂർജ്ജിതാ ടി ൧൯ യമനസരരഗ, ൬.൬. ൭.
രസർത്വശ്വൈർയ്മൌ ന്സൌ രരഗുരുയുതൌ മേഘവിസ്ഫൂർജ്ജിതാ സ്യാൽ

൭൬ ശാർദ്ദൂലവിക്രീഡിതം ടി ൧൯ മസജസതതഗ, ൧൨. ൭.
സൂര്യാശ്വൈർയദി മഃ സജൌ സതതഗാഃ ശാർദ്ദൂലവിക്രീഡിതം.
നൃപന്മാരുടെ ശൌര്യവും മറ്റും വൎണ്ണിക്കുന്നതിന ഉപയോഗിക്കേണ്ടുന്ന ഈ വൃത്തം രാജശേഖരന്റെ കൃതികളിലാണ് അതിവിശേഷമായിട്ടുള്ളത്.

൭൭ സുമധുരാ ടി ൧൯ മരഭനമനഗ, ൭. ൬. ൬.
മ്രൌ ഭ്നൌ മ്നൌ ഗുരുശ്ചേദ് ഹയഋതുരസൈഃ സുമധുരാ

൭൮ സുരസാ ടി ൧൯ മരഭനയനഗ, ൭. ൭. ൫.
മ്രൌ ഭ്നൌ യ്നൌ ഗുരുശ്ചേത് സപ്തമുനഷിരസൈഃ സുരസാ

൭൯ ഗീതികാ ടി ൨൦ സജജഭരസലഗ, ൫. ൭. ൮.
സജജാഭരൌ സലഗാ യദാ കഥിതാ തദാ ഖലു ഗീതികാ

൮൦ സുവദനാ ടി ൨൦ മരഭനയഭലഗ, ൭. ൭. ൬.
ജ്ഞേയാ സപ്താശ്വഷഡ്ഭിർമരഭനയയുതാ മ്ലൌ ഗഃ സുവദനാ

൮൧ പഞ്ചകാവലീ (സരസീ) ൨൧ നജഭജജജര, ൭. ൭. ൭.
നജഭജജാജരൌ നരപതേ കഥിതാ ഭുവി പഞ്ചകാവലീ

൮൨ സ്രഗ്ദ്ധരാ ടി ൨൧ മരഭനയയയ, ൭. ൭. ൭.
പാവനവേഗം മുതലായതു വൎണ്ണിക്കുന്നതിന ഈ വൃത്തം ഉപയോഗിക്കണം.
മ്രഭ്നൈർയ്യാനാം ത്രയേണ ത്രിമുനിയതിയുതാ സ്രഗ്ദ്ധരാ കീർത്തിതേയം.

൮൩ മദിരാ ടി ൨൨ ഭഭഭഭഭഭഭഗ,
സപ്തഭകാരയുതൈകഗുരുർഗ്ഗദിതേയമുദാരതരാ മദിരാ

൮൪ ഹംസീ ടി ൨൨ മമതനനനസഗ, ൮.൧൪.
മൌ ഗൌ നൌ ത്ഭൌ രോ ഗോ ഗോ വസുഭുവനയതിരിതി ഭവതി ഹംസീ.

൮൫ അദ്രിതനയാ ടി ൨൩ നജഭജഭജഭലഗ, ൧൧. ൧൨.
നജഭജഭാജഭൌ ലഘുഗുരു ബുധൈസ്തു ഗദിതേയമദ്രിതനയാ.

൯൪ തന്വീ ടി ൨൪ ഭതനസഭഭനയ, ൫.൭.൧൨.
ഭൂതമുനീനൈര്യ്യതിരിഹഭതനാഃ സ്ഭൗഭനയാശ്ചയദിഭവതിതന്വീ

൯൫ ക്രൗഞ്ചപദം ടി ൨൫ ഭമസഭനനനനഗ, ൫.൫.൮.൭.
ക്രൗഞ്ചപദാഭ്മൗസ്ഭൗനനനനഗാവിഷുശരവസുമുനിവിരതിരിഹഭവേൽ.

൯൬ ഭുജംഗവിജൃംഭിതം ടി ൨൬ മമതനനനനരസലഗ, ൮.൧൧.൭.
വസ്വീശാശ്വച്ഛേദോപേതം മമതനയുഗനരസലഗൈഃ ഭുജംഗവിജൃംഭിതം.

൯൭ ദണ്ഡകം:—പാദത്തിൽ ഇരുപത്തേഴോ അതിലധികമോ അക്ഷരങ്ങളുള്ള വൃത്തത്തിന്നു ദണ്ഡകം എന്നു പേരുപറയും. ഈ വൃത്തത്തിൽ പാദത്തിൽ ൯൯൯ അക്ഷരങ്ങൾവരെയും ആകാമത്രേ. എല്ലാഗണങ്ങളും നഗണങ്ങളായിരിക്കയോ ആദ്യത്തെതുരണ്ടും നഗണങ്ങളും ബാക്കിയുള്ളതു രഗണങ്ങളും യഗണങ്ങളും ആയിരിക്കയോ വേണം.

അർദ്ധസമവൃത്തങ്ങൾ.

൯൮ ഉപചിത്രം സമപാദങ്ങൾ-ഭഭഭഗഗ.
വിഷമപാദങ്ങൾ-സസസലഗ.

൯൯ അപരവക്ത്രം സമപാദങ്ങൾ-നജജര.
വിഷമപാദങ്ങൾ-നനരലഗ.

൧൦൦ പുഷ്പിതാഗ്രാ സമപാദങ്ങൾ-നജജരഗ.
വിഷമപാദങ്ങൾ-നനരയ.

൧൦൧ വിയോഗിനീ(സുന്ദരി) സമപാദങ്ങൾ-സഭരലഗ.
വിഷമപാദങ്ങൾ-സസജഗ.

൧൦൨ വേഗവതീ സമപാദങ്ങൾ-ഭഭഭഗ.
വിഷമപാദങ്ങൾ-സസസഗ.

൧൦൩ ഹരിണപ്ലുതാ സമപാദങ്ങൾ-നഭഭര.
വിഷമപാദങ്ങൾ-സസസലഗ.

വിഷമവൃത്തങ്ങൾ.

൧൦൪ ഉദ്ഗതാ. ഒന്നാം പാദം—സജസല.
രണ്ടാം പാദം—നസജഗ.
മൂന്നാം പാദം—ഭനജലഗ.
നാലാം പാദം—സജസജഗ.

വിഷമവൃത്തങ്ങളിൽ ഇതുമാത്രമേ പ്രധാനമായിട്ടുള്ളു.

ജാതികൾ.

മുമ്പു വിവരിച്ചപ്രകാരം ജാതിയിൽ "പ്രധാനമായതു" പാദങ്ങളിലെ മാത്രാസംഖ്യയാണ്. ലഘുവിന്നു ഒരു മാത്രയും ഗുരുവിന്നു രണ്ടുമാത്രകളുമുണ്ട്.

൧൦൫ ആര്യ്യാ വിഷമപാദങ്ങളിൽ പന്ത്രണ്ടീതുമാത്രകളും രണ്ടാം പാദത്തിൽ പതിനെട്ടും നാലാമത്തേതിൽ പതിനഞ്ചും മാത്രകളും.

൨ ഗീതി — വിഷമപാദങ്ങളിൽ പന്ത്രണ്ടീതും സമപാദങ്ങളിൽ പതിനെട്ടീതും മാത്രകൾ.

൩ ഉപഗീതി — വിഷമപാദങ്ങളിൽ പന്ത്രണ്ടീതും സമപാദങ്ങളിൽ പതിനഞ്ചീതും മാത്രകൾ.

൪ ഉദ്ഗീതി — വിഷമപാദങ്ങളിൽ പന്ത്രണ്ടീതും രണ്ടാംപാദത്തിൽ പതിനഞ്ചും നാലാം പാദത്തിൽ പതിനെട്ടും മാത്രകൾ.

൫ ആര്യാഗീതി — വിഷമപാദങ്ങളിൽ പന്ത്രണ്ടീതും സമപാദങ്ങളിൽ ഇരുപതീതും മാത്രകൾ.

വൃത്തരത്നാകരം—വൃത്തങ്ങളെപ്പററി കേദാരഭട്ടന്റെ ഒരു കൃതി.

വൃത്രാസുരൻ—അനാവൃഷ്ടിയും ക്ഷാമവും വരുത്തുന്ന അസുരൻ. ഇന്ദ്രനുമായി സദാ യുദ്ധം ചെയ്തുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു.

വൃന്ദാവനം—കൃഷ്ണൻ ഗോപാലനായി തന്റെ യൌവനം കഴിച്ച സ്ഥലം.

വൃഷഭാനുജം—മധുരദാസന്റെ ഒരു സംസ്കൃതനാടകം. കൃഷ്ണന്റെയും രാധയുടെയും പ്രേമം വിഷയം.

വൃഷാകപായി—൧. ലക്ഷ്മി. ൨. ഗൌരി. ൩. ശചി. ൪. സ്വാഹാ. ൫. സൂര്യന്റെ ഭാര്യയായ ഉഷസ്സ്. ൬. ഇന്ദ്രന്റെ അമ്മ.

വൃഷാകപി—൧. സൂര്യൻ. ൨. വിഷ്ണു. ൩. ശിവൻ. ൪. ഇന്ദ്രൻ. ൫. അഗ്നി.

വൃഷ്ണി—മധുവിന്റെ പുത്രൻ. കൃഷ്ണൻ ഇവന്റെ സന്തതിയിൽ ജനിച്ചതുകൊണ്ട വാർഷ്ണേയനെന്നും വൃഷ്ണിയെന്നും പേരുകളുണ്ടായി. ൨. ഇന്ദ്രൻ. ൩. അഗ്നി

വൃഹതി—നാരദന്റെ വീണ. ൨. വിശ്വാവസുവിന്റെ വീണ.

വൃഹൽകഥാ—അനേകം കഥകളടങ്ങിയ ഒരു പുസ്തകം.

വൃഹൽസംഹിതാ—വരാഹമിഹിരന്റെ ജ്യോതിശ്ശാസ്ത്രപുസ്തകം.

വെൺപാ—തമിഴിൽ ഒരു പ്രധാനവൃത്തം. കുറൾ ഈ വൃത്തത്തിലാണ് രചിച്ചിട്ടുള്ളത്.

വെൺമണിനമ്പൂതിരിമാർ—അച്ഛനും മകനും ഒരുപോലെ വാസനാകവികൾ. എങ്കിലും അവരുടെ പൂരപ്രബന്ധം മുതലായ കൃതികൾ അധുനികാഭിപ്രായത്തോടു യോജിക്കാത്തവണ്ണം ശൃംഗാരപരമാണ്.

വെററിവേർകൈ—ഒരു തമിഴ് സന്മാർഗ്ഗഗ്രന്ഥം. അതിവീരരാമപാണ്ടിയൻ കർത്താവ്.

വെള്ളം—ഒരു മഹാവലിയ സംഖ്യ. ലക്ഷംകോടി എന്നും പത്തുലക്ഷം കോടി എന്നും പറയപ്പെടുന്നു.

വേഗവാൻ—1. കൃഷ്ണന്റെ ഒരു പുത്രൻ. 2. ശാല്വന്റെ ഭാഗം നിന്നു കൃഷ്ണനോടു യുദ്ധംചെയ്ത ഒരു ദാനവൻ. സാംബനാൽ കൊല്ലപ്പെട്ടു.

വേണൻ—അംഗരാജാവിന്റെ പുത്രൻ. സ്വായംഭുവമനുവിന്റെ സന്തതിയിലുള്ളവൻ. വേണൻ രാജാവായപ്പോൾ മനുഷ്യരാരും തനിക്കല്ലാതെ ബലികൾ കഴിക്കരുതെന്നു ഒരു കല്പന പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തുകയും ജാതിവ്യത്യാസങ്ങൾ ഇല്ലാതാക്കുകയും ചെയ്തു. ഋഷികളുടെ പ്രബോധനങ്ങളൊന്നും കൂട്ടാക്കാത്തതുകൊണ്ടു അവർ അവനെ ദർഭകൊണ്ടു കൊന്നു. പുത്രരില്ലാത്ത വേണന്റെ മരണശേഷം രാജാവില്ലാത്തതുകൊണ്ടു നാട്ടിൽ കളവുമുതലായ കുറ്റങ്ങൾ വർദ്ധിച്ചു. അതുകൊണ്ടു ഋഷിമാർ ആലോചിച്ച് വേണന്റെ തുട മർദ്ദനംചെയ്തു. അപ്പോൾ അവനിൽനിന്നു കരിപോലെ കറുത്ത് പരന്ന മുഖമുള്ള ഒരുവൻ പുറപ്പെട്ടുവന്നു. അവനോടു ഋഷിമാർ നിഷീദ (ഇരിക്ക) എന്നു പറകയും അവൻ നിഷാദനായിത്തീരുകയും ചെയ്തു. അതിൽപ്പിന്നെ അവർ അവന്റെ വലങ്കൈ മർദ്ദനംചെയ്തു. അനന്തരം അഗ്നിയെപ്പോലെ ശോഭയുള്ള പൃഥു പുറപ്പെട്ടുവന്നു. അവനെ അവർ രാജാവായി അഭിഷേകംചെയ്കയും ചെയ്തു.

വേണീസംഹാരം—ഭട്ടനാരായണൻ ഉണ്ടാക്കിയ ഒരു നാടകം. ദ്രൗപദിയെ ദുശ്ശാസനൻ തലമുടിക്കു പിടിച്ച് വലിച്ചതുകൊണ്ടു അവളോടു കാണിച്ച നിന്ദയ്ക്കു പകരം വീട്ടപ്പെടുന്നതുവരെ അവൾ തലമുടി കെട്ടുകയില്ലെന്നു ശപഥംചെയ്തതും ദുശ്ശാസനൻ മരിച്ചശേഷം അവൾ തലമുടി കെട്ടിയതുമാണ് കഥ. കല്ലമ്പള്ളി വിഷ്ണുനമ്പൂതിരി മലയാളത്തിൽ പരിഭാഷപ്പെടുത്തീട്ടുണ്ട്.

വേതാളപഞ്ചവിംശതി—ജംഭലദത്തൻ ഉണ്ടാക്കിയ ഇരുപത്തഞ്ചു കഥകൾ. ഒരു മരത്തേൽ തൂങ്ങിക്കിടന്ന ശവത്തെ എടുത്തു യാതൊന്നും മിണ്ടാതെ ശ്മശാനത്തിലേക്കു കൊണ്ടുപോകണമെന്നു വിക്രമരാജാവിനോടു ഒരു യോഗി കല്പിക്കുന്നു. കൊണ്ടുപോകുമ്പോൾ ഒരു വേതാളം ശവത്തിൽ പ്രവേശിച്ചു ഒരു കഥ പറയുകയും അതിനെ സംബന്ധിച്ച ഒരു ചോദ്യം ചോദിക്കയും ചെയ്യുന്നു. രാജാവു യോഗിയുടെ ആജ്ഞ ഓർമ്മിക്കാതെ മറുപടിപറയുന്നു. ശവം രാജാവിന്റെ കയ്യിൽനിന്നു പോയി പിന്നെയും മരത്തേൽ തൂങ്ങിക്കിടക്കുന്നു. ഇങ്ങനെ ഇരുപത്തഞ്ചുപ്രാവശ്യം സംഭവിക്കയും വേതാളം ഇരുപത്തഞ്ചു കഥ പറയുകയും ചെയ്യുന്നു. കഥകളെല്ലാം ഓരോ കഠിന ചോദ്യത്തിലാണു അവസാനിക്കുന്നത്. കല്ലേക്കുളങ്ങര രാഘവപ്പിഷാരോടി മലയാളത്തിൽ പദ്യത്തിൽ ഭാഷാന്തരംചെയ്തിട്ടുണ്ട്.

വേത്രവതി—വിന്ധ്യപർവ്വതത്തിൽനിന്നാരംഭിച്ചു യമുനാനദിയിൽ ചെന്നു വീഴുന്ന ഒരു നദി.

വേദങ്ങൾ—സംസ്കൃതത്തിൽ ഏറ്റവും പുരാതനമായിട്ടുള്ളതും സർവ്വപ്രാധാന്യമുള്ളതും ആയ ഗ്രന്ഥം വേദങ്ങൾ ആകുന്നു. വേദങ്ങൾ ഋഗ്വേദം, യജുർവ്വേദം, സാമവേദം, അഥർവ്വവേദം ഇങ്ങനെ നാലുണ്ട്. യജുർവ്വേദം തൈത്തിരീയം അല്ലെങ്കിൽ കൃഷ്ണയജുർവ്വേദം എന്നും വാജസനേയി അല്ലെങ്കിൽ ശുക്ലയജുർവ്വേദം എന്നും രണ്ടായി വിഭജിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. സംസ്കൃതസാഹിത്യത്തിന്റെയും ഹിന്ദുമ

തന്നിൻെറയും അടിസ്ഥാനം ഋഗ്വേദം ആകുന്നു. വേദങ്ങൾ പരബ്രഹ്മത്തിൻെറ ശ്വാസത്തിൽനിന്നു ഉണ്ടായതാണെന്നു ഹിന്തുക്കൾ വിശ്വസിച്ചുപോരുന്നു. അഥർവ്വവേദം മററവയെപ്പോലെ പുരാതനമല്ലെന്നും മനുവിൻെറ കാലത്തു അതില്ലായിരുന്നു, അല്ലെങ്കിൽ അതിനെ ഒരു വേദമായി ഗണിച്ചിട്ടില്ലായിരുന്നുവെന്നും മനു "മൂന്നു വേദങ്ങൾ" എന്നു പറയുന്നതുകൊണ്ടു നിശ്ചയിക്കാവുന്നതാണ്. ഋഗ്വേദത്തിലെ മന്ത്രങ്ങൾ ഇപ്പോഴത്തെ മാതിരിയിൽ ശേഖരിച്ചു ക്രമീകരിക്കപ്പെട്ടതു് ക്രിസ്ത്വാബ്ദത്തിനു ഏകദേശം ൧൭൦൦ വർഷം മുമ്പായിരിക്കണമെന്നു പശ്ചാത്യവിദ്വാന്മാർ അഭിപ്രായപ്പെടുന്നു. സാമവേദവും യജുർവേദവും ഋഗ്വേദത്തിൽനിന്നു ഉത്ഭവിച്ചിട്ടുള്ളവയും അവയുടെ ചില ഭാഗങ്ങൾ ഋഗ്വേദത്തിൽ നിന്നു എടുത്തിട്ടുള്ളവയും ആകുന്നു. ഓരോ വേദവും **മന്ത്രം, ബ്രാഹ്മണം, ഉപനിഷത്തു്** ഇങ്ങനെ മൂന്നായി ഭാഗിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. ഇവ നോക്കുക.

വേദപുസ്തകം, വിശുദ്ധ—ലോകത്തിലെ മിക്ക ഭാഷകളിലെന്നപോലെ മലയാളഭാഷയിലും ആദ്യം അച്ചടിച്ചിട്ടുള്ള പുസ്തകം ക്രിസ്ത്യാനികളുടെവേദപുസ്തകം (ബൈബിൾ) ആകുന്നു. (ഇപ്പോൾ അഞ്ഞൂറിൽപരം ഭാഷകളിൽ അച്ചടിച്ചിട്ടുണ്ട്. പല ഭാഷകളിലും അക്ഷരമാലയും ലിപികളും ഇല്ലായ്കയാൽ അവയെ തർജ്ജമക്കാരൻ നിർമ്മിക്കേണ്ടിവന്നു.) മലയാളത്തിൽ ഒന്നാമതു അച്ചടിച്ചതു കായംകുളത്തു ഫീലിപ്പോസ് റമ്പാൻെറ നാലു സുവിശേഷങ്ങളുടെ തർജ്ജമയാണ്. അതു ൧൮൧൧-ൽ ബോംബേയിൽ അച്ചടിച്ചു. പുതിയ നിയമത്തിലെ ശേഷം പുസ്തകങ്ങൾ അദ്ദേഹം തർജ്ജമചെയ്തു അച്ചടിക്കാൻ ഇടവന്നിട്ടില്ല, ഭാഷ സുറിയാനിരീതിയിലാകയാൽ ഏതാ കേവലം അപരിഷ്കൃതമലയാളമാണെന്നു തോന്നും. പിന്നീടുണ്ടായതു ബെയിലിയുടെ തർജ്ജമ എന്നു പറഞ്ഞുവരുന്നതാണ്. ൧൮൨൦-നോടു അടുപ്പിച്ചു കോട്ടയത്തു അച്ചടിച്ചു. ഭാഷാരീതി അതിവിശേഷം. തിരുവിതാംകൂറിലെ ക്രിസ്ത്യാനികൾക്കു ഇപ്പോഴും ഇതിലാണു പ്രതിപത്തി. മൂലഭാഷാപരിജ്ഞാനം ഇല്ലാതെ ഇംഗ്ലീഷിൽനിന്നു മാത്രം തർജ്ജമചെയ്തതാകയാൽ തെറ്റുകൾ ഉണ്ടു്. പിന്നത്തെ തർജ്ജമ ഡോക്ടർ ഗുണ്ടെർട്ടിൻെറതാണ്. മൂലഭാഷയിൽ അദ്ദേഹത്തിനു നല്ല പരിജ്ഞാനം ഉണ്ടായിരുന്നതിനാൽ തെറ്റുകൾ കുറയും എങ്കിലും ഭാഷ മലയാളികൾക്കു രുചിക്കുന്നതല്ല. ൧൮൪൨-നോടടുപ്പിച്ചു തലശ്ശേരിയിൽ കല്ലച്ചിൽ അച്ചടിച്ചു. പിന്നീടു മംഗലാപുരത്തു അച്ചുക്കൂടം സ്ഥാപിച്ചപ്പോൾ അവിടെ അച്ചടിച്ചു. അനന്തരം ബൈബിൾസംഘക്കാർ ഒരു കമ്മിററിയെ ഏല്പിച്ചു വീണ്ടും തർജ്ജമചെയ്യിച്ചു. പുതിയ തർജ്ജമ പുതിയനിയമം ൧൮൭൦-ലും പഴയ നിയമം ൧൮൮൨-ലും പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തി. ഇതിൽ ഭാഷയും നന്നു. തെറ്റുകളും കുറയും. ഭാഷയിൽ ചില വടക്കൻപ്രയോഗങ്ങൾ ഉണ്ടു്.

വേദമാതാ—ഗായത്രി.

വേദവതി—കുശധ്വജൻെറ അതിസുന്ദരിയായ പുത്രി. ഹിമാലയത്തിലെ ഒരു കാട്ടിൽവെച്ചു രാവണൻ അവളെ കണ്ടിട്ടു അവളെ വശീകരിപ്പാൻ നോക്കി എങ്കിലും അവൻെറ ആഗ്രഹം സാധിച്ചില്ല. പിന്നൊരിക്കൽ അവളെ വശീകരിപ്പാൻചെന്ന ദൈത്യരാജാവായ ശംഭുവിനോടു തന്നെ വിഷ്ണുവിനു കൊടുപ്പാനാണ് കുശധ്വജൻ നിശ്ചയിച്ചിരിക്കുന്നതെന്നു അവൾ പറകയാൽ ശംഭു കുശധ്വജനെ കൊന്നുകളഞ്ഞു. എന്നാൽ വേദവതി പിതാവിൻെറ ആഗ്രഹപ്രകാരം വിഷ്ണുവിനെ തൻെറ ഭർത്താവായി കിട്ടേണ്ടതിനു തപസ്സുചെയ്തു. പിന്നെയും രാവണൻ ചെന്നു വിഷ്ണുവിനേക്കാൾ യോഗ്യനായ തൻെറ ഭാര്യയാവാൻ വേദവതിയോടു ചോദിക്കയും തൻെറ വിരലുകൊണ്ടു അവളുടെ ത

ലമുടി തൊട്ടനോക്കയുംചെയ്തു. വേദവതി കോപിച്ചു് തന്റെ തലമുടി മുറിച്ചു കളകയും രാവണന്റെ നാശത്തിനായി വീണ്ടും ജനിക്കും എന്നു പറഞ്ഞുകൊണ്ടു അവന്റെ മുമ്പാകെതന്നെ അഗ്നിപ്രവേശംചെയ്കയും ചെയ്തു. വേദവതിയാണ് പിന്നെ സീതയായി ജനിച്ചതു്.

വേദാംഗങ്ങൾ—വേദങ്ങൾ വായിച്ചു ഗ്രഹിക്കുന്നതിനും ഉപയോഗിക്കുന്നതിനുംവേണ്ടി പഠിപ്പാൻ ആവശ്യമുള്ള ആറു വിഷയങ്ങൾ.

ശിക്ഷാകല്പംവ്യാകരണം നിരുക്തംഛന്ദസാംചയഃ।
ജ്യോതിഷാമയനംചൈവ വേദാംഗാനിഷഡേവതു॥

ശിക്ഷ, വാക്കുകളുടെ ശരിയായ ഉച്ചാരണത്തെക്കുറിച്ചും ഛന്ദസ്സ് വൃത്തത്തെക്കുറിച്ചും വ്യാകരണം ഭാഷയെക്കുറിച്ചും നിരുക്തം പദങ്ങളുടെ അർത്ഥത്തെക്കുറിച്ചും ജ്യോതിഷം നക്ഷത്രം മുതലായവയെക്കുറിച്ചും കല്പം ആചാരക്രമങ്ങളെക്കുറിച്ചും ആകുന്നു

വേദാന്തം—ഷഡ്ദർശനങ്ങളിൽ പ്രധാനം. ഇതിനെപ്പററി അധികം ഗ്രന്ഥങ്ങളും വ്യാഖ്യാനങ്ങളും ഉണ്ടു്. വേദാന്തത്തിന്റെ അടിസ്ഥാനം വ്യാസന്റെ ബ്രഹ്മസൂത്രങ്ങളെന്നു പേരുള്ള വേദാന്തസൂത്രങ്ങളാകുന്നു. ശങ്കരാചാര്യർ തന്റെ ശ്രുതിപ്പെട്ട വ്യാഖ്യാനങ്ങൾ മൂലം വേദാന്തത്തെ പ്രബലപ്പെടുത്തി. വേദാന്തസാരവും ആത്മബോധവും വേദാന്തത്തിന്റെ സംഗ്രഹങ്ങളാകുന്നു. വേദാന്തത്തിന്റെ ഉദ്ദേശം ബ്രഹ്മജ്ഞാനമാകുന്നു. വേദാന്തം തന്നെ മൂന്നുശാഖകളായി പിരിഞ്ഞിട്ടുണ്ടു്. ദ്വൈതം, അദ്വൈതം, വിശിഷ്ടാദ്വൈതം. ഇവ നോക്കുക.

വേദാന്തദേശികൻ—ക്രിസ്താബ്ദം ൧൨൬൮-ൽ ജനിച്ചു. ൧൦൧ വർഷം ജീവിച്ചിരിക്കയും വളരെ പുസ്തകങ്ങൾ എഴുതുകയുംചെയ്തു. മഹാവിദ്വാനായിരുന്നതിനാൽ "സർവ്വതന്ത്രസ്വതന്ത്രൻ" എന്നാണ് എല്ലാവരും വിളിച്ചുവന്നതു്. വൈഷ്ണവർ അദ്ദേഹത്തിന്റെ പ്രതിമയെ ഇപ്പോഴും പൂജിച്ചുവരുന്നുണ്ടു്. വേദാന്തദേശികൻ പല വിഷയങ്ങളെ സംബന്ധിച്ചു ൧൨൧ പുസ്തകങ്ങൾ എഴുതീട്ടുണ്ടു്. അവയിൽ പ്രധാനമായവ ശ്രീകൃഷ്ണന്റെ ചരിത്രമായ യാദവാഭ്യുദയവും ശ്രീരാമന്റെ പാദുകസ്തുതികളായ പാദുകാസഹസ്രവും ആകുന്നു. രഘുവീരഗദ്യം എന്നൊരു ഗദ്യപുസ്തകവും മേഘസന്ദേശത്തെ അനുകരിച്ചു ഹംസസന്ദേശവും, ഗോപാലവിംശതി, ഭൂസ്തുതി പ്രാർത്ഥനാസ്തബകം, ഹയഗ്രീവസ്തോത്രം, സങ്കല്പസൂര്യോദയം ഇവയും വേദാന്തദേശികന്റെ കൃതികളാകുന്നു. സങ്കല്പസൂര്യോദയം പ്രബോധചന്ദ്രോദയത്തെപ്പോലെ വേദാന്തസംബന്ധമായ രൂപകം ആകുന്നു. സ്നേഹം, ഭക്തി, കാമം, ക്രോധം, ഇത്യാദികളാണ് ഇതിലെ പാത്രങ്ങൾ.

വേമനൻ—ഒരു തെലുങ്കു ഗ്രന്ഥകർത്താവു. ൧൫-ാം ശതാബ്ദാരംഭം. സന്മാർഗ്ഗവിഷയകമായി ചില കവിതകൾ രചിച്ചിട്ടുണ്ടു്.

വേലായുധൻ—സുബ്രഹ്മണ്യൻ.

വൈകർത്തനൻ—വികർത്തനന്റെ പുത്രൻ കർണ്ണൻ.

വൈകുണ്ഠൻ—൧. വിഷ്ണു. ൨. ഇന്ദ്രൻ.

വൈകുണ്ഠം—വിഷ്ണുവിന്റെ സ്വർഗ്ഗം. വൈകുണ്ഠം എന്നും പേരുണ്ടു്.

വൈകുണ്ഠഏകാദശി—മാർകഴിമാസം ശുക്ലപക്ഷത്തിൽ ഏകാദശിദിവസം വൈഷ്ണവൎക്ക ഒരു വലിയ ഉത്സവം. ശ്രീരംഗത്തുപ്രധാനം. സ്വൎഗ്ഗവാതിൽ ഏകാദശി എന്നും പറയും.

വൈജയന്തം—ഫ. ഇന്ദ്രന്റെ കൊട്ടാരം. വ. ഇന്ദ്രന്റെ കൊടി.

വൈജയന്തി—ഫ. വിഷ്ണുവിന്റെ മാല. വ. ഒരുനീതിശാസ്ത്രപുസ്തകം. ന. ഒരു കോശം.

വൈതരണി—നരകത്തിലെ നദി. രക്തംകൊണ്ടും പലവിധ മലിനവസ്തുക്കളും കൊണ്ടു നിറഞ്ഞിരിക്കുന്നു.

വൈദൎഭി—ഫ. ദമയന്തി. വ. രുഗ്മിണി. ന. അഗസ്ത്യന്റെ ഭാൎയ്യ.

വൈദേഹി—സീതാ.

വൈദ്യനാഥൻ—ശിവൻ.

വൈനതേയൻ—ഗരുഡൻ.

വൈഭ്രാജം—മെരുവിന്റെ പടിഞ്ഞാറുള്ള സുപാൎശ്വപൎവ്വതത്തിന്മേലുള്ള ദേവകളുടെ ഒരു ഉദ്യാനം.

വൈരാഗ്യശതകം—ശാന്തരസസംബന്ധമായ നൂറു ശ്ലോകങ്ങൾ. അപ്പയ്യദീക്ഷിതർ ഉണ്ടാക്കിയതു.

വൈരോചനൻ—ബലി.

വൈവസ്വതൻ—ഏഴാമത്തെ മനു. സൂൎയ്യന്റെ പുത്രനും സൂൎയ്യകുലസ്ഥാപകനായ ഇക്ഷ്വാകുവിന്റെ പിതാവും.

വൈവസ്വതം—ഇപ്പോഴത്തെ മന്വന്തരം.

വൈശമ്പായനൻ—വ്യാസന്റെ ഒരു ശ്രുതിപ്പെട്ട ശിഷ്യൻ. യാജ്ഞവല്ക്യൻ തന്നോടു പഠിച്ച യജുൎവ്വേദത്തെ അവൻ ഛൎദ്ദിപ്പിക്കയും അപ്പോൾ അവന്റെ മറ്റു ശിഷ്യന്മാർ തിത്തിരിപക്ഷികളായി വന്നു അതിനെ കൊത്തിപ്പെറുക്കി എടുക്കയും ചെയ്തു. ഈ സംഭവത്തിൽനിന്നു യജുൎവ്വേദത്തിനു തൈത്തിരീയമെന്നു പേരുണ്ടായി. വൈശമ്പായനൻ തന്റെ ഗുരുവായ വ്യാസനിൽനിന്നു മഹാഭാരതം പഠിക്കയും അതിനെ ഒരു ഉത്സവദിവസം ജനമേജയരാജാവിന്റെ മുമ്പാകെ ആഖ്യാനംചെയ്കയുംചെയ്തു.

വൈശേഷികം—ന്യായത്തിന്റെ ഒരു ശാഖയാണെന്നുതന്നെപറയാം. കണാദ മഹൎഷിയുടെ വൈശേഷികസൂത്രങ്ങളാണ് ഈ ദൎശനത്തെസംബന്ധിച്ചുള്ള പ്രധാന ഗ്രന്ഥം.

വൈശ്യൻ—മൂന്നാമത്തെ ജാതി പുരുഷന്റെ തുടകളിൽനിന്നു ഉത്ഭവിച്ചു. കച്ചവടം പ്രവൃത്തി.

വൈശ്രവണൻ—ഫ. കുബേരൻ. വ. രാവണൻ.

വോപദേവൻ__മുഗ്ദ്ധബോധവ്യാകരണത്തിന്റെ കൎത്താവു്.

വ്യവഹാരമാല__ഒരു പഴയമലയാളഗ്രന്ഥം. ജന്മിയും കുടിയാനും തമ്മിൽ വസ്തുവിന്റെ ആദായം ഭാഗിക്കുന്നതിനേയും മററും പററിയുള്ള നിയമങ്ങൾ. ഇതെഴുതിയകാലത്തു കരം (നികുതി) ഉണ്ടായിരുന്നില്ല.

വ്യാകരണം__വേദസംഹിതകൾ ആൎയ്യന്മാരുടെ ഭാഷയ്ക്കു കാലക്രമേണ ഭേദങ്ങൾ വന്നപ്പോൾ ദുൎഗ്രഹമായിത്തീൎന്നതിനാൽ അവയുടെ വ്യാഖ്യാനത്തിനു നിരുക്തങ്ങളും വ്യാകരണങ്ങളും ആവശ്യമായിവന്നു. ഇങ്ങനെ സംസ്കൃതത്തിൽ വ്യാകരണങ്ങളുണ്ടാകുന്നതിനും കാരണം വേദാദ്ധ്യയനം ആകുന്നു എന്നു പറയാം. സംസ്കൃതത്തിൽ ഇപ്പോൾ വ്യാകരണസംബന്ധമായി അനേകം പുസ്തകങ്ങൾ ഉണ്ടു്. ഇപ്പോളുള്ളവയിൽ പുരാതനമായതും പ്രാധാന്യമേറിയതും പാണിനിയുടെ സൂത്രങ്ങളാകുന്നു. പാണിനിക്കു മുൻപു് ആപിശലി, കാശ്യപൻ, ഗാൎഗ്യൻ, ഗാലവൻ, ചക്രവൎമ്മണൻ, ഭാരദ്വാജൻ, ശാകടായനൻ, ശാകല്യൻ, സേനകൻ, സ്ഫോടായനൻ ഇങ്ങനെവളരെ വൈയ്യാകരണന്മാർ ഉണ്ടായിരുന്നതായി പാണിനിതന്നെ പറയുന്നുണ്ടു് എന്നാൽ അവരുടെ വ്യാകരണങ്ങൾ ഒന്നും ഇപ്പോൾ ഇല്ല. പാണിനിയുടെ സൂത്രങ്ങൾ വേദത്തിലെ ഭാഷയെപ്പററി ചിലപ്പോൾമാത്രം പ്രതിപാദിക്കുന്നതാകയാൽ അവയെ വേദാംഗമെന്നു പറയാൻപാടില്ല. ആ പേരിനു യോഗ്യതയുണ്ടായിരുന്ന വ്യാകരണങ്ങൾ എല്ലാം നശിച്ചുപോയി എന്നുതന്നെ വിചാരിക്കണം. പാണിനിയുടെ അഷ്ടാദ്ധ്യായിപോലെ വിശിഷ്ടമായ ഒരു വ്യാകരണഗ്രന്ഥം വേറൊരുഭാഷയിലുമില്ലെന്നാണു പാശ്ചാത്യപണ്ഡിതന്മാർ പറയുന്നതു്. പാണിനി ക്രിസ്ത്വാബ്ദത്തിനു് ആറു ശതവൎഷം മുമ്പാണു് ജീവിച്ചിരുന്നതു്. ധാതുപാഠം എന്നു ധാതുക്കളുടെ ഒരു നിഘണ്ടുവും പാണിനി ഉണ്ടാക്കിയതാണെന്നു വിചാരിച്ചുവരുന്നു.

പാണിനിക്കുശേഷം കാത്യായനൻഎന്നൊരു വൈയ്യാകരണൻ ഉണ്ടായി കാത്യായനൻ പാണിനിയുടെ സഹജീവിയായിരുന്നു എന്നും ചിലർ അഭിപ്രായപ്പെടുന്നു. കാത്യായനന്റെ വാൎത്തികങ്ങൾ അഷ്ടാധ്യായിയുടെ പരിശിഷ്ടമായി അതിലെ തെററുകളെ ചൂണ്ടിക്കാണിച്ചു് എഴുതീട്ടുള്ളതാണു്.

കാത്യായനന്റെ വാൎത്തികങ്ങളെ ആക്ഷേപിച്ചും പാണിനിയുടെ സൂത്രങ്ങളെ സാധൂകരിച്ചും പതഞ്ജലി പാണിനിസൂത്രങ്ങൾക്കു മഹാഭാഷ്യം എന്നൊരു വ്യാഖ്യാനമെഴുതി. പതഞ്ജലി ക്രിസ്ത്വാബ്ദത്തിനു ൧൫൦ വൎഷം മുമ്പു ജീവിച്ചിരുന്നു എന്നാണു് വിദ്വാന്മാർ അഭിപ്രായപ്പെടുന്നതു്.

പാണിനിയും കാത്യായനും പതഞ്ജലിയുമാണു്, സംസ്കൃതവൈയാകരണന്മാരിൽ ഏററവും പ്രസിദ്ധന്മാർ. അവൎക്കു ശേഷം അനേകം വൈയാകരണന്മാർ ഉണ്ടായിട്ടുണ്ടു്. എന്നാൽ അവരുടെ കൃതികൾ മേൽപറഞ്ഞവരുടെ പുസ്തകങ്ങളുടെ വ്യാഖ്യാനങ്ങളൊ സംഗ്രഹങ്ങളൊ അവയുടെ വ്യാഖ്യാനങ്ങളൊ മാത്രമാണു്. അവയിൽ പ്രധാനമായവ കയ്യടന്റെ ഭാഷ്യപ്രദീപവും നാഗോജിഭട്ടന്റെ ഭാഷ്യപ്രദീപോദ്യോതവും പരിഭാഷേന്ദുശേഖരവും വാമനന്റെ കാശികാവൃത്തിയും ഭട്ടോജിദീക്ഷിതരുടെ സിദ്ധാന്തകൌമുദിയും ശബ്ദകൌസ്തുഭവും വൈയ്യാകരണഭൂഷണവും വരദരാജന്റെ ലഘുകൌമുദിയും വോപദേവന്റെ മുഗ്ദ്ധബോധവും ഭൎത്തൃഹരിയുടെ വാക്യപദീയവും ഹേമചന്ദ്രന്റെ ഹൈമവ്യാകരണവും ശബ്ദാനുശാസനവുംമാധവാചാൎയ്യന്റെ ധാതുവൃത്തിയും രാ-

മചന്ദ്രൻെറ പ്രക്രിയാകൌമുദിയും ജ്ഞാനേന്ദ്രസരസ്വതിയുടെ തത്വബോധിനിയും ആകുന്നു. ഇവയിൽ വിദ്യാൎത്ഥികൾക്ക ഏററവും ഉപയോഗമുള്ളത് സിദ്ധാന്തകൌമുദിയും ലഘുകൌമുദിയും ആകുന്നു. കാതന്ത്രം എന്നു പേരോടുകൂടി സൎവവൎമ്മാവുണ്ടാക്കിയ ഒരു നല്ല വ്യാകരണവും ചില പ്രദേശങ്ങളിൽ പ്രചാരത്തിൽ ഉണ്ട്.

വ്യാഡി—ഒരു വ്യാകരണത്തിൻെറയും നിഘണ്ടുവിൻെറയും കൎത്താവ്.

വ്യാസൻ—പുരാണങ്ങൾപ്രകാരം വേദങ്ങളെ ക്രമപ്പെടുത്തുവാൻ ബ്രഹ്മാവ് ഇരുപത്തെട്ടുപ്രാവശ്യം വ്യാസനായി അവതരിച്ചു. വേദങ്ങൾ ക്രമപ്പെടുത്തുകയും മഹാഭാരതം ഉണ്ടാക്കുകയും (കൂട്ടിച്ചേൎക്കുകയും) വേദാന്തം സ്ഥാപിക്കയും പുരാണങ്ങൾ ശരിപ്പെടുത്തുകയും ചെയ്യുവനും (ഇതെല്ലാം ചെയ്തു ഒരാൾതന്നെയാണോ എന്ന സംശയമാണ്) ഒരു ചിരഞ്ജീവിയും ആയ വേദവ്യാസൻ സത്യവതിയിൽ പരാശരമഹൎഷിയുടെ പുത്രനാണ്. ന്യായമായി ഉണ്ടായ പുത്രനല്ലാത്തതുകൊണ്ട കാനീനൻ എന്നും കറുത്തിരുന്നതുകൊണ്ട കൃഷ്ണൻ എന്നും ഒരു ദ്വീപിൽ ജനിച്ചതുകൊണ്ട ദ്വൈപായനൻ എന്നും പേരുകൾ ഉണ്ടായി. സത്യവതി വ്യാസനെ പ്രസവിച്ചശേഷം ശന്തനുരാജാവിനെ വിവാഹം ചെയ്തു രണ്ടു പുത്രന്മാരുണ്ടായി എന്നാൽ അവർ മക്കളില്ലാതെ മരിച്ചു. അതുകൊണ്ട വ്യാസൻ മതവിഷയങ്ങളിൽ മനസ്സുവെച്ചവനായിരുന്നെങ്കിലും നിയമപ്രകാരം വേണ്ടതുകൊണ്ടും അമ്മ കല്പിക്കകൊണ്ടും അവരുടെ വിധവമാരെ പരിഗ്രഹിച്ചു. അവരിൽ ധൃതരാഷ്ട്രൻ എന്നും പാണ്ഡു എന്നും രണ്ടുപുത്രന്മാർ ഉണ്ടായി.

വ്യാഹൃതികൾ—"വേദങ്ങളിൽ നിന്നു പ്രജാപതി കറന്നെടുത്ത" മൂന്നു വാക്കുകൾ, ഇവയെ ബ്രാഹ്മണർ സന്ധ്യാവന്ദനത്തിൽ ഓം എന്ന പദത്തിൻെറ പിന്നാലെ ഉപയോഗിച്ചുവരുന്നു ഋഗ്വേദത്തിൽനിന്നെടുത്ത "ഭൂ" ഭൂമിയായും. യജുൎവേദത്തിൽനിന്നെടുത്ത "ഭുവ:" ആകാശമായും, സാമവേദത്തിൽ നിന്നെടുത്ത "സ്വ:" സ്വൎഗ്ഗമായും തീൎന്നു. അഥൎവവേദത്തിൽ നിന്നെടുത്തപദം "മഹ:" എന്നാണത്രെ.

വ്യോമകേശൻ, (കേശി ദേവൻ)—ശിവൻ.

വ്യോമാസുരവധം—പുല്ലാക്കര നമ്പൂതിരിപ്പാട്ടിലെ ഒരു ആട്ടക്കഥ.

വ്രജദേശം—കൃഷ്ണൻ ഗോപാലന്മാരോടു കൂടെ തൻെറ ബാല്യം കഴിച്ച സ്ഥലം.

വ്രജനാഥൻ—(കിശോരൻ, മോഹനൻ വരൻ വല്ലഭൻ) ശ്രീകൃഷ്ണൻ.

വ്രതം—നോമ്പു പ്രത്യേകം സ്ത്രീകൾ ധനം വിദ്യ സന്താനം ദീൎഘായുസ്സ ഇത്യാദി ലഭിക്കുന്നതിനായി അനുഷ്ഠിക്കുന്നു. ഉപവാസം പ്രധാനം പ്രധാ. വ്രതങ്ങളിൽ ചിലതു വിനായകവ്രതം, വരലക്ഷ്മീവ്രതം അനന്തവ്രതം കേദാരഗൌരീവ്രതം, ഋഷിപഞ്ചമിവ്രതം ആകുന്നു.

ശ

ശൻ—ശിവൻ.

ശകടൻ—കൃഷ്ണൻ ബാലനായിരുന്നപ്പോൾ കൊന്ന ഒരു രാക്ഷസൻ.

ശകുനി—ഗാന്ധാരിയുടെ സഹോദരൻ. കൌരവരുടെ മാതുലൻ. പാണ്ഡവരെ നശിപ്പിക്കുന്നതിന്നായി ദുൎയ്യോധനനോടുകൂടി പല യത്നങ്ങൾ ചെയ്തു. ചൂതുകളിയിൽ സമൎത്ഥനാകകൊണ്ടു യുധിഷ്ഠിരനോടു കളിക്കാനായി തിരഞ്ഞെടുക്കപ്പെടുകയും യുധിഷ്ഠിരനെ തോല്പിക്കയും ചെയ്തു. ശകുനിക്കു സൌബലൻ എന്നും പേരുണ്ടു്.

ശകുന്തളാ—മേനകയിൽ വിശ്വാമിത്രന്റെ പുത്രി. കാളിദാസന്റെ ശ്രുതിപ്പെട്ട നാടകത്തിന്റെ നായിക. അമ്മ ഉപേക്ഷിച്ചിട്ടു പോയപ്പോൾ ഒരു ശകുന്തം പോററിയതുകൊണ്ടു ശകുന്തളാ എന്നു പേരുണ്ടായി. കണ്വമഹൎഷി അവളെ തന്റെ ആശ്രമത്തിൽ കൊണ്ടുപോയി വളൎത്തി. അവിടെ വച്ചു് ദുഷ്യന്തരാജാവു് അവളെ ഗാന്ധൎവ്വവിധിപ്രകാരം വിവാഹം ചെയ്തിട്ടു ഒരു മോതിരവും കൊടുത്തുംവെച്ചു പോയി. പോയശേഷം ദുൎവ്വാസസ്സിന്റെ ശാപം നിമിത്തം ശകുന്തളയെ മറന്നുപോയി. മോതിരം ഒരു തീൎത്ഥത്തിൽ വീണുപോയതുകൊണ്ടു ശകുന്തളതന്നെ ചെന്നിട്ടും ദുഷ്യന്തൻ അവളെ ഓൎത്തില്ല. ഒടുവിൽ ഒരു മത്സ്യത്തിന്റെ വയററിൽനിന്നു് ആ മോതിരം ഒരു മുക്കുവനു കിട്ടുകയും അതിനെ ദുഷ്യന്തൻ കാണ്മാൻ ഇടവരികയും അപ്പോൾ ശകുന്തളയുടെ ഓൎമ്മ ഉണ്ടാകയും അവളെ ഭാൎയ്യയായി സ്വീകരിച്ചുകൊള്ളുകയും ചെയ്തു. ഭരതഖണ്ഡത്തിനു ആ പേരു കൊടുത്ത ഭരതൻ ശകുന്തളയുടെ പുത്രനാണു്.

ശക്തി, ശക്ത്രി—വസിഷ്ഠന്റെ പുത്രൻ. കല്മാഷപാദരാജാവിനെ ശപിച്ചു് രാക്ഷസനാക്കി. അവനാൽ തന്നെ കൊന്നുഭക്ഷിക്കപ്പെട്ടു.

ശക്തിപൂജ—തന്ത്രം നോക്കുക.

ശക്രൻ—൧. ഇന്ദ്രൻ. ൨. ശിവൻ.

ശക്രജിൽ—ഇന്ദ്രജിൽ.

ശക്രസുതൻ—൧. ജയന്തൻ. ൨. അൎജ്ജുനൻ. ൩. വാലി.

ശങ്കരൻ—ശിവൻ.

ശങ്കരാചാൎയ്യർ—മഹാവിദ്വാനായ ഒരു വേദാന്തി. കേരളത്തിൽ കാലടി എന്ന സ്ഥലത്തു ക്രിസ്താബ്ദം ൭൮൮-ൽ ജനിച്ചു. ബാല്യത്തിൽ തന്നെ സന്ന്യസിച്ചു. കേരളം മുതൽ കശ്മീരം വരെ സഞ്ചരിച്ചു, അങ്ങുമിങ്ങും ൨൦ മഠങ്ങളും സ്ഥാപിച്ചു വേദാന്തം പ്രബലപ്പെടുത്തി. പ്രധാനമഠം ശൃംഗേരിമഠം ആകുന്നു. ൮൨൦-ൽ മുപ്പത്തിരണ്ടാമത്തെ വയസ്സിൽ ഹിമാലയത്തിൽ കേദാർനാഥത്തിൽ വെച്ചു മരിച്ചു. ശിവാനന്ദലഹരി, ഭഗവൽഗീതയുടെ വ്യാഖ്യാനം, ഉപനിഷത്തുകളുടെ വ്യാഖ്യാനം, സൌന്ദൎയ്യലഹരി, ശിവഭുജംഗസ്തോത്രം മുതലായി അനേകം പുസ്തകങ്ങൾ ഉണ്ടാക്കീട്ടുണ്ടു്. അദ്വൈതം നോക്കുക. അമരുകശ

തകാരം ഇദ്ദേഹത്തിന്റെ കൃതിയാണെന്ന വിചാരിച്ചുവരുന്നു. സ്മൃതികളെ പ്രമാണമായി സ്വീകരിക്കയാൽ, അനുഗാമികൾക്ക സ്മാൎത്തർ എന്ന പേർ. ഇദ്ദേഹത്തെപ്പററി ശങ്കരചരിതം, ശങ്കരകഥാ, ശങ്കരവിജയം ഇങ്ങനെ മൂന്ന ജീവചരിത്രപുസ്തകങ്ങൾ ഉണ്ട്.

ശങ്കരഭാഷ്യം — വേദാന്തത്തെ പററി ശങ്കരാചാൎയ്യരുടെ ശ്രുതിപ്പെട്ട പുസ്തകം.

ശങ്കരമാരാർ — "കൃഷ്ണവിജയം" കാവ്യത്തിന്റെ കൎത്താവ്. ഉദ്ദണ്ഡശാസ്ത്രികളുടെ സമകാലീനനായ ഒരു പണ്ഡിതൻ.

ശങ്കരവിജയം — ശങ്കരാചാൎയ്യരുടെ ജീവചരിത്രം. ഈ പേരായി രണ്ടു പുസ്തകങ്ങൾ ഉണ്ട്. ൧. ആനന്ദഗിരി ഉണ്ടാക്കിയതും മറെറതു മാധവാചാൎയ്യൻ ഉണ്ടാക്കിയതും.

ശചി — ഇന്ദ്രന്റെ ഭാൎയ്യ.

ശട്ടൈമുനി — അഗസ്ത്യമുനിയുടെ ഒരു ശിഷ്യൻ. ജ്ഞാനനൂൽ (മതം) കല്പനൂൽ (വൈദ്യം), വാതനിഘണ്ടു (രസായനം) ഈ തമിഴ് പുസ്തകങ്ങളുടെ കൎത്താവ്.

ശതഘ്നി — കൃഷ്ണൻ ഉപയോഗിച്ച ഒരു ആയുധം.

ശതധന്വസ്സ് — ൧. ഹൃദീകന്റെ പുത്രനായ ഒരു യാദവൻ. സത്യഭാമയുടെ പിതാവായ സത്രാജിത്തിനെ കൊന്നതുകൊണ്ടു കൃഷ്ണനാൽ കൊല്ലപ്പെട്ടു.

൨. സല്കൃതവും ഭക്തിയുമുള്ള ശൈബ്യയുടെ ഭൎത്താവായ ഒരു രാജാവ്. വിഷ്ണുഭക്തരായ അവർ ഒരിക്കൽ ഒരു നാസ്തികനെ കണ്ടാറെ ശതധനു അവനോടു സംസാരിച്ചു കൊണ്ടുനിന്നു എന്നാൽ ശൈബ്യാ അവരുടെ സംഭാഷണത്തിന്നു ശ്രദ്ധകൊടുക്കാതെ തിരിഞ്ഞു സൂൎയ്യനെ നോക്കികൊണ്ടുനിന്നു. കുറെനാൾ കഴിഞ്ഞു ശതധനുസ്സ് മരിച്ചു. അവന്റെ ചിതയിൽ കയറി ശൈബ്യയും മരിച്ചു. പിന്നീടു ശതധനുസ്സ് ഒരു നായായും ശൈബ്യാ മുൻജന്മത്തിന്റെ അറിവോടുകൂടി ഒരു രാജകുമാരിയായും ജനിച്ചു. ശൈബ്യാ നായെക്കണ്ടു അതാരാണെന്നറിഞ്ഞു അവൻ മുമ്പാരായിരുന്നെന്നും അധോഗതിക്കു കാരണമെന്തെന്നും അറിയിച്ചു. ശതധനുസ്സ് ദുഃഖം കൊണ്ടു മരിച്ചു. പിന്നെയും അവൻ ഒരു കുറുക്കനായും, ചെന്നായായും, കാക്കയായും, മയിലായും ജനിച്ചു അപ്പോളൊക്കെയും ശൈബ്യാ അവനെ തിരിച്ചറിഞ്ഞു, വസ്തുതയറിയിച്ചു, മുൻസ്ഥിതി പ്രാപിപ്പാൻ വേണ്ടുന്ന യത്നങ്ങൾ ചെയ്വാൻ ഉപദേശിച്ചു. അതിന്റെ ശേഷം ശതധനുസ്സ് ഒരു രാജകുലത്തിൽ ജനിച്ചു. ശൈബ്യാ അവനെ തന്റെ ഭൎത്താവായി വരിക്കയും ചെയ്തു.

ശതപഥബ്രാഹ്മണം — ശുക്ലയജുൎവേദത്തിന്റെ ബ്രാഹ്മണം.

ശതരൂപാ — ബ്രഹ്മാവിന്റെ പുത്രി. ബ്രഹ്മാവിനാൽതന്നെ സ്വായംഭുവ മനുവിന്റെ അമ്മ. ഒരു കഥയിൽ മനുവിന്റെ ഭാൎയ്യയാണെന്നു കാണുന്നു. സാവിത്രി എന്നും പേരുണ്ട്.

ശത്രുഘ്നൻ — രാമലക്ഷ്മണന്മാരുടെ സഹോദരൻ. ശത്രുഘ്നനിൽ വിഷ്ണുവിന്റെ എട്ടിലൊരംശം അവതാരമായി. ശ്രുതകീൎത്തിയെ വിവാഹംചെയ്തു.

രാമന്റെ ഭാഗം യുദ്ധംചെയ്തു ലവണനാസുരനെ കൊന്നു. ശത്രുഘ്നനു സുബാഹു എന്നും ബഹുശ്രുതൻ എന്നും രണ്ടു പുത്രന്മാരുണ്ടായിരുന്നു.

ശത്രുഞ്ജയമാഹാത്മ്യം—ധനേശ്വരൻ ഉണ്ടാക്കിയ ഒരു സംസ്കൃതകാവ്യം. പതിനാല് അദ്ധ്യായം. ഇതിൽ അനേകം നാട്ടുകഥകൾ ഉണ്ട്

ശനി—ഒരു ദോഷവാനായ ഗ്രഹം, ഛായയിൽ സൂര്യന്റെ പുത്രൻ. ഒരു കഥയിൽ ബലരാമന്റെയും രേവതിയുടെയും പുത്രനാണെന്നു പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. ശനിക്ക് ആരൻ, കോണൻ, ക്രോധൻ, ക്രൂരലോചനൻ, മന്ദൻ, പംഗു, ശനൈശ്ചരൻ, സപ്താർച്ചിഃ, അസിതൻ എന്നു പല പേരുകളുണ്ട്.

ശന്തനു—ചന്ദ്രവംശത്തിലെ ഒരു രാജാവ്. പ്രതീപന്റെ പുത്രൻ. ഭീഷ്മന്റെ പിതാവ്. ഭക്തി, സ്നേഹം, വിനയം, സ്ഥിരത ഇത്യാദി ഗുണങ്ങൾകൊണ്ട് ശ്രുതിപ്പെട്ടവൻ. സത്യവാചൻ എന്നും പേരുണ്ട്.

ശബ്ദചിന്താമണി—ശബ്ദപ്രയോഗം സംബന്ധിച്ച ഒരു തമിഴ് പുസ്തകം.

ശബരി- രാമചന്ദ്രനെ വളരെ ഭക്തിയോടെ സേവിച്ചുള്ള ഒരു കിരാതസ്ത്രീ.

ശബലാശ്വർ—ഹര്യശ്വർ പോയശേഷം ദക്ഷനുണ്ടായ ആയിരം പുത്രന്മാർ. ഇവരും നാരദന്റെ ഉപദേശപ്രകാരം മടങ്ങിവരാതവണ്ണം അങ്ങുമിങ്ങും ചേർതിരിഞ്ഞുപൊയ്ക്കളഞ്ഞു.

ശബ്ദാർത്ഥകല്പതരു—മാമിടി വെങ്കയ്യാ ഉണ്ടാക്കിയ ഒരു സംസ്കൃതനിഘണ്ടു. അർത്ഥം തെലുങ്കുഭാഷയിൽ

ശംബരൻ—ഒരു അസുരൻ. ദിവോദാസ രാജാവിനോടു യുദ്ധം ചെയ്തു തോല്ക്കയും അവന്റെ കോട്ടകളെല്ലാം ഇന്ദ്രൻ നശിപ്പിച്ചുകളകയും ചെയ്തു. ൨. പ്രദ്യുമ്നനെ എടുത്തുകൊണ്ടുപോയി കടലിലിട്ട ഒരു ദൈത്യൻ. പ്രദ്യുമ്നനാൽ തന്നെ കൊല്ലപ്പെട്ടു.

ശംബൂകൻ—ഒരു ശൂദ്രൻ. തപസ്സുചെയ്തതുകൊണ്ടു രാമനാൽ കൊല്ലപ്പെട്ടു.

ശംഭു—൧. ശിവൻ. ൨. വിഷ്ണു.

ശയനഏകാദശി—പ്രഥമൈകാദശി നോക്കുക.

ശരദ്വാൻ—കൃപയുടെ പിതാവായ ഒരു ഋഷി.

ശരഭൻ—രാമന്റെ ഒരു വാനരസഖി. പക്ഷിയെന്നുമുണ്ട്.

ശരഭം—എട്ടുകാലുള്ള ഒരു മൃഗം. സിംഹത്തെക്കാൾ ബലമുണ്ടത്രെ. സിംഹത്തിന്റെ ശത്രുവുമാണ്.

ശരഭംഗൻ—ദണ്ഡകാരണ്യത്തിലെ ഒരു സന്യാസി. രാമനെയും സീതയെയും കണ്ടപ്പോൾ തന്റെ ജന്മം സഫലമായി എന്നു പറഞ്ഞുകൊണ്ടു തീ കൂട്ടി അതിൽ പ്രവേശിച്ചു. തീയിൽ നിന്നു ഒരു സുന്ദരനായ യുവാ

വിന്റെ ശരീരത്തോടുകൂടി പുറത്തുവന്ന് അവരെ നമസ്കരിച്ചു സ്വർഗ്ഗത്തിലേക്കുപോയി.

ശരാവതി — ഒരു നഗരം. ലവനെ രാമൻ അവിടത്തെ രാജാവാക്കി.

ശർമ്മിഷ്ഠാ — യയാതിയുടെ രണ്ടാമത്തെ ഭാര്യ. ദേവയാനി നോക്കുക.

ശർവൻ — ൧. ശിവൻ ൨. വിഷ്ണു.

ശർവരി — ഒരു ഹീനജാതിയിലെ ഭക്തിയുള്ള സ്ത്രീ. രാമാവതാരത്തിനായി കാത്തിരുന്നു. രാമനെ കണ്ടശേഷം അഗ്നിപ്രവേശം ചെയ്തു.

ശർവാണി — പാർവതി.

ശല്യൻ — പാണ്ഡുവിന്റെ ഒരു ഭാര്യയായ മാദ്രിയുടെ സഹോദരൻ. യുദ്ധത്തിൽ പാണ്ഡവരെ വിട്ടു കൌരവരോടുചേർന്നു. കർണ്ണന്റെ സാരഥിയായി കർണ്ണൻ മരിച്ചശേഷം കൌരവരുടെ സേനാധിപനായി. യുധിഷ്ഠിരനാൽ കൊല്ലപ്പെട്ടു.

ശശാദൻ — ഇക്ഷ്വാകുവിന്റെ പുത്രനായ വികുക്ഷി.

ശശി — ചന്ദ്രൻ.

ശശിജൻ — ബുധൻ.

ശകടായനൻ — പാണിനിക്കുമുമ്പുണ്ടായിരുന്ന ഒരു വ്യാകരണക്കാരൻ.

ശാകപൂർണ്ണി — ഒരു പുരാതനവേദവ്യാഖ്യാനി.

ശാകംഭരി — ദുർഗ്ഗ.

ശാകല്യൻ — ഒരു വൈയാകരണനും വേദവ്യാഖ്യാതാവും വേദമിത്രൻ എന്നും ദേവമിത്രൻ എന്നും പേരുകളുണ്ട്.

ശാകിനികൾ — ദുർഗ്ഗാദേവിയുടെ ദാസികൾ.

ശാകുന്തളൻ — ഭരതന്റെ ഒരു പേരു.

ശാകുന്തളം — അഭിജ്ഞാനശാകുന്തളം നോക്കുക.

ശാതവാഹനൻ — ശാലിവാഹനന്റെ ഒരു പേരു.

ശാന്തനവൻ — ഭീഷ്മർ.

ശാന്താ — ദശരഥന്റെ പുത്രി. അംഗരാജാവായ ലോമപാദന്റെ ദത്തപുത്രി. ഋശ്യശൃംഗൻ വിവാഹം ചെയ്തു.

ശാന്തിശതകം — മനശ്ശാന്തിയെ കുറിച്ചു ശ്രീശിഹ്ലൻ ഉണ്ടാക്കിയ നൂറു ശ്ലോകങ്ങൾ.

ശാംബൻ — ജാംബവതിയിൽ കൃഷ്ണന്റെ പുത്രൻ. ലിംഗപുരാണപ്രകാ

രം രുഗ്മിണിയുടെ മകനാണ്. ലക്ഷണയുടെ സ്വയംവരത്തിന ശാംബൻ അവളെ എടുത്തുകൊണ്ടു പൊയ്ക്കളഞ്ഞതുകൊണ്ടു ദുര്യോധനനും മറ്റും അവനെ പിടിച്ചു തടവിലാക്കി. പിന്നെ ബലരാമൻ അവനെ വിടുവിച്ചു ദ്വാരകയിലേക്കു കൊണ്ടുപോന്നു. അവിടെ ശാംബൻ വിരുദ്ധകാര്യങ്ങളെ എല്ലാം ത്യജിച്ചു ആഭാസനായി നടന്നു. ഒരിക്കൽ വിശ്വാമിത്രൻ ദുർവ്വാസസ്സു, നാരദൻ, മുതലായ മഹർഷികളെ പരിഹസിക്കുന്നതിനായി ശാംബൻ ഗർഭമുള്ള ഒരുസ്ത്രീയുടെ വേഷം ധരിച്ചുകൊണ്ടു അവരുടെ അടുക്കൽ ചെന്നു താൻ പ്രസവിക്കുന്ന കുഞ്ഞു ആണായിരിക്കുമോ പെണ്ണായിരിക്കുമോ എന്നു ചോദിച്ചതിനു കൃഷ്ണന്റെ പുത്രനായ അവൻ പ്രസവിക്കുന്ന കുഞ്ഞു യദുകുലത്തിന്റെ മൂലനാശം വരുത്തുവാനുള്ള ഇരുമ്പു ഗദയായിരിക്കുമെന്നു അവർ മറുപടി പറഞ്ഞു. കാലക്രമേണ ശാംബൻ ഒരു ഇരുമ്പുഗദയെ പ്രസവിച്ചു. എന്നാറെ ഉഗ്രസേനൻ അതിനെ എടുത്തുപൊടിച്ചു കടലിലെറിഞ്ഞു എന്നാൽ പൊടികളെല്ലാം ഇരുമ്പു ശരങ്ങളായി തീർന്നു. പൊടിയാതെ കിടന്ന ഒരു കഷണം പിന്നെ ജരസൻ എന്ന വേടനു ഒരു മത്സ്യത്തിന്റെ വയറ്റിൽനിന്നു കിട്ടുകയും അതിനെ തന്റെ അസ്ത്രത്തിന്റെ അഗ്രമായി വെക്കുകയും അതുകൊണ്ടു പിന്നെ എയ്തപ്പോൾ കൃഷ്ണന്റെ കാലിനുകൊണ്ടു കൃഷ്ണൻ മരിക്കയും ചെയ്തു. ശാംബൻ ദുർവ്വാസസ്സിന്റെ ശാപനിമിത്തം കുഷ്ഠരോഗിയാകയും തപസ്സുചെയ്തു സൂര്യന്റെ പ്രീതി സമ്പാദിച്ചു സ്വാസ്ഥതപ്പെടുകയും ചെയ്തു.

ശാരദാ – പ്ര. ദുർഗ്ഗാ. ഉ. സരസ്വതി.

ശാർങ്ഗം — കൃഷ്ണന്റെ വില്ലു.

ശാർങ്ഗധരപദ്ധതി — സദുക്തി കർണ്ണാമൃതത്തെ പോലെ വിശിഷ്ട ശ്ലോകങ്ങളുടെ ഒരു സംഗ്രഹം. പതിനാലാം ശതാബ്ദം. ശാർങ്ഗധരൻ വന്നൂറ് കവികളുടെ ൬൦൦൦ ശ്ലോകങ്ങൾ ഇതിൽ ചേർത്തിട്ടുണ്ട്.

ശാലഗ്രാമം — വൈഷ്ണവർ വിഷ്ണുവിന്റെ പ്രതിമയാണെന്നു വെച്ചു വന്ദിക്കുന്ന ഒരുവിധം കല്ല്.

ശാലാതുരീയൻ — പാണിനി.

ശാലിവാഹനൻ — വിക്രമാദിത്യന്റെ ശത്രുവായ തെക്കെഭാരതത്തിലെ ഒരു രാജാവ്. കാത്തുർയുദ്ധത്തിൽവെച്ചു കൊല്ലപ്പെട്ടു.

ശാലിഹോത്രൻ — അശ്വചികിത്സയെക്കുറിച്ചു ഒരു പുസ്തകം ഉണ്ടാക്കീട്ടുള്ള ഒരു ഗ്രന്ഥകർത്താവ്.

ശാല്മലി — പാതാളത്തിലെ ഒരു നദി.

ശാസ്ത്രക്കളി — അപത്തുകൾ നീങ്ങുന്നതിനും അറിയാതെ ചെയ്തുപോകുന്ന ദോഷങ്ങൾക്കു പ്രതിവിധിയായും അസ്തമിച്ചതിനുശേഷം, വിളക്കുവെച്ചു, അതിനു ചുറ്റും പ്രദക്ഷിണം ചെയ്തുകൊണ്ടു നല്ല ബ്രാഹ്മണർ കൂടികളിക്കുന്ന ഒരുവിധം കളി. ഇതിൽ പാദങ്ങൾ, പാന, ഗണപതിപ്പാട്ടു മുതലായവ അടങ്ങീട്ടുണ്ടായിരിക്കും. ഭാഷാരീതികൊണ്ടു വളരെ പഴക്കമുള്ളതു്.

ശാസ്ത്രചക്ഷുസ്സ് — വ്യാകരണം.

ശി — ശിവൻ.

ശിക്ഷ—ഒരു വേദാംഗം. വേദത്തിലെ ഗീതങ്ങൾ ശരിയായി ഉച്ചരിക്കാതെ ഫലപ്രദങ്ങളായിരിക്കയില്ലെന്നു മനുഷ്യർ വിചാരിക്കയാൽ ഉച്ചാരണത്തെപ്പറ്റിയുണ്ടാക്കീട്ടുള്ള നിയമങ്ങളാകുന്നു ശിക്ഷ. വേദങ്ങളെ സംബന്ധിച്ചുള്ള ഈവക നിയമങ്ങൾക്കു പ്രാതിശാഖ്യങ്ങളെന്നു പേരുപറയുന്നു. അവ സാമവേദത്തിനൊഴികെ ശേഷം വേദങ്ങൾക്കു പ്രത്യേകം പ്രത്യേകം ഉണ്ടു. ശിക്ഷയെപ്പറ്റി പാണിനിയുടെ ഒരു ചെറിയ പുസ്തകവും തൈത്തിരീയാരണ്യകത്തിൽ ഒരദ്ധ്യായവും മാണ്ഡൂകീശിക്ഷ എന്നൊരു പുസ്തകവുമാണ് പ്രധാനമായിട്ടുള്ളവ.

ശിഖണ്ഡി—ശിഖണ്ഡിനി. വിചിത്രവീര്യന് ഭീഷ്മർ തിരഞ്ഞെടുത്ത ഭാര്യമാരിൽ ഒരുത്തിയായ അംബാ ആയിരുന്നു. വിചിത്രവീര്യന്റെ മരണശേഷം അവൾ വനത്തിൽവെച്ചു മരിക്കയും മരിക്കുംമുമ്പെ പിന്നത്തെ ജന്മത്തിൽ പുരുഷനായി ജനിച്ചു തന്റെ നിർഗ്ഗതിക്കു കാരണഭൂതനായ ഭീഷ്മന്റെ മരണം വരുത്തുമെന്നു പരശുരാമനിൽനിന്നു ഒരു വാഗ്ദത്തം പ്രാപിക്കയും ചെയ്തു. ഇപ്രകാരം അവൾ ദ്രുപദന്റെ പുത്രനായ ശിഖണ്ഡിയായിട്ടു ജനിച്ചു. യുദ്ധത്തിൽ ഭീഷ്മർ ശരീരംമുഴുവനും അർജ്ജുനന്റെ അസ്ത്രങ്ങൾ കൊണ്ടു വീണു. എങ്കിലും മരണത്തിനു ഹേതുവായ അസ്ത്രം ശിഖണ്ഡി എയ്തതായിരുന്നു. ഒരു കഥപ്രകാരം അവൾ ദ്രുപദരാജാവിന്റെ പുത്രിയായി തന്നെയാണു ജനിച്ചതു. എന്നാൽ ജനനംമുതൽക്കു ഒരു പുരുഷനെപ്പോലെ വളർത്തപ്പെട്ടു. പ്രായമായപ്പോൾ ഹിരണ്യവർമ്മന്റെ പുത്രിയെ വിവാഹംചെയ്കയും അവൾ തന്റെ ഭർത്താവു സ്ത്രീയാണെന്നു കണ്ടിട്ടു പിതാവിനോടു സങ്കടംപറകയും അവൻ ദ്രുപദനോടു യുദ്ധം ചെയ്വാൻ നിശ്ചയിക്കയുംചെയ്തു. എന്നാൽ ശിഖണ്ഡിനി വനത്തിൽപോയി തപസ്സുചെയ്തു. ഒരു യക്ഷനു തന്റെ സ്ത്രീത്വം കൊടുത്തിട്ടു അവന്റെ പുരുഷത്വം വാങ്ങി തിരിച്ചുവന്നു ഹിരണ്യവർമ്മാവിനെ സമാധാനപ്പെടുത്തി. ഭാരതയുദ്ധത്തിൽ ഭീഷ്മർ ഒരു സ്ത്രീയോടു യുദ്ധംചെയ്കയില്ലെന്നു നിശ്ചയിക്കയാലാണത്രേ ശിഖണ്ഡിയാൽ കൊല്ലപ്പെടുവാൻ ഇടവന്നതു.

ശിനി—ഒരു യാദവയോദ്ധാവു.

ശിബി, ശിവി—ഉശീനരരാജാവു. ധർമ്മത്തിനും ഭക്തിക്കും ശ്രുതിപ്പെട്ടവൻ. ഒരിക്കൽ അഗ്നി ഒരു പ്രാവിനെപ്പോലെ സഞ്ചരിക്കയും അപ്പോൾ ഇന്ദ്രൻ ഒരു പുള്ളായിട്ടു അതിനെ പിടിക്കാൻ ചെല്ലുകയും ചെയ്തു. പ്രാവു പറന്നുചെന്നു ശിബിയുടെ നെഞ്ചത്തു സങ്കേതം പ്രാപിച്ചു. പുള്ളുചെന്നു പ്രാവിനെയോ അതിന്റെ മാംസത്തോളം ശിബിയുടെ മാംസമോ കൊടുക്കണമെന്നു നിർബന്ധിച്ചു ശിവി പ്രാവിനെ രക്ഷിക്കുന്നതിനായി തന്റെ മാംസം മുറിച്ചു മുറിച്ചു തുലാസ്സിൽവെച്ചു തൂക്കിയാറെ ഒരിക്കലും പ്രാവോളം ഘനം തൂങ്ങാതിരുന്നതുകൊണ്ടു തന്റെ ശരീരം മുഴുവനും തുലാസ്സിൽ വെച്ചു. ഉടനെ പുള്ളു പറന്നുപൊയ്ക്കളഞ്ഞു. പിന്നൊരിക്കൽ വിഷ്ണു ശിവിയുടെ അടുക്കൽ ഒരു ബ്രാഹ്മണനെപ്പോലെ വന്നു ശിവിയുടെ പുത്രനായ ബൃഹദ്ഗർഭനെ കൊന്നു പാകംചെയ്തു തനിക്കു ഭക്ഷിപ്പാൻ കൊടുക്കണമെന്നു ആവശ്യപ്പെട്ടു. ശിവി അങ്ങിനെ പുത്രനെക്കൊന്നു തെയ്യാറാക്കി കൊണ്ടുചെന്നപ്പോൾ ശിവിതന്നെ ഭക്ഷിക്കണമെന്നു ബ്രാഹ്മണൻ പറഞ്ഞു. ശിവി പുത്രന്റെ തലയെടുത്തു തിന്മാനായി ഭാവിച്ചപ്പോൾ ബ്രാഹ്മണൻ അവന്റെ ഭക്തിയെക്കുറിച്ചു അവനെ പുകഴ്ത്തി മകനെ ജീവിപ്പിച്ചു. അവനെ അനുഗ്രഹിച്ചുംവെച്ചു അദൃശ്യനാകയും ചെയ്തു.

ശിവൻ—ത്രിമൂർത്തികളിൽവെച്ചു തമോഗുണമൂർത്തി. വേദത്തിൽ ശിവൻ എന്നു പേരില്ല. രുദ്രൻ എന്ന ഒരു പേരു ഉപയോഗിച്ചുകാണുന്നുണ്ടു. എ

ന്നാൽ വേദത്തിലെ രുദ്രനും പുരാണത്തിലെ ശിവനും ഒന്നുതന്നെയാണോ എന്നു നിശ്ചയമില്ല. ശിവനു അനേകം പേരുകളും ശിവനെക്കുറിച്ച് അനേകം കഥകളും ഉണ്ട്. ശിവനു അഞ്ചു മുഖങ്ങളും നാലു കൈകളും മൂന്നു കണ്ണുകളും ഉണ്ട്. കാമൻ ഒരിക്കൽ ശിവൻ ധ്യാനിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുമ്പോൾ പാർവ്വതിയെക്കുറിച്ചുള്ള വിചാരം ശിവന്റെ മനസ്സിൽ വരുത്തിയതുകൊണ്ട് ശിവൻ തന്റെ നെററിയിന്മേലുള്ള കണ്ണുകൊണ്ടു നോക്കുകയും കാമൻ ഭസ്മമായിപ്പോകുകയും ചെയ്തു. ശിവൻ ഒരിക്കൽ ദക്ഷന്റെ യാഗത്തിനു തന്നെ ക്ഷണിക്കാഞ്ഞതുകൊണ്ടു ചെന്നു അതിനു മുടക്കം വരുത്തി. ശിവൻ ദേവിയോടുകൂടി താണ്ഡവനൃത്തം ചെയ്യുന്നതിൽ വളരെ രസമുള്ളവനാണ്. സാധാരണയായി മുണ്ഡമാലയും നാഗകുണ്ഡലവും ധരിച്ചാണിരിക്കുന്നത്. പാർവ്വതി അല്ലെങ്കിൽ ദേവി ശിവന്റെ ഭാര്യയും, കപർദ്ദം തന്റെ ജടയും, പ്രമഥർ തന്റെ പരിചാരകരും, പിനാകം തന്റെ ത്രിശൂലവും, അജഗവം തന്റെ ധനുസ്സും, ഖട്വാംഗം തന്റെ ഗദയും, നന്ദി തന്റെ കാളയും ആകുന്നു.

ശിവനു:—

അണിമാ മഹിമാ ചൈവ ഗരിമാ ലഘിമാ തഥാ ।
പ്രാപ്തിഃ പ്രാകാമ്യമീശിത്വം വശിത്വം ചാഷ്ടസിദ്ധയഃ ॥

ഇങ്ങനെ എട്ടു സിദ്ധികളും ഉണ്ട്.

ശിവന്റെ പേരുകൾ:—

ശംഭുരീശഃ പശുപതിഃ ശിവഃ ശൂലീ മഹേശ്വരഃ ।
ഈശ്വരഃ ശർവ്വ ഈശാനഃ ശങ്കരശ്ചന്ദ്രശേഖരഃ ॥
ഭൂതേശഃ ഖണ്ഡപരശുർഗ്ഗിരീശോ ഗിരിശോ മൃഡഃ ।
മൃത്യുഞ്ജയഃ കൃത്തിവാസാഃ പിനാകീ പ്രമഥാധിപഃ ॥
ഉഗ്രഃ കപർദ്ദീ ശ്രീകണ്ഠഃ ശിതികണ്ഠഃ കപാലഭൃൽ ।
വാമദേവോ മഹാദേവോ വിരൂപാക്ഷസ്ത്രിലോചനഃ ॥
കൃശാനുരേതാഃ സർവ്വജ്ഞോ ധൂർജ്ജടിർന്നീലലോഹിതഃ ।
ഹരഃ സ്മരഹരോ ഭർഗ്ഗസ്ത്ര്യംബകസ്ത്രിപുരാന്തകഃ ॥
ഗംഗാധരോന്ധകരിപുഃ ക്രതുധ്വംസീ വൃഷധ്വജഃ ।
വ്യോമകേശോ ഭവോ ഭീമഃ സ്ഥാണൂ രുദ്ര ഉമാപതിഃ ॥

ശിവനു ദക്ഷിണേന്ത്യയിൽ അംബികാഭാഗൻ, അനന്തനാഥൻ, അന്തിവണ്ണൻ, ആൽമരകടവുൾ, കപാലി, കാലകാലൻ, കന്നുവില്ലി, ചന്ദ്രശേഖരൻ, ഭൂതനാഥൻ, ദേവമണി, മുക്കണ്ണൻ, നന്ദികേശ്വരൻ, നടേശൻ, നിത്യൻ, നിർമ്മലൻ, ഉമാസഹിതൻ, പരശുപാണി, പിനാകപാണി, പാണ്ഡുരംഗൻ, സദാശിവൻ, ചുടലയാടി, താണ്ഡവമൂർത്തി, യോഗി ഇത്യാദി അനേകം പേരുകളുണ്ട്.

ശിവകാമീ—പാർവ്വതി.

ശിവപുരാണം—ഈ പുരാണം എഴുത്തച്ഛൻ കിളിപ്പാട്ടായി തർജ്ജമ ചെയ്തിട്ടുണ്ട്.

ശിവഭുജംഗസ്തോത്രം—ശ്രീശങ്കരാചാര്യരുടെ ഒരു ശിവസ്തുതി. ശ്ലോകങ്ങളുടെ വൃത്തത്തിൽനിന്നു കാവ്യത്തിന്റെ പേര്.

ശിവരാത്രി—മഹാശിവരാത്രി നോക്കുക.

ശിവലീലാർണ്ണവം—നീലകണ്ഠൻ നോക്കുക.

ശിവാ, ശിവാനീ—പാർവ്വതി.

ശിവാനന്ദലഹരി—ശിവനെ സ്തുതിച്ചു ശങ്കരാചാർയ്യർ ഉണ്ടാക്കിയ നൂറു ശ്ലോകങ്ങൾ.

ശിശുപാലൻ—വസുദേവന്റെ സഹോദരിയായ ശ്രുതദേവയിൽ ചേദിരാജാവായ ദമഘോഷന്റെ പുത്രൻ. ഇങ്ങനെ കൃഷ്ണന്റെ സഹോദരനായിരുന്നെങ്കിലും അവനു വിവാഹത്തിനു നിശ്ചയിച്ചിരുന്ന രുഗ്മിണിയെ കൃഷ്ണൻ വിവാഹംചെയ്കകൊണ്ടു കൃഷ്ണന്റെ പ്രാണവൈരിയുമായിരുന്നു. ജനിച്ചപ്പോൾ ശിശുപാലനു മൂന്നു കണ്ണുകളും നാലു ഭുജങ്ങളും ഉണ്ടായിരുന്നു. അതുകൊണ്ടു മാതാപിതാക്കന്മാർ അവനെ ഉപേക്ഷിച്ചുകളവാൻ വിചാരിച്ചു. എന്നാറെ അങ്ങനെ ചെയ്യരുതെന്നും ഒരാൾ ശിശുവിനെ എടുത്തു മടിയിൽ വെക്കുമ്പോൾ അധികമുള്ള അംഗങ്ങൾ പൊയ്പോകുമെന്നും ആയാൾതന്നെ അവനെ കൊല്ലുമെന്നും ഒരു അശരീരിവാക്കുണ്ടാകകൊണ്ടു അവർ ഉപേക്ഷിച്ചില്ല. കൃഷ്ണൻ അവനെക്കണ്ടു മടിയിൽ എടുത്തു വെക്കയും അപ്പോൾ അധികമുള്ള അംഗങ്ങൾ ഇല്ലാതാകയും ചെയ്തു. യുധിഷ്ഠിരന്റെ യാഗത്തിങ്കൽവെച്ചു കൃഷ്ണൻ തന്നെ അവനെ വധിക്കയും ചെയ്തു. ശിശുപാലൻ മുമ്പൊരു ജന്മത്തിൽ നരസിംഹാവതാരത്തിൽ വിഷ്ണു കൊന്ന ഹിരണ്യകശിപു ആയിരുന്നെന്നും പിന്നത്തേതിൽ രാവണനായി ജനിച്ചു എന്നും രാഘവന്റെ കയ്യാൽ മരണമേൽക്കനിമിത്തം വളരെക്കാലം ആത്മാവായി സഞ്ചരിച്ചശേഷം ശിശുപാലനായി ജനിച്ചു എന്നും ഈ ജന്മത്തിൽ വിഷ്ണുവിന്റെ ബദ്ധവൈരിയായിത്തീർന്നു എന്നും അതുകൊണ്ടാണു കൃഷ്ണനാൽ കൊല്ലപ്പെടുവാൻ ഇടവന്നതെന്നും എങ്കിലും തന്റെ വിചാരങ്ങളെല്ലാം വിഷ്ണുവിന്മേലായിരുന്നതുകൊണ്ടു നിർവ്വാണം പ്രാപിച്ചു എന്നും വിഷ്ണുപുരാണത്തിൽ പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. ശിശുപാലനു സുനീതനെന്നും പേരുണ്ടായിരുന്നു. ശിശുപാലന്റെ വധത്തെക്കുറിച്ചു മാഘനെന്ന കവി ഒരു ശ്രുതിപ്പെട്ട കാവ്യം ഉണ്ടാക്കീട്ടുണ്ടു.

ശിശുപാലവധം—ശിശുപാലൻ നോക്കുക. പത്തൊൻപതുസർഗ്ഗമുള്ളതിൽ യമകങ്ങൾ, ചിത്രശ്ലോകങ്ങൾ മുതലായി അനേകം കൃത്രിമശ്ലോകങ്ങൾ ഉണ്ടു. മാഘൻ ഉണ്ടാക്കിയതുകൊണ്ടു മാഘം, മാഘകാവ്യം എന്നും പേരു പറയും.

ശീതളാ—വസൂരിയുടെ ദേവതാ.

ശീർണ്ണാംഘ്രി (പാദൻ)—യമൻ.

ശീവോള്ളിനമ്പൂതിരി—ഒരു പ്രസിദ്ധനായ ഭാഷാകവി. ശൃംഗാരശ്ലോകങ്ങളാണധികവും. ഒററ ശ്ലോകങ്ങൾ മാത്രമേ രചിച്ചിട്ടുള്ളുവെന്നാണു അറിവു. ഭാഷ നല്ല മണിപ്രവാളം.

ശുകൻ—ഘൃതാചീ എന്ന അപ്സരസ്ത്രീ ഒരു തത്തയെപ്പോലെ ഭൂമിയിൽ സഞ്ചരിക്കുമ്പോൾ വ്യാസൻ അവളെക്കണ്ടു മോഹിച്ചിട്ടു അവനിൽനിന്നു വീണുപോയ ബീജത്തിൽനിന്നു ജനിച്ചു. അവൻ ജന്മത്താൽതന്നെ ഒരു തത്വജ്ഞനായിരുന്നു. അവനെ വശീകരിപ്പാൻ രംഭ ചെയ്ത യത്നങ്ങളെല്ലാം നിഷ്ഫലമായിപ്പോകയും ചെയ്തു. ശുകമുനി ഭാഗവതപുരാണത്തെ പരീക്ഷിൽരാജാവിനെ വ്യാഖ്യാനംചെയ്തു കേൾപ്പിച്ചു

ശുകസന്ദേശം—ലക്ഷ്മീദാസൻനമ്പൂതിരി നോക്കുക.

ശുകസപ്തതി—എഴുപതു കഥകളടങ്ങിയ ഒരു പുസ്തകം. ഇന്ത്യയിലെ മിക്ക ഭാഷകളിലും തൎജ്ജമയുണ്ട്. അവിശ്വാസ്തയായ ഒരു സ്ത്രീ ഭൎത്താവു വീട്ടിൽനിന്നു പോയ തക്കംനോക്കി ദോഷംചെയ്വാൻ ഭാവിക്കുന്നു. ശുകം ഇതറിഞ്ഞു ഒരു കഥപറഞ്ഞു, കഥയിലുണ്ടാകുന്ന ഒരു ദുർഘടാവസ്ഥയിൽ നിവൃത്തി എന്താണെന്നു ചോദിക്കുന്നു. ഇങ്ങനെ എഴുപതു ദിവസം കഥ പറഞ്ഞു സ്ത്രീയെ രാത്രി വീട്ടിൽനിന്നു പുറത്തിറക്കാതെ കഴിച്ചുകൂട്ടുന്നു. അപ്പോഴേക്കു ഭൎത്താവു മടങ്ങി എത്തുന്നു.

ശുക്രൻ—ഭൃഗുവിന്റെ പുത്രൻ. ദൈത്യരുടെ ഗുരു. യയാതിയുടെ ഭാൎയ്യയായ ദേവയാനിയുടെ പിതാവു്. അസുരരെ ദേവകൾ ഉപദ്രവിക്കാതിരിപ്പാൻവേണ്ടി ആയിരം വർഷം തല കീഴ്പൊട്ടായി ഉമിയുടെ പുക ശ്വസിച്ചുകൊണ്ടു ശുക്രൻ തപസ്സുചെയ്തു. ശുക്രൻ ഇല്ലാതിരുന്നപ്പോൾ ദേവകൾ അസുരരെ ആക്രമിക്കയും വിഷ്ണു ശുക്രന്റെ അമ്മയെ കൊന്നുകളകയുംചെയ്തു. അതുകൊണ്ടു വിഷ്ണു ഏഴു പ്രാവശ്യം മനുഷ്യരുടെ ഇടയിൽ ജനിക്കണമെന്നു ശുക്രൻശപിച്ചിട്ടു തന്റെ അമ്മയെ ജീവിപ്പിച്ചു. ശുക്രന്റെ തപസ്സിനു വിഘ്നംവരുത്തുവാനായി ഇന്ദ്രൻ തന്റെ പുത്രിയായ ജയന്തിയെ അയച്ചു. എന്നാൽ തപസ്സു പൂൎത്തിയായശേഷം മാത്രം ശുക്രൻ അവളെ വിവാഹംചെയ്തു.

ശുക്ലപക്ഷം—കറുത്തവാവുമുതൽ വെളുത്തവാവുവരെയുള്ള ദിവസങ്ങൾ. കൃഷ്ണപക്ഷം നോക്കുക.

ശുനഃശേഫൻ—ഇക്ഷ്വാകുകുലത്തിലെ ഹരിശ്ചന്ദ്രരാജാവ് തനിക്കു മക്കളില്ലാഞ്ഞിട്ടു ഒരു പുത്രനുണ്ടായാൽ അവനെ വരുണനു ബലികഴിക്കാമെന്നു ശപഥംചെയ്തു. എന്നാൽ രോഹിതൻ എന്നൊരു പുത്രൻ ഉണ്ടായാറെ ഓരോ ഒഴികഴിവു ഉണ്ടാക്കി വളരെ കാലതാമസം വരുത്തിയശേഷം അവനെ ബലികഴിക്കുന്നതിനു നിശ്ചയിച്ചു. എന്നാൽ രോഹിതൻ മരിക്കാൻ മനസ്സില്ലാതെ വനത്തിൽപോയി ആറു വർഷം പാൎത്തു. അവിടെവെച്ചു് മൂന്നു പുത്രന്മാരുള്ള അജീഗൎത്തൻ എന്ന ഒരു ബ്രാഹ്മണനെ കണ്ടിട്ടു അവന്റെ രണ്ടാമത്തെ പുത്രനായ ശുനഃശേഫനെ തനിക്കു പകരം ബലികഴിക്കുവാനായി നൂറു പശുക്കളെ കൊടുത്തുവാങ്ങി. വരുണൻ ഇതു സമ്മതിച്ചു എന്നാൽ ബലികഴിക്കാൻ സമയമായപ്പോൾ ശുനശ്ശേഫൻ ചില മന്ത്രങ്ങൾചൊല്ലി വിഷ്ണുവിനെയും ഇന്ദ്രാദിദേവകളെയും സന്തോഷിപ്പിച്ചു മരണത്തിൽനിന്നു രക്ഷപ്പെടുകയും വിശ്വാമിത്രനാൽ ദത്തെടുക്കപ്പെടുകയുംചെയ്തു. രാമായണത്തിൽ കഥവേറെയാണ്. അയോദ്ധ്യാരാജാവായ അംബരീഷൻ ഒരു യാഗം കഴിക്കുമ്പോൾ യാഗത്തിനുള്ള മൃഗത്തെ ഇന്ദ്രൻ അപഹരിച്ചുകൊണ്ടു പൊയ്ക്കളഞ്ഞു. അതിനുപകരമായി കൊല്ലപ്പെടുവാൻ ഒരു മനുഷ്യൻ വേണ്ടതാണെന്നു യജമാനന്മാർ തീർച്ചപ്പെടുത്തിയതുകൊണ്ടു അന്വേഷണങ്ങൾ കഴിച്ചിട്ടു ഋചീകന്റെ പുത്രനായ ശുനഃശേഫനെ ലക്ഷം പശുക്കളെയും അനവധി ധനവും കൊടുത്തു വിലക്കുവാങ്ങി. അതിന്റെശേഷം ശുനഃശേഫൻപോയി തന്റെ മാതുലനായ വിശ്വാമിത്രനെ ചെന്നുകണ്ടു രണ്ടു മന്ത്രങ്ങൾ പഠിച്ചു. കൊല്ലപ്പെടുവാനായി കെട്ടപ്പെട്ടപ്പോൾ അവൻ ആ മന്ത്രങ്ങൾചൊല്ലി വിഷ്ണുവിനെയും മറ്റും സന്തോഷിപ്പിക്കയും അവർ അവനു ദീർഘായുസ്സ് ദാനംചെയ്കയുംചെയ്തു. അന്നുമുതൽ ശുനഃശേഫന്റെ പേരു ദേവരാതൻ എന്നായി.

ശുനാശീരൻ—ഇന്ദ്രൻ.

ശുപ്പമേനോൻ, കടിയംകുളം—കൊല്ലവർഷം ൧൦-ാംശതാബ്ദം. കേദാരമാഹാത്മ്യം, തേനാറിമാഹാത്മ്യം, കാവേരിമാഹാത്മ്യം, കൈവല്യനവനീതം ഇങ്ങനെ നാലുകിളിപ്പാട്ടുകൾ ഉണ്ടാക്കീട്ടുണ്ട്.

ശുഭാംഗി—൧. കാമദേവന്റെ ഭാൎയ്യയായ രതി. ൨. കുബേരന്റെ ഭാൎയ്യയായ യക്ഷി.

ശുംഭൻ, നിശുംഭൻ—ദുർഗ്ഗാദേവി കൊന്ന രണ്ടു അസുരന്മാർ. ശിവഭക്തരായ ഈ സഹോദരന്മാർ അമർത്ത്യത കിട്ടേണ്ടതിന്നായി ൫൦൦൦ വർഷം തപസ്സുചെയ്തു. ശിവൻ ആ വരം കൊടുക്കാഞ്ഞതുകൊണ്ടു അവർ പിന്നെയും ൭൦൦൦ വർഷംകൂടി ഘോരമായ തപസ്സുചെയ്തു. ദേവകൾ ഭയപ്പെട്ടു രംഭയേയും തിലോത്തമയേയും അവരുടെ അടുക്കൽ അയക്കയും അവർ വിഷയസക്തരായി അവരോടുകൂടി ൫൦൦൦ വർഷം പാർക്കയുംചെയ്തു. അനന്തരം അവൎക്ക പിന്നത്തെ പശ്ചാത്താപം അറിഞ്ഞിട്ടു ആ അപ്സരസ്ത്രീകളെ ഓടിച്ചുകളഞ്ഞും വെച്ച് പിന്നെയും തപസ്സുചെയ്തു. ആയിരംവർഷം കഴിഞ്ഞാറെ ശിവൻ അവൎക്ക ദേവകളെക്കാൾ അധികം ശക്തിയും ധനവുംകൊടുത്തു. അതുകൊണ്ടു അവർ അഹംകരിച്ചു ദേവകളോടു യുദ്ധം ചെയ്കയും, ദേവകൾ തോറ്റിട്ടു ത്രിമൂർത്തികളിൽ ഓരോരുത്തരിൽ ഫലമില്ലാതെ സങ്കേതം അന്വേഷിക്കയും ഒടുവിൽ ശിവന്റെ ഉപദേശപ്രകാരം ചെന്നു ദുർഗ്ഗാദേവിയോടു സഹായം അപേക്ഷിക്കയുംചെയ്തു. ദുർഗ്ഗാദേവി ശുംഭനിശുംഭന്മാരോടു യുദ്ധംചെയ്തു അവരെയും അവരുടെ സേനാനായകന്മാരായ ചണ്ഡൻ, മുണ്ഡൻ ഇവരെയും വധിക്കയുംചെയ്തു.

ശൂദ്രൻ—നാലാമത്തെ ജാതി; വിരാട്പുരുഷന്റെ പാദത്തിൽനിന്നു ജനിച്ചു.

ശൂദ്രകൻ—മൃച്ഛകടികാ എന്ന നാടകത്തിന്റെ കർത്താവായ ഒരു രാജാവ്.

ശൂന്യമാസം—ആ മാസത്തിൽ വിവാഹങ്ങളും മറ്റു സൽകൎമ്മങ്ങളും പാടില്ലാത്തതുകൊണ്ട് ധനുമാസത്തിന്റെ പേര്.

ശൂരൻ—വസുദേവന്റെയും കുന്തിയുടെയും പിതാവായ ഒരു യാദവരാജാവ്.

ശൂർപ്പണഖാ—(മുറംപോലത്തെ നഖങ്ങളുള്ളവൾ) രാവണന്റെ സഹോദരി. ഈ രാക്ഷസി ശ്രീരാമന്റെ അഴകുകണ്ടു മോഹിച്ചു അവന്റെ അടുക്കൽ ചെന്നു. അവൻ അവളെ ലക്ഷ്മണന്റെ അടുക്കൽ പറഞ്ഞയച്ചു. ലക്ഷ്മണൻ വീണ്ടും അവളെ രാമന്റെ അടുക്കലേക്കുതന്നെ പറഞ്ഞയച്ചു. അവർ അവളെ പരിഹസിക്കയാണെന്നു വിചാരിച്ചിട്ടു അവൾ സീതയെ ഉപദ്രവിക്കാൻ ഭാവിച്ചു. അപ്പോൾ ലക്ഷ്മണൻ അവളുടെ മൂക്കും മുലയും മുറിച്ചുകളഞ്ഞു. അതിനാൽ അവൾ രാവണന്റെ അടുക്കൽചെന്നു രാമലക്ഷ്മണന്മാർ തന്നോടു ചെയ്തതും സീതയുടെ ലാവണ്യവും മറ്റും വിവരിച്ചുപറഞ്ഞു ഇങ്ങനെ അവൾ രാവണന്റെ അധോഗതിക്കു കാരണമായിത്തീരുകയുംചെയ്തു.

ശൂലം—ശിവന്റെയും, ശക്തിയുടെയും ആയുധങ്ങളിൽ ഒന്ന്.

ശൃഗാലൻ—കൃഷ്ണൻ.

ശൃഗാലരൂപൻ—ശിവൻ.

ശൃംഗാരതിലകം—ശൃംഗാരസംബന്ധമായി രുദ്രഭട്ടന്റെ ഒരു ഭാണം. കാളിദാസന്റേതാണെന്നു ചിലരുടെ അഭിപ്രായം.

ശൃംഗാരമഞ്ജരി—അലങ്കാരശാസ്ത്രത്തെ പററി അജിതസേനയതിശ്വരന്റെ ഒരു പുസ്തകം.

ശേഷൻ—ആയിരം തലകളുള്ള ഒരു നാഗരാജാവു്. വിഷ്ണുവിന്റെ ശയ്യ. അവൻ വിജൃംഭണംചെയ്യുമ്പോൾ ഭൂകമ്പം ഉണ്ടാകുന്നു. സമുദ്രമഥനത്തിനു ഈ നാഗത്തെയാണു് കയറായി ഉപയോഗിച്ചതു. അനന്തൻ എന്നും പേരുണ്ടു. കശ്യപന്റെയും കദ്രുവിന്റെയും പുത്രൻ. അനന്തശീർഷയുടെ ഭർത്താവു്. ശേഷനാഗത്തിന്റെ പത്തി മണിദീപമെന്നും കൊട്ടാരം മണിഭിത്തി അല്ലെങ്കിൽ മണിമണ്ഡപം എന്നും വിളിക്കപ്പെട്ടുവരുന്നു.

ശേഷാധാരൻ; ശേഷശയനൻ—വിഷ്ണു.

ശൈബ്യാ—൧. ഹരിശ്ചന്ദ്രന്റെ ഭാര്യ. ൨. ജ്യാമഘന്റെ ഭാര്യ. ൩. ശതധനുസ്സിന്റെ ഭാര്യ.

ശൈലജാ (തനയാ, പുത്രി, സുതാ)—പാർവ്വതി.

ശൈലധരൻ—കൃഷ്ണൻ.

ശൈവ്യൻ—൧. കൃഷ്ണന്റെ ഒരു കുതിര. ൨. പാണ്ഡവസൈന്യത്തിലെ ഒരു യോദ്ധാവു്.

ശോണിതപുരം—ബാണാസുരന്റെ നഗരം.

ശൌനകൻ—ഋഗ്വേദപ്രാതിശാഖ്യം ബൃഹദ്ദേവതാ മുതലായ പല വേദസംബന്ധമായ പുസ്തകങ്ങളുടെ കർത്താവായ ഒരു ഋഷി. ആശ്വലായനന്റെ ഗുരു.

ശൌഭം—ഹരിശ്ചന്ദ്രന്റെ നഗരം.

ശൌരി—൧. വിഷ്ണു (കൃഷ്ണൻ) ൨. ബലരാമൻ. ൩. ശനി.

ശ്മശാനവാസി—ശിവൻ.

ശ്യാമശബലന്മാർ—യമന്റെ നായ്ക്കൾ. നന്നാലു കണ്ണുകളുണ്ടു്.

ശ്യാമളാദണ്ഡകം—കാളിദാസന്റെ ഒരു ചെറിയ ഗദ്യകൃതി. സരസ്വതിയുടെ സ്തുതി ആകുന്നു.

ശ്യാമാ—ദേവി.

ശ്യാളൻ—ഒരു യാദവരാജാവു്. ഗാർഗ്ഗ്യമുനിയെ നിന്ദിക്കകൊണ്ടു യാദവരുടെ പ്രാണവിരോധിയായ കാലയവനന്റെ പിതാവായി.

ശ്യേനസന്ദേശം—കാളിദാസന്റെ മേഘസന്ദേശത്തെ അനുകരിച്ചു വയസ്കരമൂസ്സതു് ഉണ്ടാക്കിയ ഒരു ചെറിയ കാവ്യം.

ശ്രദ്ധാ__ദക്ഷൻെറ പുത്രി. ധൎമ്മദേവൻെറ ഭാൎയ്യ. കാമദേവൻെറ അമ്മ

ശ്രാദ്ധം__പിതൃക്കൾക്കു പുറകോട്ടു മൂന്നു തലമുറവരെ ശ്രാദ്ധം കഴിക്കണം, സാധാരണയായി ഒരു ഉരുളച്ചോറാണു (പിണ്ഡം) മരിച്ചു പത്താംദിവസം ഒന്നാമത്തെ ശ്രാദ്ധം. ഒന്നാംവൎഷം മാസംതോറും. പിന്നീടു വൎഷത്താലൊരിക്കൽ.

ശ്രാദ്ധദേവൻ (ദേവതാ)__യമൻ.

ശ്രാവണൻ__ദശരഥൻ അറിയാതെ എയ്തുകൊന്ന ഒരു വൈശ്യസന്യാസി. അവൻെറ മാതാപിതാക്കന്മാരാൽ ദശരഥൻ, മക്കളുടെ ഖേദംഹേതുവായിട്ടു മരിക്കുമെന്നു ശപിക്കപ്പെട്ടു.

ശ്രീ__൧. ലക്ഷ്മി. ൨. സരസ്വതി. ൩. ദേവകൾ, രാജാക്കന്മാർ, വീരന്മാർ, കീൎത്തിപ്പെട്ട മനുഷ്യർ, ശ്രുതിപ്പെട്ട പുസ്തകങ്ങൾ ഇത്യാദികളുടെ പേരുകളുടെമുമ്പാകെ ഉപയോഗിക്കുന്ന ബഹുമാനസൂചകമായ ഒരു പദം.

ശ്രീകണ്ഠൻ—൧. ഭവഭൂതി. ൨. ശിവൻ.

ശ്രീകണ്ഠചരിതം__൨൫ അദ്ധ്യായത്തിൽ മംഖൻെറ ഒരു സംസ്കൃതകാവ്യം. രുദ്രൻ ത്രിപുരങ്ങൾ നശിപ്പിച്ചതുവിഷയം.

ശ്രീകരൻ (കാന്തൻ, ഗൎഭൻ, ധരൻ, നിവാസൻ, പതി, രംഗൻ, വത്സൻ, വല്ലഭൻ, വാസൻ, ഹരി)__വിഷ്ണു.

ശ്രീചക്രം__ഇന്ദ്രൻെറ രഥത്തിൻെറ ചക്രം; സുദൎശനം.

ശ്രീജയന്തി__ശ്രീകൃഷ്ണൻെറ ജന്മദിവസം കൃഷ്ണാഷ്ടമി, കൃഷ്ണജയന്തി, ഗോകലാഷ്ടമി എന്നും പേരുകളുണ്ടു. കൃഷ്ണാഷ്ടമി നോക്കുക.

ശ്രീദാമചരിത്രം__കൃഷ്ണൻെറ സ്നേഹിതനായ ദാമൻെറ ഉന്നതിപ്രാപ്തിയെക്കുറിച്ചു സാമരാജദീക്ഷിതരുടെ ഒരു നാടകം.

ശ്രീധരസ്വാമി__ഭഗവൽഗീതാ, വിഷ്ണുപുരാണം മുതലായ പല പുസ്തകങ്ങളുടെ വ്യാഖ്യാതാവു.

ശ്രീപുത്രൻ__൧. കാമദേവൻ. ൨. ഇന്ദ്രൻെറ കുതിര.

ശ്രീമാൻ__൧. വിഷ്ണു. ൨. ശിവൻ. ൩. കുബേരൻ.

ശ്രീരാമനവമി__ചൈത്രമാസം ശുക്ലപക്ഷത്തിൽ ഒമ്പതാംദിവസം ശ്രീരാമൻെറ അവതാരദിവസം. വിഷ്ണുക്ഷേത്രങ്ങളിൽ ഒമ്പതുദിവസം ഉത്സവം.

ശ്രീവത്സം__കൃഷ്ണൻെറ (വിഷ്ണുവിൻെറ) നെഞ്ചത്തു രോമം ചുരുണ്ട ഇങ്ങനെയുള്ള ഒരു അടയാളം.

ശ്രീവൈഷ്ണവർ—വൈഷ്ണവരിൽ രാമാനുജന്റെ അനുകാരികൾ. രാമാനുജീയർ എന്നും ശ്രീസമ്പ്രദായികൾ എന്നും പറയും.

ശ്രീഹർഷൻ—നൈഷധത്തിന്റെ കർത്താവു്. ൧൨-ാംശതാബ്ദത്തിന്റെ അവസാനത്തിൽ ജീവിച്ചിരുന്നു എന്നു വിചാരിക്കപ്പെട്ടുവരുന്നു. നരഭാരതി എന്നും വിളിച്ചുവന്നു. നൈഷധം കൂടാതെ അർണ്ണവവർണ്ണന, സഹസാങ്കചരിതം, ശിവഭക്തസിദ്ധി മുതലായി ഏഴെട്ടു കാവ്യങ്ങൾ കൂടി രചിച്ചിട്ടുണ്ടു്.

ശ്രീഹർഷദേവൻ, ശ്രീഹർഷവർദ്ധനൻ—രത്നാവലി, നാഗാനന്ദം, പ്രിയദർശികാ ഈ നാടകങ്ങളുടെ കർത്താവു്.

ശ്രുതകീർത്തി—ശത്രുഘ്നന്റെ ഭാര്യ. സീതയുടെ പിതൃവ്യപുത്രി.

ശ്രുതബോധം—വൃത്തത്തെക്കുറിച്ചൊരു പുസ്തകം. കാളിദാസകൃതിയാണെന്നു വിചാരിച്ചുവരുന്നു.

ശ്രുതി—വേദത്തിൽ മന്ത്രം, ബ്രാഹ്മണം, ഉപനിഷത്തു് ഇവ ഋഷികൾ കേട്ടു് വാങ്മൂലം പഠിപ്പിച്ചതിനാൽ ഈ പേരു്.

ശ്രേഷ്ഠാർത്ഥവാചകങ്ങൾ—വ്യാഘ്ര, പുംഗവ, ഋഷഭ, കുഞ്ജര, സിംഹ, ശാർദ്ദൂല, നാഗ എന്നീപദങ്ങൾ.

സ്യുരുത്തരപദേ വ്യാഘ്രപുംഗവർഷഭകുഞ്ജരാഃ।
സിംഹശാർദ്ദൂലനാഗാദ്യാഃ പുംസി ശ്രേഷ്ഠാർത്ഥവാചകാഃ॥

ശ്വഫല്ക്കൻ—ഗാന്ദിനിയുടെ ഭർത്താവു്. അക്രൂരന്റെ പിതാവു്. വളരെ ഭക്തിമാനായ ഇദ്ദേഹം ഉള്ളെടത്തു് ക്ഷാമം, രോഗം, മരണം ഇവയൊന്നും ഉണ്ടാകയില്ലായിരുന്നു.

ശ്വസനൻ—ഇന്ദ്രൻ കൊന്ന ഒരു അസുരൻ.

ശ്വേതകുഞ്ജരം—(ഗജം ഹസ്തം) ഐരാവതം.

ശ്വേതകേതു—വിവാഹം ചെയ്യപ്പെട്ട സ്ത്രീകൾക്കു ബ്രാഹ്മണരോടും അന്യപുരുഷന്മാരോടും സംസർഗ്ഗം ഉണ്ടാകരുതെന്നു വിരോധിച്ച ഒരു ഋഷി. ശ്വേതകേതുവിന്റെ അമ്മയെ ഒരു ബ്രാഹ്മണൻ സംസർഗ്ഗം ചെയ്യുന്നതിനായി ക്ഷണിക്കയും അതു കണ്ട ഭർത്താവു് അതു സാധാരണയായി നടപ്പുള്ള കാര്യമാകയാൽ കുററമല്ലെന്നു പുത്രനോടു പറകയും അപ്പോൾ അവൻ സമ്മതിക്കാതെ മേല്പറഞ്ഞ നിയമം നടപ്പാക്കുകയും ചെയ്തു.

ശ്വേതവാഹി—ഇന്ദ്രന്റെ ഭാര്യയായ ശചീ.

ഷ

ഷഡക്ഷരിദേവൻ—കർണ്ണാടകഭാഷയിലെ പ്രധാനകവി. രാജശേഖരവിലാസം നോക്കുക.

ഷഡംഗങ്ങൾ—

൧. ജംഘേബാഹുശ്ശിരോമധ്യം ഷഡംഗമിദമുച്യതേ।
൨. ശിക്ഷാകല്പംവ്യാകരണം നിരുക്തംഛന്ദസാംചിതിഃ।
ജ്യോതിഷാമയനംചൈവഷഡംഗോവേദഉച്യതേ॥

൩. ഗോമൂത്രംഗോമയംക്ഷീരം സൎപ്പിൎദധിചരോചനാ।
ഷഡംഗമേതൻമാംഗല്യം പവിത്രംസൎവ്വദാഗവാം॥

ഷഡൃതുവൎണ്ണനം—കാളിദാസൻെറ ഋതുസംഹാരത്തെ അനുകരിച്ച് വിശേഷശരകവി ഋതുക്കളുടെ വൎണ്ണനയായി ഉണ്ടാക്കിയ ഒരു കാവ്യം.

ഷട്കൎമ്മങ്ങൾ—ബ്രാഹ്മണർ ചെയ്യേണ്ടുന്ന.

അദ്ധ്യാപനമദ്ധ്യയനംയജനംയാജനംതഥാ।
ദാനംപ്രതിഗ്രഹശ്ചൈവഷട്കൎമ്മാണ്യഗ്രജന്മനഃ॥

ഷട്തിലി—മോക്ഷപ്രാപ്തിക്കുള്ളു കൊണ്ട് അറുധൎമ്മങ്ങൾ. തിലോദ്വൎത്തനം, തൈലസ്നാനം, തിലഹോമം, തിലപ്രദം, തിലഭോജനം, തിലവാപനം.

ഷഡ്ദൎശനങ്ങൾ—സാംഖ്യം, യോഗം, ന്യായം, വൈശേഷികം, മീമാംസാ, വേദാന്തം ഓരോന്നും നോക്കുക.

ഷഡ്ബിന്ദു—വിഷ്ണു.

ഷഡ്ഭുജാ—ദുൎഗ്ഗാ.

ഷഡ്വൎഗ്ഗങ്ങൾ (രിപുക്കൾ, മനുഷ്യരുടെ)—

കാമക്രോധസ്തഥാലോഭോമദമോഹൌചമത്സരഃ

ഷണ്മാതുരൻ (ആനനൻ, വക്ത്രൻ, വദനൻ) (ഷഡ്)—കാൎത്തികേയൻ.

ഷോഡശം—മരിച്ചു പന്ത്രണ്ടാംദിവസം പതിനാറു ബ്രാഹ്മണൎക്കു കൊടുക്കുന്ന അന്നദാനം.

ഷോഡശോപചാരങ്ങൾ—ദേവകളെയും മറ്റും വന്ദിക്കേണ്ടുന്ന പതിനാറു വിധങ്ങൾ.

ആസനംസ്വാഗതംപാദ്യമൎഘ്യമാചമനീയകം।
മധുപൎക്കാചമനംസ്നാനംവസനാഭരണാനിച॥
ഗന്ധപുഷ്പധൂപദീപൌനൈവേദ്യംവന്ദനംതഥാ।

ഷോഡശമാതൃകകൾ—

ഗൌരീപത്മാശചീമേധാസാവിത്രീവിജയാജയാ।
ദേവസേനാസ്വധാസ്വാഹാമാതരോലോകമാതരഃ॥
ശാന്തിഃപുഷ്ടിൎദ്ധൃതിസ്തുഷ്ടിഃകുലദേവാത്മദേവതാഃ।

സ

സൻ—൧. ശിവൻ. ൨. വിഷ്ണു.

സാ—ലക്ഷ്മി.

സഗരൻ—സൂൎയ്യകുലത്തിലെ ബാഹുരാജാവിന്റെ പുത്രനായ ഒരു അയോദ്ധ്യരാജാവു്. ഹൈഹയർ രാജ്യം പിടിച്ചടക്കുകയാൽ ബാഹു ഭാൎയ്യമാരോടു കൂടി വനത്തിൽപോയി പാൎത്തു. സഗരന്റെ അമ്മ ഗൎഭിണിയായപ്പോൾ ബാഹുവിന്റെ വേറൊരു ഭാൎയ്യ അസൂയനിമിത്തം അവൾക്കു വിഷംകൊടുത്തു. അതിനാൽ അവൾ ഏഴുവൎഷം ഗൎഭിണിയായിത്തന്നെ ഇരുന്നു. ബാഹു മരിച്ചശേഷം അവൾ പ്രസവിക്കയും കുഞ്ഞിനു ഔൎവ്വമുനി സഗരൻ (വിഷമുള്ളവൻ) എന്നു പേരിടുകയും ചെയ്തു. അവൻ വളൎന്നു തന്റെ ചരിത്രമറിഞ്ഞപ്പോൾ ഔൎവ്വനിൽനിന്നു കിട്ടിയ ഒരു ആഗ്നേയാസ്ത്രംകൊണ്ടു ഹൈഹയരെ തോല്പിച്ചു രാജ്യം വീണ്ടെടുത്തു. സഗരൻ കശ്യപന്റെ പുത്രിയായ സുമതിയേയും വിദൎഭരാജാവിന്റെ പുത്രിയായ കേശിനിയേയും വിവാഹംചെയ്തു. അവരിൽ കേശിനിക്കു അസമഞ്ജസ എന്നൊരു പുത്രനും സുമതിക്കു അറുപതിനായിരം പുത്രന്മാരും ഉണ്ടായി. സുമതി അറുപതിനായിരം വിത്തുകളുള്ള ഒരു കുമ്പളങ്ങാ പ്രസവിച്ചു എന്നും വിത്തുകളെ എടുത്തു പാൽപാത്രങ്ങളിൽ വെച്ചാറെ അവയെല്ലാം കുഞ്ഞുങ്ങളായി പത്തുമാസമായപ്പോൾ ഓടിനടന്നു എന്നും ഹരിവംശത്തിൽ പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. ഈ മക്കളെല്ലാം ഒരുപോലെ ഭക്തിയില്ലാത്ത ദുഷ്ടന്മാരായിരുന്നു. സഗരൻ ൯൯ അശ്വമേധയാഗങ്ങൾ കഴിച്ചിട്ടു നൂറാമത്തെ അശ്വമേധയാഗം ആരംഭിച്ചു. കുതിരയ്ക്കു കാവലായി ഈ അറുപതിനായിരം പേരും ഉണ്ടായിരുന്നു എങ്കിലും അതിനെ ഇന്ദ്രൻ പാതാളത്തിലേക്കു കൊണ്ടുപൊയ്ക്കളഞ്ഞു. അവർ അതിനെ അന്വേഷിച്ചു പാതാളത്തിൽ ചെന്നപ്പോൾ അതു അവിടെ നടന്നു പുല്ലുമേയുന്നതും സമീപത്തിൽ കപിലമഹൎഷി ധ്യാനംചെയ്തുകൊണ്ടിരിക്കുന്നതും കണ്ടു. കപിലനാണു കുതിരയെ മോഷ്ടിച്ചുകൊണ്ടുവന്നതെന്നു പറഞ്ഞുകൊണ്ടു അവർ കപിലനെ ശിക്ഷിപ്പാൻ ഭാവിച്ചപ്പോൾ അവൻ അവരെ നോക്കുകയും നോട്ടത്താൽ അവർ എല്ലാവരും ഭസ്മമായിപ്പോകയും ചെയ്തു. അവർ ഭസ്മമായി കിടക്കുന്നതു അസമഞ്ജസന്റെ പുത്രനായ അംശുമാൻ കണ്ടെത്തി. അംശുമാന്റെ പൌത്രൻ അവരെ രക്ഷിക്കുമെന്നു കപിലനിൽനിന്നു ഒരു വാഗ്ദത്തം പ്രാപിച്ചുകൊണ്ടു തിരികെ വന്നു സഗരന്റെ യാഗം പൂൎത്തിയാക്കുകയും ചെയ്തു. സഗരന്റെ പുത്രന്മാർ കുതിരയെ നോക്കി പോകുമ്പോൾ കുഴിച്ച കുഴികൾകൊണ്ടു സമുദ്രത്തിനു സാഗരം എന്നു പേരുണ്ടായി. അംശുമാന്റെ പുത്രൻ ദിലീപനും അവന്റെ പുത്രൻ ഭഗീരഥനും ആയിരുന്നു. ഭഗീരഥൻ ഗംഗയെ സ്വൎഗ്ഗത്തിൽനിന്നു കൊണ്ടുവന്നു അതിന്റെ വെള്ളത്താൽ മേല്പടി അറുപതിനായിരം പേരെയും ശുദ്ധീകരിച്ചെടുത്തു സ്വൎഗ്ഗത്തിനു യോഗ്യരാക്കിത്തീൎത്തു.

സംക്രാന്തി—സൂൎയ്യൻ ഒരു രാശിയിൽനിന്നു മറ്റൊരു രാശിയിലേക്കു കടക്കുന്നതു്. സംക്രാന്തി എന്നു മാത്രംപറയുമ്പോൾ മകരസംക്രാന്തിയെ സൂചിപ്പിക്കുന്നു. പൊങ്കൽ നോക്കുക.

സംഗീതരത്നാകരം—സംഗീതം, നൃത്തം മുതലായവയെ കുറിച്ചു ശാൎങ്ഗദേവന്റെ ഒരു കൃതി.

സഞ്ജയൻ— ൧. ധൃതരാഷ്ട്രന്റെ സാരഥി, ഭാരതയുദ്ധത്തിലെ സംഭവങ്ങളെയെല്ലാം ധൃതരാഷ്ട്രനെ വിവരിച്ചു കേൾപ്പിച്ചു. ൨. മത്സ്യമത്തയുടെ പിതാവായ ഉജ്ജയിനി രാജാവു്.

സച്ചിദാനന്ദൻ— ൧. പരമാത്മാവു്. ൨. വിഷ്ണു.

സതി— ദക്ഷന്റെ പുത്രി. ശിവന്റെ ഭാര്യ. ദക്ഷന്റെ കോപം നിമിത്തം അവൾ ശരീരത്യാഗം ചെയ്തു പിന്നെ ഹിമവാന്റെയും മേനയുടെയും പുത്രിയായി ജനിച്ചു പുനരം ശിവൻ അവളെ പിന്നെയും വിവാഹംചെയ്തു എന്നും വിഷ്ണുപുരാണത്തിൽ കാണുന്നു

സത്യധൃതി— ശരദ്വാന്റെ പുത്രൻ. ഉർവശിയിൽ കൃപന്റെയും കൃപിയുടെയും പിതാവു്.

സത്യപുരം— വിഷ്ണുവിന്റെ ലോകം; വൈകുണ്ഠം.

സത്യഭാമാ— സത്രാജിത്തിന്റെ പുത്രി. കൃഷ്ണന്റെ പ്രധാനഭാര്യകളിൽ ഒരുത്തി. കൃഷ്ണൻ ഒരിക്കൽ ഇന്ദ്രനെകാണുന്നതിനു പോയപ്പോൾ സത്യഭാമയെ കൂടികൊണ്ടുപോകയും തിരിച്ചുപോരുമ്പോൾ അവൾ പറഞ്ഞിട്ടു കൃഷ്ണൻ ഇന്ദ്രന്റെ പാരിജാതവൃക്ഷംകൂടി കൊണ്ടുപോരുകയും അതുനിമിത്തം ഉണ്ടായ യുദ്ധത്തിൽ കൃഷ്ണൻ ഇന്ദ്രനെ തോല്പിക്കയുംചെയ്തു. സത്യഭാമക്കു ഭാനു, സുഭാനു, സ്വഭാനു, പ്രഭാനു, ഭാനുമാൻ, ചന്ദ്രഭാനു, ബൃഹൽഭാനു, അതിഭാനു, ശ്രീഭാനു, പ്രതിഭാനു, ഇങ്ങനെ പത്തുപുത്രന്മാർ ഉണ്ടായിരുന്നു.

സത്യയുഗം— യുഗം നോക്കുക.

സത്യലോകം— ലോകം നോക്കുക

സത്യവതി— അപ്സരസ്ത്രീയായ അദ്രികയിൽ ചേദിരാജാവായ ഉപരിചരന്റെ പുത്രി. ഒരു കഥപ്രകാരം ഒരു മുക്കുവന്റെ മകൾ. വ്യാസന്റെ അമ്മ. ശന്തനുരാജാവിന്റെ ഭാര്യയും വിചിത്രവീര്യൻ, ചിത്രാംഗദൻ ഇവരുടെ മാതാവുമായിരുന്നു, അവൾ ഒരു ചെറിയകുട്ടിയായിരുന്നപ്പോൾ പരാശരൻ അവളെ ഒരിക്കൽ യമുനാനദിയിൽവെച്ചു കണ്ടു മോഹിച്ചു അവളോടു സംസർഗ്ഗംചെയ്കയും അതിൽനിന്നു ജനിച്ചകുഞ്ഞായ വ്യാസനെ ആ നദിയിലെ ഒരു ദ്വീപിൽ അവൾ പ്രസവിക്കയും അതുകൊണ്ടു ആ കുഞ്ഞിനു ദ്വൈപായനൻ എന്നു പേരുവരികയുംചെയ്തു. ൨. നാരദന്റെ ഭാര്യ. ൩. ഋചീകന്റെ ഭാര്യ.

സത്യവാൻ— സാവിത്രിയുടെ ഭർത്താവു്.

സത്യവ്രതൻ— ൧. ഏഴാമത്തെ മനു. ൨. സൂര്യകുലത്തിലെ ഒരു രാജാവു്, ഹരിശ്ചന്ദ്രന്റെ പിതാവു, ത്രിശങ്കു എന്നും പേരുണ്ടു. ഭക്തിമാനായ ഈ രാജാവു ശരീരത്തോടെ സ്വർഗ്ഗത്തിൽ പോകേണ്ടതിനായി ഒരു യാഗംകഴിക്കണമെന്നു തന്റെ പുരോഹിതനായ വസിഷ്ഠനോടു പറഞ്ഞു. അതു പാടില്ലെന്നു വസിഷ്ഠൻ പറകകൊണ്ടു ത്രിശങ്കു വസിഷ്ഠന്റെ പുത്രന്മാരോടു ചോദിച്ചു. അവർ ത്രിശങ്കു ഇങ്ങനെ ചോദിച്ചതു അഹംഭാവംനിമിത്തമാണെന്നുപറഞ്ഞു അവനെ ശപിച്ചു ചണ്ഡാലനാക്കിതീൎത്തു, ഇതിന്റെശേഷം ത്രിശങ്കു വസിഷ്ഠന്റെ പ്രാണവിരോധിയായ വിശ്വാമിത്രനോടു അപേക്ഷിക്കയും വിശ്വാമി

ത്രൻ രാജാവിന്റെ ആഗ്രഹം സാധിപ്പിച്ചുകൊടുക്കാമെന്നു വാഗ്ദത്തംചെയ്തു യാഗംചെയ്തു. യാഗത്തിനു വിരോധികളായ വസിഷ്ഠന്റെ മക്കളെ ൧൦൦ പ്രാവശ്യം ചണ്ഡാലന്മാരായി ജനിക്കുമെന്നു ശപിച്ചു ഭസ്മീകരിച്ചുംവെച്ചു വിശ്വാമിത്രൻ യാഗം പൂർത്തിയാക്കി ത്രിശങ്കു ശരീരത്തോടെ സ്വർഗ്ഗത്തിലേക്കു കരേറിച്ചെന്നു. എന്നാൽ ഇന്ദ്രനും മറ്റുദേവകളും അവൻ സ്വർഗ്ഗത്തിൽ കയറാതെ താഴോട്ടുപിടിച്ചു തള്ളിക്കളഞ്ഞു. ഇതുനിമിത്തം വിശ്വാമിത്രൻ വേറൊരു സ്വർഗ്ഗത്തെയും ഇന്ദ്രനെയും മറ്റും സൃഷ്ടിക്കാൻ പുറപ്പെട്ടു ചില നക്ഷത്രങ്ങളെയും മറ്റും ഉണ്ടാക്കിവെച്ചു. ദേവകൾ ഭയപ്പെട്ടു ത്രിശങ്കുവിനെ സ്വർഗ്ഗത്തിൽ സ്വീകരിച്ചു. ഒരു കഥപ്രകാരം ത്രിശങ്കു ഇപ്പോഴും തല കീഴ്പോട്ടായി ഒരു നക്ഷത്രംപോലെ, വിശ്വാമിത്രൻ സൃഷ്ടിച്ചുവെച്ച നക്ഷത്രങ്ങളുടെ ഇടയിൽ പ്രകാശിക്കുന്നു. വിഷ്ണുപുരാണത്തിലും ഹരിവംശത്തിലും ഈ കഥ ഭേദപ്പെട്ടു കാണുന്നു.

സത്യസന്ധൻ—൧. രാമൻ. ൨. ഭരതൻ. ൩. ജനമേജയൻ.

സത്യസന്ധാ—ദ്രൌപദീ

സത്യാ—൧. സീതാ. ൨. ദ്രൌപദീ ൩. സത്യവതീ. ൪. ദുർഗ്ഗാ. ൫. സത്യഭാമാ. ൬. വിഷ്ണുവിന്റെ അമ്മ.

സത്രാജിൽ—നിംനന്റെ പുത്രൻ. സൂര്യനെ സ്തുതിക്കകൊണ്ടു സൂര്യൻ ഇവനു സ്യമന്തകം എന്ന രത്നത്തെ കൊടുത്തു. താൻ കളഞ്ഞുപോയ രത്നത്തെ തിരികെ വാങ്ങിക്കൊടുത്തതുകൊണ്ടു തന്റെ പുത്രിയായ സത്യഭാമയെ കൃഷ്ണനു കൊടുത്തു. അതുകൊണ്ടു ശതധന്വാ സത്രാജിത്തിനെകൊന്നു സ്യമന്തകംകൊണ്ടുപോയ്ക്കളഞ്ഞതുകൊണ്ടു കൃഷ്ണൻ അവനെയുംകൊന്നു.

സദാചാരം—ഗൃഹസ്ഥൻ ദിനംപ്രതി ചെയ്യേണ്ട സംസ്കാരം, സ്നാനം, സവം, ബലി, ആതിഥ്യം, തർപ്പണം, സന്ധ്യാവന്ദനം മുതലായ മുറകൾ.

സദായോഗി—കൃഷ്ണൻ.

സദാശിവൻ—ശിവൻ.

സനാതനൻ—വിഷ്ണു.

സദുക്തികർണ്ണാമൃതം—സദാചാരസംബന്ധമായി ശ്രീധരദാസൻ നാനൂറ്റിനാല്പതു കവികളുടെ കൃതികളിൽനിന്നു എടുത്ത വിശിഷ്ടശ്ലോകങ്ങളുടെ ഒരു സംഗ്രഹം. പതിമ്മൂന്നാം ശതാബ്ദാരംഭം. കവികൾ അധികവും ബങ്കാളത്തുകാരാണ്.

സനകൻ, സനന്ദൻ, സനാതനൻ, സനൽകുമാരൻ—ബ്രഹ്മാവിന്റെ മനസിജപുത്രന്മാർ. ഇവർ വിവാഹംചെയ്യാതെ എന്നും വിശുദ്ധിയുള്ള ബാലന്മാരായിരിക്കുന്നു.

സന്താനഗോപാലം—പൂന്താനം നമ്പൂതിരിയുടെ ഒരു മലയാളഭാഷാഗാനം. ഈ പേരോടുകൂടി ഒരു ആട്ടക്കഥയുമുണ്ട്.

സന്ധ്യാ—൧. യുഗം നോക്കുക. ൨. ബ്രഹ്മാവിന്റെ പുത്രി. ശിവന്റെ ഭാര്യ ശിവപുരാണത്തിൽ ഇങ്ങനെ ഒരു കഥ കാണുന്നു. ബ്രഹ്മാവ് ഒ

രിക്കൽ തന്റെ മകളോട സംസർഗ്ഗംചെയ്വാൻ ഭാവിച്ചപ്പോൾ മകൾ ഒരു മാൻ പേടയുടെ രൂപമെടുത്തു ഓടിക്കളഞ്ഞു. ബ്രഹ്മാവും ഒരു മാനിന്റെ രൂപത്തിൽ അവളുടെ പിന്നാലെ ഓടിച്ചെന്നു. ശിവൻ ഇതുകണ്ട ഒരു അമ്പു എടുത്തു എയ്കയും അമ്പുകൊണ്ട മാനിന്റെ കഴുത്തു മുറിഞ്ഞുപോകയും ചെയ്തു. ബ്രഹ്മാവു പിന്നെ തന്റെ സ്വന്തരൂപത്തിൽ ശിവപൂജചെയ്തു. ശിവന്റെ അമ്പു ആർദ്രാ എന്ന നക്ഷത്രവും മാനിന്റെ തല മൃഗശിരസ്സ എന്ന നക്ഷത്രവുംആയിത്തീൎന്നു.

സന്ന്യാസി—ബ്രാഹ്മണരുടെ നാലാമത്തെ ആശ്രമം. ആശ്രമം നോക്ക.

സപ്താവസ്ഥകൾ—അജ്ഞാനം, ആവരണം, വിക്ഷേപം, പരോക്ഷം, അപരോക്ഷം, ശോകനിവൃത്തി, ആനന്ദം.

സപ്തധാതുക്കൾ—രസാസൃങ്മാംസമേദോസ്ഥിമജ്ജാശ്ശുക്ല സംയുതാഃ

സപ്തനദികൾ—ഏഴ പുണ്യനദികൾ. ഗംഗാ, യമുനാ, സരസ്വതി, നൎമ്മദാ, കാവേരി, കുമാരീ, ഗോദാവരീ.

സപ്തമാതൃക്കൾ—

ബ്രാഹ്മീമാഹേശ്വരീചൈവകൌമാരീവൈഷ്ണവീതഥാ।
വാരാഹീചതഥേന്ദ്രാണീ ചാമുണ്ഡാസപ്തമാതരഃ॥

ദ്രാവിഡന്മാൎക്ക ബാലശക്തി, ഭഗവതി, മഹാശക്തി, കാട്ടേരി, മുയൽ, കരശ്രേരി, രക്താ, ചാമുണ്ഡി, ത്രികരശ്രേരി.

സപ്തൎഷികൾ—മരീചി, അത്രി, അംഗിരസ്സ്, പുലസ്ത്യൻ, പുലഹൻ, ക്രതു, വസിഷ്ഠൻ.

സപ്തവധ്രി—ഒരു ഋഷി. തന്റെ ഭാൎയ്യയോടുകൂടി സംയോഗം ചെയ്യാതിരിപ്പാൻവേണ്ടി അവന്റെ ഏഴുസഹോദരന്മാർ സപ്തവധ്രിയെ ദിനംപ്രതി വൈകുന്നേരം ഒരു കോട്ടയിൽ ഇട്ടുപൂട്ടി മുദ്രവെക്കയും രാവിലെ തുറന്നുവിടുകയും ചെയ്തുവന്നു. സപ്തവധ്രി അശ്വിനികളോട പ്രാൎത്ഥിച്ചിട്ട തന്റെ കൂട്ടിൽനിന്നു രാത്രി പുറത്തിറങ്ങുന്നതിനും ഉദയത്തിനു മുമ്പു അതിൽ തിരികെ പ്രവേശിക്കുന്നതിനും ഉള്ള വരം പ്രാപിച്ചു.

സപ്തസപ്തി.—സൂൎയ്യൻ.

സപ്തശതി—ദുൎഗ്ഗാദേവിയുടെ ജയങ്ങളെ ഘോഷിക്കുന്ന ഒരു കാവ്യം. ദേവീമാഹാത്മ്യം.

സപ്തസാഗരയാത്രാ—ഒരു പുണ്യദാനം. സപ്തസമുദ്രങ്ങളിലെ സാധനങ്ങളായ ക്ഷീരം, ഘൃതം മുതലായവയാണു ദാനംചെയ്യുന്നത്.

സപ്തസിന്ധുക്കൾ—ഏഴ വലിയനദികൾ. ഇവയുടെ പേരുകൾ പലവിധം കാണുന്നു. വേദത്തിൽ പേരുകൾ ഗംഗാ, യമുനാ, സരസ്വതീ, ശുതുദ്രി, പരുഷ്ണീ, മരുൽവൃധാ, ആൎജികീയാ, എന്നും, മഹാഭാരതത്തിൽ ഒരിടത്തു വസ്വൌകസാരാ, നളിനീ, പാവനീ, ഗംഗാ, സീതാ, സിന്ധു, ജംബൂനദി എ

ന്നും ദേവന്മാരിട്ടു ഗംഗാ, യമുനാ, സ്വർഗ്ഗംഗാ, രഥസ്ഥം, സരയൂ, ഗോമതി, ഗണ്ഡകി എന്നും രാമായണത്തിൽ ഗംഗാ ആകാശത്തിൽനിന്നു വീണുണ്ടായ കൈവഴികളായ നളിനി, ഹ്ലാദിനി, പാവനി, ചക്ഷു, സീതാ, സിന്ധു, ഭാഗീരഥി എന്നും ആകുന്നു

സമയമാതൃക — ക്ഷേമേന്ദ്രന്റെ ഒരു കാവ്യം. സ്ത്രീകളുടെ കൌശലങ്ങൾ വൎണ്ണിക്കുന്നു.

സമാശ്രയണം — വൈഷ്ണവർ തോളുന്നു ശംഖും ചക്രവും മുദ്രകുത്തുന്ന പതിവ്.

സമുദ്രദേവി — ലക്ഷ്മി.

സമുദ്രമഥനം — അമൃതം. ചതുർദ്ദശരത്നങ്ങൾ നോക്കുക.

സംജ്ഞാ — വിശ്വകർമ്മാവിന്റെ പുത്രി. സൂൎയ്യന്റെ ഭാൎയ്യ. സൂൎയ്യനാൽ വൈവസ്വതമനു, യമൻ, യമി ഇങ്ങനെ മൂന്നു മക്കളുണ്ടായിരുന്നു. സൂൎയ്യന്റെ ക്രൂരത സഹിക്കാൻ കഴിയാഞ്ഞിട്ടു ഛായയെ പകരമാക്കിയുംവെച്ചു സംജ്ഞ വനത്തിൽ പോയി ഒരു പെൺകുതിരയുടെ രൂപത്തിൽ ഇരുന്നുകൊണ്ടു തപസ്സു ചെയ്തു. അതറിഞ്ഞിട്ടു സൂൎയ്യനും ഒരു ആൺകുതിരയുടെ രൂപത്തിൽ ചെന്നു. അങ്ങനെ അവളിൽ സൂൎയ്യനു രണ്ടു അശ്വിനികളും രേവന്തനും ഉണ്ടായശേഷം അവൻ അവളെ തന്റെ സ്വന്തഭവനത്തിലേക്കുതന്നെ കൂട്ടിക്കൊണ്ടുപോയി. എന്നാൽ സൂൎയ്യന്റെ ശോഭ പിന്നെയും അവൾക്കു അസഹ്യമായിരുന്നതിനാൽ വിശ്വകൎമ്മാവു അവന്റെ ശോഭയിൽ അംശകാലാംശം കടഞ്ഞെടുത്തുകളഞ്ഞു. സംജ്ഞെക്കു ദ്യുമയി എന്നും മഹാവീൎയ്യാ എന്നും പേരുകളുണ്ട്.

സംപാതി — ഗരുഡന്റെ മകനും ജടായുസ്സിന്റെ സഹോദരനും ആയ ഒരു പക്ഷി. ശ്രീരാമന്റെ സഖാക്കളിൽ ഒരുവൻ. രാവണൻ സീതയെ കൊണ്ടുപോയ വിവരം ഹനുമാനോടു പറഞ്ഞു.

സംബന്ധൻ — ശിവഭക്തനായ ഒരു തമിഴകവി. ബാല്യത്തിലെ കവി എന്ന പേരു സമ്പാദിച്ചു. ജൈനന്മാരുടെ പരമവിരോധിയായിരുന്നു. സുന്ദരപാണ്ഡിതേവർ ജൈനമതം അവലംബിച്ചിട്ടു സംബന്ധൻ വീണ്ടും ശൈവമതക്കാരനാക്കുകയും ൮൦൦൦ ജൈനന്മാരെ കൊല്ലിക്കയും ചെയ്തു. പതിനാറാമത്തെ വയസ്സിൽ വിവാഹംചെയ്കയും വിവാഹദിവസംതന്നെ ഭാൎയ്യയോടുകൂടെ മരിക്കയുംചെയ്തു. ൩൮൦൦൦ പതികങ്ങൾ രചിച്ചിട്ടുണ്ട്.

സംബരൻ — ശംബരൻ.

സംയമനി — യമന്റെ നഗരം.

സംവരണൻ — സൂൎയ്യകുലത്തിലെ ഒരു രാജാവ്. പാഞ്ചാലർ ഹസ്തിനാപുരത്തിൽനിന്നു ഈ രാജാവിനെ ഓടിച്ചുകളഞ്ഞു. വസിഷ്ഠൻ പുരോഹിതനായശേഷം രാജ്യം തിരികെ കിട്ടി.

സംവൎത്തൻ — ഒരു ധൎമ്മശാസ്ത്രകൎത്താവ്.

സംവൎത്തകൻ — ബലരാമൻ

സംവൎത്തകം — ബലരാമന്റെ ഹലായുധത്തിന്റെ ഒരു പേര്.

സംസ്കാരം—ജന്മപാപപരിഹാരത്തിനായി എല്ലാ ദ്വിജന്മാരേയും സംബന്ധിച്ചു അനുഷ്ഠിക്കേണ്ട ആചാരങ്ങൾ ഗർഭാദാനം, പുംസവനം, സീമന്തോന്നയനം, ജാതകർമ്മം, നാമകരണം, നിഷ്ക്രമണം, അന്നപ്രാശനം, ചൌളം, ഉപനയനം, കേശാന്തം, സമാവർത്തനം, വിവാഹം.

സരണ്യ—നിരുക്തത്തിൽ ഇങ്ങനെ ഒരു കഥ കാണുന്നു. ത്വഷ്ടിയുടെ പുത്രിയായ സരണ്യ സൂര്യന്നു രണ്ടുമക്കളെ ഇരട്ട പ്രസവിച്ചു അതിന്റെശേഷം തന്റെ ആകൃതിതന്നെയുള്ള ഒരുത്തിയെ തനിക്കു പകരം ആക്കിയുംവെച്ചു ഒരു പെൺകുതിരയുടെ രൂപമെടുത്തു ഓടിപ്പൊയ്ക്കളഞ്ഞു. വിവസ്വാൻ ഒരു ആൺകുതിരയുടെ രൂപത്തിൽ അവളുടെ പിന്നാലെ ചെന്നു. അവരുടെ സംസർഗ്ഗത്താൽ അശ്വിനികൾ ഉണ്ടായി. ബൃഹൽദേവതയിൽ കഥ വേറൊരുപ്രകാരമാണ "സംജ്ഞാ" നോക്കുക

സരമാ—൧. ഇന്ദ്രന്റെ പട്ടി. ഇതിന്റെ കുട്ടികളായ സാരമേയർ യമന്റെ വാതിൽ കാത്തുനില്ക്കുന്നു. ൨. വിഭീഷണന്റെ ഭാര്യ. ലങ്കയിൽവെച്ചു സീതയുടെ കാവല്ക്കാരി. സീതയോടു വളരെ ദയകാണിച്ചു. ൩. ദക്ഷന്റെ പുത്രി. സകലവിധ കാട്ടുമൃഗങ്ങളുടേയും മാതാവു.

സരയൂ—ഒരു നദി. അയോദ്ധ്യാ ഇതിന്റെ തീരത്താണു.

സരസ്വതി—ബ്രഹ്മാവിന്റെ ഭാൎയ്യ. വിദ്യയുടെ ദേവി. സംസ്കൃതഭാഷയും ദേവനാഗരി അക്ഷരങ്ങളും സരസ്വതി ഉണ്ടാക്കിയതാണ. സരസ്വതിയും ലക്ഷ്മിയും ഗംഗയും വിഷ്ണുവിന്റെ ഭാൎയ്യമാരായിരുന്നെന്നും ഒരിക്കൽ ഭാൎയ്യമാർ തമ്മിൽ വഴക്കുണ്ടാകകൊണ്ടു സരസ്വതിയെ ബ്രഹ്മാവിന്നും ഗംഗയെ ശിവന്നും കൊടുത്തുകളഞ്ഞെന്നും വൈഷ്ണവരുടെ ഇടയിൽ ഒരു കഥയുണ്ടു.

സരസ്വതീകണ്ഠാഭരണം—കാവ്യരചനാ മുതലായവയെക്കുറിച്ചു ഭോജരാജാവിന്റെ ഒരു കൃതി.

സരസ്വതീപൂജാ—നവരാത്രി ഒമ്പതാംദിവസം.

സരിദ്വരാ—ഗംഗാ.

സരിൽസുതൻ—ഭീഷ്മൻ.

സർപ്പപ്പാട്ടു—സർപ്പപ്രീതിക്കായി സർപ്പക്കാവുകളിലും, ചില ഗൃഹങ്ങളിലുംവെച്ചു പാടുന്ന പാട്ടുകൾ. വള്ളുവരും ചിലേടിക്കിൽ കുറുപ്പന്മാരുമാണ പാടുന്നതു.

സർപ്പസത്രം—നാഗങ്ങളെ നശിപ്പിക്കുന്നതിനായി ജനമേജയരാജാവു ചെയ്ത ഒരു യാഗം.

സർവദർശനസംഗ്രഹം—ന്യായം വൈശേഷികം മുതലായ ദർശനങ്ങളുടെ ഒരു സംഗ്രഹം. മാധവാചാൎയ്യൻ ഉണ്ടാക്കിയതു.

സൎവതോഭദ്രം—വിഷ്ണുവിന്റെ രഥം.

സവർണ്ണാ—വിവസ്വാന്റെ ഭാൎയ്യയായ സരണ്യു ഓടിപ്പോയപ്പോൾ

ഇവളെയാണ പത്മം നിത്തിയയ്ത്. വിഷ്ണുപുരാണപ്രകാരം സവർണാ സമുദ്രത്തിന്റെ പുത്രിയും പ്രചേതസ്സുകളുടെ അമ്മയുമാണ.

സവ്യസാചി—അൎജ്ജുനന്റെ ഒരു പേര.

സഹദേവൻ—പാണ്ഡവരിൽ ഇളയവൻ. മാദ്രിയുടെ രണ്ടാമനായ പുത്രൻ. ദ്രോണന്റെ കീഴിൽ ജ്യോതിഷം പഠിച്ചു. ദ്രൗപദിയെ കൂടാതെ വിജയാ എന്നൊരു ഭാൎയ്യയും അവളിൽ സുഹോത്രൻ എന്നൊരു പുത്രനും ഉണ്ടായിരുന്നു.

സഹസ്രാക്ഷൻ—ഇന്ദ്രൻ.

സഹസ്രാനനൻ (നേത്രൻ, ഭുജൻ, മൌലി, വദനൻ)—വിഷ്ണു.

സഹസ്രധാരം—വിഷ്ണുവിന്റെ ചക്രത്തിന്റെ ഒരു പേര.

സഹസ്രയോഗം—ഒരു പുരാതന സംസ്കൃതവൈദ്യഗ്രന്ഥം. കൎത്താവാരെന്ന വിവരമില്ല.

സഹസ്രഹൎയ്യശ്വം—ഇന്ദ്രന്റെ രഥം.

സഹൃദയാനന്ദം—നളന്റെ ചരിത്രം. കൃഷ്ണാനന്ദൻ കൎത്താവു.

സാ—ക. ലക്ഷ്മി. വ. പാൎവ്വതി.

സാംഖ്യം—ഒരു ദൎശനം.

സാംഖ്യത്തെ സംബന്ധിച്ചുള്ള ഗ്രന്ഥങ്ങളിൽ പ്രധാനമായവ കപിലമഹൎഷിയുടെ സാംഖ്യസൂത്രങ്ങളും അതിന്റെ വ്യാഖ്യാനമായ സാംഖ്യപ്രവചനഭാഷ്യവുമാകുന്നു. സാംഖ്യകാരിക ഈ ദൎശനത്തിന്റെ ഒരു സംഗ്രഹമാകുന്നു.

സാംഖ്യകാരികാ—സാംഖ്യത്തെക്കുറിച്ചു ഈശ്വരകൃഷ്ണന്റെ ഒരു പുസ്തകം:

സാത്യകി—കൃഷ്ണന്റെ ബന്ധുവും സാരഥിയും. പാണ്ഡവരുടെ ഭാഗം യുദ്ധംചെയ്തു. ദ്വാരകയിൽവെച്ചു കൃതവൎമ്മാവിനെ കൊന്നതുനിമിത്തം അവൻ ഭോജന്മാരാൽ കൊല്ലപ്പെട്ടു. ദാരുകൻ, യുയുധാനൻ, ശൈനേയൻ, എന്നും പേരുകളുണ്ടു.

സാത്വതൻ—ക. വിഷ്ണു. വ. ബലരാമൻ.

സാധാരണ ധൎമ്മങ്ങൾ—

അഹിംസാ സത്യമസ്തേയം ശൗചമിന്ദ്രിയനിഗ്രഹഃ।
ദാനദമദയാക്ഷാന്തിഃ ധൎമ്മസാധാരണംവിദുഃ ॥

സാനുമതീ—ഒരു അപ്സരസ്ത്രീ.

സാന്ദീപനി—കൃഷ്ണന്റെയും ബലരാമന്റെയും ഗുരു. സാന്ദീപനിയുടെ പുത്രനെ പഞ്ചജനാസുരൻ മോഷ്ടിച്ചു കൊണ്ടുപോകകൊണ്ടു കൃഷ്ണൻ

അവനെ കൊന്നു പുത്രനെ രക്ഷിച്ചു ദക്ഷിണയായി സാന്ദീപനിക്കു കൊടുത്തു.

സാമവേദം—മൂന്നാമത്തെ വേദം.

സാമുദ്രികം—ശരീരത്തിലെ രേഖകൾ, മറുകുകൾ അവയവങ്ങളുടെ ദീൎഘം മുതലായവയിൽനിന്നു ലക്ഷണങ്ങൾ പറയുന്ന ശാസ്ത്രം. പുരുഷസാമുദ്രികലക്ഷണം എന്നൊരു പുസ്തകം സുബ്രഹ്മണ്യൻ അഗസ്ത്യമുനിക്കു ഉപദേശിച്ചതുണ്ട്.

സായനാചാൎയ്യർ—ഋഗ്വേദത്തിന്റെ ശ്രുതിപ്പെട്ട ഒരു വ്യാഖ്യാതാവു്. വിജയനഗരത്തിൽ പതിന്നാലാം നൂറ്റാണ്ടിൽ ജീവിച്ചിരുന്നു.

സാരമേയർ—സരമയുടെ പുത്രന്മാരായ യമന്റെ നായ്ക്കൾ.

സാരസ്വതൻ—സരസ്വതിനദിയുടെ പുത്രനായ ഒരു ഋഷി. ഒരു ക്ഷാമമുണ്ടായപ്പോൾ ബ്രാഹ്മണരൊക്കെയും ഭക്ഷണം തേടി നടന്നതുകൊണ്ടു വേദമൊക്കെയും മറന്നുപോയി. സാരസ്വതൻ മാത്രം ഉപജീവനത്തിനു തന്റെ മാതാവു മത്സ്യംകൊണ്ടു കൊടുത്തുവന്നതുകൊണ്ടു മുടക്കംകൂടാതെ വേദാദ്ധ്യയനം ചെയ്തുവന്നു. ഒടുവിൽ ക്ഷാമം കഴിഞ്ഞശേഷം ൬൦൦൦൦ ബ്രാഹ്മണരെ വേദം പഠിപ്പിച്ചു.

സാവൎണ്ണൻ—എട്ടാമത്തെ മനു.

സാവിത്രി—൧. ബ്രഹ്മാവിന്റെ പുത്രിയും ഭാൎയ്യയുമായ ശതരൂപാ. ൨. അശ്വപതിരാജാവിന്റെ പുത്രി. രാജ്യത്തിൽനിന്നു ഭ്രഷ്ടാക്കപ്പെട്ടുകൊണ്ടു വനത്തിൽ മാതാപിതാക്കന്മാരോടുകൂടി സന്ന്യാസിയായി പാൎത്തിരുന്ന സത്യവാനെ ഭൎത്താവായി തിരഞ്ഞെടുത്തു. നാരദനിൽനിന്നു സത്യവാൻ ഒരു കൊല്ലം കൂടി മാത്രമേ ജീവിച്ചിരിക്കൂ എന്നറിഞ്ഞിട്ടും അവനിൽതന്നെ സ്ഥിരസ്നേഹമുള്ളവളായിരുന്നു. അവൻ ആ ഒരു വൎഷാവസാനത്തിൽ വിറകിന്നായി കാട്ടിൽ പോയപ്പോൾ അവൾ കൂടിപ്പോയി. അവിടെവെച്ചു സത്യവാൻ സാവിത്രിയുടെ മടിയിൽ കിടന്നു മരിക്കയും യമൻ വന്നു അവന്റെ ആത്മാവിനെ കൊണ്ടുപോകയും ചെയ്തു. എന്നാറെ സാവിത്രിയും പിന്നാലെ പോയി ഓരോ വരങ്ങൾ യമൻ അവൾക്കു കൊടുത്തിട്ടും തന്റെ ഭൎത്താവിന്റെ ജീവനെ തിരിച്ചുകിട്ടുന്നവരെ അവൾ അവന്റെ പിന്നാലെതന്നെ പോയി, ജീവൻ തിരിയെ കിട്ടിയശേഷം യമൻ കൊടുത്ത വരങ്ങൾനിമിത്തം സത്യവാനു തന്റെ രാജ്യവും തിരികെ കിട്ടി. സാവിത്രി ഭൎത്തൃസ്നേഹത്തിന്റെയും പാതിവ്രത്യത്തിന്റെയും ഒരു ഉദാഹരണമാണ്. പുതുതായി വിവാഹം ചെയ്യപ്പെടുന്ന യുവതികളെ "ജന്മസാവിത്രീഭവ" എന്നു പറഞ്ഞു മറ്റുള്ളവർ അനുഗ്രഹിക്കാറുണ്ട്.

സാവിത്രീചരിതം—സാവിത്രിയുടെ ചരിത്രം ഒരു ആട്ടക്കഥ. മാക്കോത്തു കുഞ്ഞുമേനോൻ കൎത്താവ്.

സാഹിത്യം—സാഹിത്യസംബന്ധമായി പല പുസ്തകങ്ങളുണ്ട്. ദശകുമാരചരിതകൎത്താവായ ദണ്ഡിയുടെ കാവ്യാദൎശം സാഹിത്യശാസ്ത്രത്തെപ്പറ്റി പൂൎണ്ണവിവരങ്ങൾ അടങ്ങിയ ആദിപുസ്തകമാകുന്നു. വാമനന്റെ കാവ്യാലങ്കാരസൂത്രവൃത്തിയും സദാനന്ദന്റെ കാവ്യാലങ്കാരവും അജിതസേനയതീശ്വരന്റെ ശൃംഗാരമഞ്ജരിയും ഭോജരാജാവിന്റെ സരസ്വതീകണ്ഠാഭരണവും മമ്മടന്റെ കാവ്യപ്രകാശവും രുയ്യകന്റെ അലങ്കാരസൎവ്വസ്വവും ചക്രകവിയുടെ ചിത്ര-

ന്നാകരവും ആനന്ദവർദ്ധനന്റെ ധ്വന്യാലോകവും വിദ്യാനാഥന്റെ പ്രതാപരുദ്രയശോഭൂഷണവും വിശ്വനാഥകവിരാജന്റെ സാഹിത്യദർപ്പണവും വിദ്യാഭൂഷണന്റെ സാഹിത്യകൌമുദിയും കവികർണ്ണപൂരന്റെ അലങ്കാരകൌസ്തുഭവും അലങ്കാരങ്ങളെപ്പറ്റിയാകുന്നു. എന്നാൽ വിദ്യാർത്ഥികൾക്ക നല്ല പുസ്തകങ്ങൾ ജയദേവന്റെ ചന്ദ്രാലോകവും അപ്പയ്യദീക്ഷിതരുടെ കുവലയാനന്ദവും ആകുന്നു. മമ്മടന്റെ കാവ്യപ്രകാശത്തിനു വിശ്വനാഥകവിരാജൻ കാവ്യപ്രകാശദർപ്പണമെന്നും ഗോവിന്ദൻ കാവ്യപ്രദീപം എന്നും രണ്ടു വ്യാഖ്യാനങ്ങൾ എഴുതീട്ടുണ്ട്.

സാഹിത്യദർപ്പണം—കാവ്യാലങ്കാരങ്ങളെക്കുറിച്ചു വിശ്വനാഥകവിരാജന്റെ ഒരു ശ്രുതിപ്പെട്ട പുസ്തകം.

സിദ്ധർ സൂര്യനും ഭൂമിക്കും മദ്ധ്യേ ആകാശത്തിൽ പാർക്കുന്ന ഒരു കൂട്ടം അല്പദേവകൾ. അവർ വ്യവായം ചെയ്യുന്നില്ല.

സിദ്ധസ്ഥാലി—ഋഷിമാരുടെ ഒരു പാത്രം ഉടമസ്ഥൻ ഏതുവിധം ഭക്ഷണം ആശിക്കുന്നുവോ അതു വേണ്ടുവോളം ഉടനെ കൊടുക്കും.

സിദ്ധാന്തം—ജ്യോതിശ്ശാസ്ത്രത്തെയൊ ഗണിതശാസ്ത്രത്തെയൊ കുറിച്ചുള്ള ഒരു പുസ്തകം: ജ്യോതിഷഗ്രന്ഥങ്ങൾ പ്രധാനമായി നാലാണു. സൂര്യസിദ്ധാന്തം, ബ്രഹ്മസിദ്ധാന്തം, പൌലസ്ത്യസിദ്ധാന്തം, സോമസിദ്ധാന്തം.

സിദ്ധാന്തകൌമുദീ—ഭട്ടോജിദീക്ഷിതർ പാണിനിയുടെ വ്യാകരണം ലഘുവാക്കിയതു.

സിദ്ധാന്തശിഖാമണി—ശിവപ്രകാശദേശികന്റെ ഒരു തത്വശാസ്ത്രഗ്രന്ഥം.

സിദ്ധാന്തശിരോമണി—ഭാസ്കരാചാര്യന്റെ ഒരു ജ്യോതിശ്ശാസ്ത്രപുസ്തകം.

സിദ്ധി—ചില ദേവകളുടെ പ്രത്യേകം ശിവന്റെ എട്ട് അമാനുഷശക്തികൾ.

(൧) അണിമാലഘിമാപ്രാപ്തിഃപ്രാകാമ്യംമഹിമാതഥാ ।
ഈശിത്വംചവശിത്വംചതഥാകാമാവസായിതാ ॥

(൨) അണിമാമഹിമാചൈവഗരിമാലഘിമാതഥാ ।
പ്രാപ്തിഃപ്രാകാമ്യമീശിത്വംവശിത്വംചാഷ്ടസിദ്ധയഃ ॥

അണിമാ=അണുപോലെ ചെറുതാകുവാനുള്ള ശക്തി.
മഹിമാ=ഇഷ്ടംപോലെ വലുതാകുവാനുള്ള ശക്തി.
ഗരിമാ=ഇഷ്ടംപോലെ ഘനമുള്ളവനാകുവാനുള്ള ശക്തി.
ലഘിമാ=അല്പംപോലും ഘനമില്ലാത്തവനാകുവാനുള്ള ശക്തി.
പ്രാപ്തി=എന്താഗ്രഹവും സാധിപ്പിക്കുവാനുള്ള ശക്തി.
പ്രാകാമ്യം=എതിരില്ലാത്ത മനഃശക്തി.
ഈശിത്വം=പ്രഭുത്വം.
വശിത്വം=വശീകരണശക്തി.

സിംഹയാനാ (രഥാ)—പാർവ്വതീ.

സിംഹാസനദ്വാത്രിംശികാ—വിക്രമാദിത്യന്റെ സിംഹാസനംച

ഹിച്ചിരുന്ന ബിംബങ്ങൾ പറഞ്ഞ മുപ്പത്തിരണ്ടു കഥകൾ. വിക്രമചരിതം എന്നും പേരുണ്ടു്,

സിംഹികാ—൧. ദക്ഷന്റെ പുത്രി. കശ്യപന്റെ ഭാൎയ്യ. ൨. കശ്യപന്റെ പുത്രി. വിപ്രചിത്തിയുടെ ഭാൎയ്യ. ൩. ഹനുമാനെ വിഴുങ്ങിക്കളവാൻ നോക്കിയ ഒരു രാക്ഷസി. തന്നെ വിഴുങ്ങുന്നതിനു ഹനുമാൻ സമ്മതിച്ചുകൊടുക്കയും വയററിൽ ചെന്നശേഷം വയറു കീറി പുറത്തിറങ്ങുകയും ചെയ്തു. ഈ രാക്ഷസി സാധാരണയായി താൻ വിഴുങ്ങാൻ വിചാരിക്കുന്ന വസ്തുവിന്റെ നിഴലുപിടിച്ചുവലിച്ചു് ആ വസ്തുവിനെ തന്റെ വായിലാക്കി വന്നിരുന്നു.

സീതാ—വിദേഹരാജാവായ ജനകന്റെ പുത്രി. ശ്രീരാമന്റെപത്നി. യാഗത്തിനായി ഭൂമിയെ ഉഴുമ്പോൾ ഭൂമിയിൽനിന്നുണ്ടായതുകൊണ്ടു അയോനിജാ, ഭൂമിജാ, ധരണിസുതാ, പാൎത്ഥിവീ എന്നും മററും പേരുകളുണ്ടായി. അവൾ സാക്ഷാൽ ലക്ഷ്മിയും കൃതയുഗത്തിൽ വേദവതിയും ആയിരുന്നു. രാവണന്റെ നാശത്തിനായി ഭൂമിയിൽ സീതയായി അവതരിച്ചു. ശിവന്റെ വില്ലുവളച്ചു് രാമചന്ദ്രൻ അവളെ പരിഗ്രഹിച്ചു. സീത പാതിവ്രത്യത്തിന്റെയും ഭൎത്തൃസ്നേഹത്തിന്റെയും ഒരു മൂൎത്തിയായിരുന്നു. രാവണൻ അവളെ അപഹരിച്ചുകൊണ്ടുപോയി കഴിയുന്ന യത്നങ്ങൾ ചെയ്തിട്ടും അവളുടെ പാതിവ്രത്യത്തെ അവൾ കാത്തു. രാവണന്റെ വധം കഴിഞ്ഞശേഷം അവൾ അഗ്നിപ്രവേശംചെയ്തു് തന്റെ വിശുദ്ധതയെ തെളിയിച്ചു എന്നാലും രാമൻ രാജാവായശേഷം പ്രജകൾ ദോഷം പറകയാൽ അവൻ അവളെ ഗൎഭിണിയായിരുന്നിട്ടും കരുണകൂടാതെ വനത്തിൽ അയച്ചുകളഞ്ഞു. അതിൽ പിന്നെ വാല്മീകിയുടെ ആശ്രമത്തിൽവെച്ചു (ഒരു കഥയിൽ ഗംഗയിൽവെച്ചു) കുശൻ ലവൻ എന്നു രണ്ടു പുത്രന്മാരെ പ്രസവിച്ചു. അവൎക്കു പതിനഞ്ചു വയസ്സു തികയുംവരെ അവിടെ പാൎത്തു. അപ്പോൾ അവരെക്കണ്ടു രാമൻ തന്റെ പുത്രന്മാരായി അവരെ അംഗീകരിച്ചു. സീതയുടെ പ്രാൎത്ഥനപ്രകാരം തന്റെ അമ്മയായ ഭൂമി പിളൎന്നു അവളെ എടുത്തുകൊള്ളുകയും ചെയ്തു. ൨. ഇന്ദ്രന്റെ ഭാൎയ്യ. ൩. ഉമാ. ൪. ലക്ഷ്മി. ൫ ഗംഗയുടെ ഒരു കൈവഴി.

സീരധ്വജൻ—ജനകൻ.

സീരപാണി (ഭൃൽ)—ബലരാമൻ.

സുക്രതു—൧. അഗ്നി. ൨. ശിവൻ. ൩. ഇന്ദ്രൻ. ൪. മിത്രൻ. ൫. വരുണൻ ൬ സൂൎയ്യൻ· ൭ സോമൻ.

സുഖംഘുണം—ശിവന്റെ വടി. പിടിക്കുന്ന അററത്തു ഒരു തലയോടുവെച്ചുറപ്പിച്ചിട്ടുണ്ടു്.

സുഗ്രീവൻ—൧ കൃഷ്ണന്റെ ഒരു കുതിര. ൨. ശിവൻ. ൩. ഇന്ദ്രൻ. ൪· രാവണനോടുള്ള യുദ്ധത്തിൽ രാമനു സഹായിച്ച ഒരു വാനരരാജാവു. തന്റെ സഹോദരനായ ബാലിയാൽ സ്ഥാനഭ്രഷ്ടനാക്കപ്പെടുകയും രാമൻ ബാലിയെ കൊന്നു സുഗ്രീവനെ വീണ്ടും രാജാവാക്കുകയും ചെയ്തു. സുഗ്രീവനു ഇഷ്ടംപോലെ രൂപം മാററാനുള്ള ശക്തി ഉണ്ടായിരുന്നു. അവന്റെ ഭാൎയ്യ രുമ ആയിരുന്നു. സൂൎയ്യന്റെ പുത്രനായിരുന്നതുകൊണ്ടു അവനു രവിനന്ദനൻ എന്നും പേരുണ്ടു്.

സുചാരു—കൃഷ്ണന്റെയും രുഗ്മിണിയുടേയും പുത്രൻ.

സുതീക്ഷ്ണൻ—ദണ്ഡകാരണ്യത്തിൽ പാൎത്തിരുന്ന ഒരു സന്യാസി. രാമനും സീതയും അവനെ ഒരിക്കൽ ചെന്നു കണ്ടു.

സുദർശനം—കൃഷ്ണന്റെ ചക്രം. വജ്രനാഭം നോക്കുക.

സുദാസൻ—താൻ ചെയ്ത യാഗങ്ങൾനിമിത്തം ശ്രുതിപ്പെട്ട ഒരു രാജാവു്. ഈ രാജാവിന്റെ സഭയിൽ വിരോധികളായ വിശ്വാമിത്രനും വസിഷ്ഠനും രമ്യതയിൽ പാൎത്തിരുന്നു.

സുദേഷ്ണൻ—കൃഷ്ണന്റെയും രുഗ്മിണിയുടേയും ഒരു പുത്രൻ.

സുദേഷ്ണാ—ഃ. ഒരു വിരാടരാജാവിന്റെ ഭാൎയ്യ. വ. ബാലിയുടെ ഭാൎയ്യ.

സുദ്യുമ്നൻ—വൈവസ്വതമനുവിന്റെ പുത്രൻ. ജനിച്ചപ്പോൾ സ്ത്രീയായിരുന്നു. ഇളാ എന്നു പേരും പ്രാപിച്ചു. അതിന്റെ ശേഷം പുരുഷനായി സുദ്യുമ്നൻ എന്നു പേരു കിട്ടി. ശിവന്റെ ശാപത്താൽ പിന്നെയുംസ്ത്രീയായി പുരൂരവസ്സിന്റെ അമ്മയായി. വിഷ്ണുവിന്റെ പ്രീതിയാൽ വീണ്ടും പുരുഷനായി മൂന്നു പുത്രന്മാരുടെ പിതാവായി.

സുധൎമ്മാ—ഃ. ഇന്ദ്രന്റെ കൊട്ടാരത്തിലെ ആലോചനമുറി. കൃഷ്ണന്റെ കല്പനപ്രകാരം യദുകുലത്തിലുള്ളവൎക്ക വന്നുകൂടുന്നതിനായി ഇന്ദ്രൻ വിട്ടുകൊടുത്തു. കൃഷ്ണന്റെ മരണശേഷം സ്വൎഗ്ഗത്തിലേക്കുതന്നെ തിരിച്ചുപോയി.

സുധാപാണി—ധന്വന്തരി.

സുനന്ദാ—നളൻ ദമയന്തിയെ ഉപേക്ഷിച്ചുംവച്ചു പോയാറെ ദമയന്തിയെ സഹായിച്ച ചേദിരാജ്ഞി.

സുനാമാവു്—ഉഗ്രസേനന്റെ പുത്രൻ. കംസന്റെ സഹോദരൻ. കൃഷ്ണൻ കംസനെ ജയിച്ചശേഷം കംസനു സഹായിക്കുന്നതിനായിസുനാമാവുചെല്ലുകയും ബലരാമനാൽ കൊല്ലപ്പെടുകയും ചെയ്തു.

സുന്ദൻ, ഉപസുന്ദൻ—നിസുന്ദന്റെ പുത്രന്മാരായ രണ്ടു ദൈത്യർ തപസ്സുചെയ്തു മററാരാലും കൊല്ലപ്പെടുകയില്ലെന്നു ബ്രഹ്മാവിൽനിന്നു ഒരു വരംപ്രാപിച്ചു അതിനാൽ വലിയ അഹങ്കാരികളായിത്തീൎന്നു. അവരെ നശിപ്പിക്കുന്നതിനായി ഇന്ദ്രനാൽ അയയ്ക്കപ്പെട്ട തിലോത്തമ എന്ന അപ്സരസ്ത്രീയെ കണ്ടിട്ടു അവളെക്കുറിച്ചു അവർ തമ്മിൽ കലഹം ഉണ്ടാകയും അവർ അന്യോന്യംകൊന്നുകളകയും ചെയ്തു.

സുന്ദരൻ—അറുപത്തുമൂന്നു ശിവഭക്തരിൽഒരുവൻ. തേവാരത്തിന്റെ (തമിഴ്) കൎത്താക്കന്മാരിൽ ഒരാൾ.

സുന്ദരി—പാൎവ്വതി. ഈപേരിൽ പാൎവ്വതിസ്തോത്രമാണുശങ്കരാചാൎയ്യരുടെ സൌന്ദൎയ്യലഹരി എന്ന കാവ്യം.

സുപാൎശ്വൻ—സമ്പാതിയുടെ മകനും ജടായുസ്സിന്റെമരുമകനും ആയ ഒരു പക്ഷി.

സുപ്രിയൻ—ഗന്ധൎവ്വരാജാവിന്റെ ഒരു പേരു്.

സുബന്ധു—വാസവദത്തത്തിൻെറ കൎത്താവു്. ഏഴാം ശതാബ്ദത്തിന്റ മുമ്പായി ജീവിച്ചിരുന്നു. ഭാഷാസാമൎത്ഥ്യം വളരെ ഉണ്ടു്. പുസ്തകം പ്രത്യക്ഷരം ശ്ലേഷമയമാണു്. പുസ്തകരചനയുടെ ഉദ്ദേശംതന്നെ ഈ സാമൎത്ഥ്യപ്രകടനമാണെന്നു തോന്നും.

സുബലൻ—൧. ഗാന്ധാരിയുടെ പിതാവായ ഗാന്ധാരരാജാവു്. ൨. ലങ്കയിലെ ഒരു പൎവ്വതം. ഹനുമാൻ ഇന്ത്യയിൽനിന്നു ചാടിയപ്പോൾ ഈ മലയിന്മേലാണു ചെന്നിറങ്ങിയതു്.

സുബാഹു—൧. ധൃതരാഷ്ട്രന്റെ ഒരു പുത്രൻ. ചേദിരാജാവു്. ൨. ശത്രുഘ്നൻെറ പുത്രൻ. മധുരാരാജാവു്.

സുബ്രഹ്മണ്യൻ—കാൎത്തികേയന്. ഈ പേരു ദക്ഷിണ ഇന്ത്യയിൽ മാത്രം നടപ്പു്. ശിവൻെറ പുത്രൻ. കാൎത്തികേയൻ, സ്കന്ദൻ, നോക്കുക. ദേവകളെ അസുരന്മാർ ഉപദ്രവിച്ചപ്പോൾ അവർ ശിവനെ അഭയം പ്രാപിച്ചു. ശിവൻ ആറു മുഖങ്ങൾ സ്വീകരിച്ചു അപ്പോൾ ഓരോ ലലാടനേത്രത്തിൽനിന്നും പുറപ്പെട്ട തീപ്പൊരികൾ ഒരു കുളത്തിൽ വീണു് ആറു ശിശുക്കളായി. അവരെ ആറു മാതൃക്കൾ (മാതൃക്കൾ നോക്കുക) എടുത്തു വളൎത്തി. പാൎവ്വതി എടുത്തപ്പോൾ ശരീരം ഒന്നായിപ്പോയി എങ്കിലും ശിരസ്സു് ആറായിത്തന്നെയിരുന്നു. സുബ്രഹ്മണ്യനു ദേവയാനി വള്ളി എന്നു ഇങ്ങനെ രണ്ടു ഭാൎയ്യമാർ. ഉത്സവം കാൎത്തികമാസത്തിൽ വിളക്കുവെക്കുക പ്രധാനം.

സുഭദ്രാ—കൃഷ്ണൻെറ സഹോദരി. അൎജ്ജുനൻെറ ഭാൎയ്യ. അവളെ ദുൎയ്യോധനനു കൊടുക്കണമെന്നു ബലരാമൻ വിചാരിച്ചിരുന്നു. കൃഷ്ണൻെറ ഉപദേശപ്രകാരം അൎജ്ജുനൻ അവളെ ദ്വാരകയിൽനിന്നു കൊണ്ടുപൊയ്ക്കളഞ്ഞു. അഭിമന്യുവിൻെറ മാതാവു്.

സുഭദ്രാഹരണം—മന്ത്രേടത്തു നമ്പൂതിരിപ്പാട്ടിലെ ഒരു ആട്ടക്കഥ.

സുഭാനു—സത്യഭാമയുടെ ഒരു പുത്രൻ.

സുഭാഷിതസുധാനിധി—എൺപത്തിനാലു പദ്ധതികളുള്ള ഒരു സുഭാഷിതസംഗ്രഹം. സുഭാഷിതങ്ങൾ അധികവും രാജധൎമ്മത്തെ പറ്റിയാണു്. സായണൻ എന്നൊരാളുടെ കൃതി.

സുഭാഷിതാവലി—൩൫൦ കവികളുടെ കൃതികളിൽ നിന്നു എടുത്ത ൩൫൦൦ സുഭാഷിതശ്ലോകങ്ങൾ വല്ലഭദേവൻ സംഗ്രഹിച്ചതു്.

സുമതി—സഗരൻെറ ഒരു ഭാൎയ്യ. ൬൦൦൦൦ പുത്രന്മാരുണ്ടായിരുന്നു.

സുമന്ത്രൻ—ദശരഥൻെറ പ്രധാനമന്ത്രി.

സുമിത്രാ—ദശരഥൻെറ ഒരു ഭാൎയ്യ. ലക്ഷ്മണൻെറയും ശത്രുഘ്നൻെറയും മാതാവു്.

സുമേരു—മേരുപൎവ്വതം

സുയോധനൻ—ദുൎയ്യോധനൻെറ ഒരു പേരു.

സുരഥോത്സവം—ചൈത്രകുലത്തിലെ സുരഥൻെറ ചരിത്രമായ ഒരു സംസ്കൃതകാവ്യം. സോമേശ്വരൻ ഉണ്ടാക്കിയതു്.

സുരഭി—സമുദ്രമഥനത്തിൽ കിട്ടിയ പശു. കാമധേനു നോക്കുക.

സുരസാ—നാഗങ്ങളുടെ മാതാവായ ഒരു രാക്ഷസി. ഹനുമാൻ ലങ്കയിലേക്കു പോകുമ്പോൾ ഈ രാക്ഷസി ഹനുമാനെ വിഴുങ്ങിക്കളവാനായി വഴിക്കൽ നിന്നു. അതുകൊണ്ടു ഹനുമാൻ തൻെറ ശരീരം വലുതാക്കയും വലുതാക്കുന്തോറും അതിനൊപ്പിച്ചു അവളും വാ തുറന്നു. ഇങ്ങനെ അവളുടെ വായ് നൂറുയോജനവിസ്താരത്തിൽ തുറന്നപ്പോൾ ഹനുമാൻ പെട്ടെന്നു തൻെറ ശരീരം ഒരു തള്ളവിരലോളം ചെറുതാക്കി അവളുടെ വായിൽ കയറി വലത്തെ ചെവിയിൽകൂടി പുറത്തിറങ്ങി പൊയ്ക്കളഞ്ഞു.

സുലോചനാ—ഇന്ദ്രജിത്തിൻെറ ഭാൎയ്യ.

സുവൃത്തതിലകം—വൃത്തങ്ങളെപ്പററി ക്ഷേമേന്ദ്രൻെറ ഒരു കൃതി.

സുശൎമ്മാവു—ത്രിഗൎത്തരാജാവു്. വിരാടരാജാവിനെ തോല്പിച്ചു തടവുകാരനാക്കി. ഭീമൻ ആ രാജാവിനെ സഹായിച്ചു് സുശൎമ്മാവിനെ തടവുകാരനാക്കി.

സുശീലാ—൧. കൃഷ്ണൻെറ പ്രധാന ഭാൎയ്യമാരിൽ ഒരുത്തി. ൨. യമൻെറ ഭാൎയ്യ.

സുശ്രുതൻ—ഒരു ശ്രുതിപ്പെട്ട വൈദ്യപുസ്തകത്തിൻെറ കൎത്താവു്. എന്നു ജീവിച്ചിരുന്നു എന്നു നിശ്ചയമില്ല. ഇദ്ദേഹത്തിൻെറ പുസ്തകം എട്ടാം ശതാബ്ദത്തിനു മുമ്പായി അറബിഭാഷയിലേക്കു തൎജ്ജമചെയ്തതായി കാണുന്നു.

സുഷേണൻ—൧. രുക്മിണിയുടേയും കൃഷ്ണൻേറയും പുത്രൻ. ൨. രാമൻെറ സൈന്യത്തിൽ ഉണ്ടായിരുന്ന ഒരു വൈദ്യൻ. യുദ്ധത്തിൽ മരിച്ചവരെ ജീവിപ്പിക്കയും മററു പല അതിശയങ്ങൾ ചെയ്കയും ചെയ്തു.

സുസത്യാ—ജനകൻെറ ഭാൎയ്യ.

സൂതൻ, സൂതതനയൻ—കൎണ്ണൻ.

സൂരീ—൧. സൂൎയ്യൻെറ ഭാൎയ്യ. ൨. കുന്തി.

സൂൎയ്യൻ—സൂൎയ്യൻെറ ഉത്ഭവത്തെപ്പററി പല കഥകൾ ഉണ്ടു്. പുരാണപ്രകാരം കശ്യപൻെറയും അദിതിയുടെയും പുത്രൻ. രാമായണത്തിൽ ബ്രഹ്മാവിൻെറ പുത്രനാണെന്നു കാണുന്നു. വിശ്വകൎമ്മാവിൻെറ പുത്രിയായ സംജ്ഞയെ വിവാഹം ചെയ്തു. സത്രാജിത്തിനു സ്യമന്തകം സമ്മാനിച്ചു. ഒരിക്കൽ മന്ദേഹർ എന്ന ഒരുകൂട്ടം ഭയങ്കരരാക്ഷസന്മാർ സൂൎയ്യനെ വിഴുങ്ങിക്കളവാൻ നോക്കി. എന്നാൽ സൂൎയ്യൻ തൻെറ ശോഭകൊണ്ടു അവരെ ജയിച്ചു. സൂൎയ്യൻെറ സാരഥി അരുണനും നഗരം വിവസ്വതിയും ഭാൎയ്യമാർ സുവൎച്ചസ്സ്, സ്വാതി, മഹാവീൎയ്യ ഇവരും ആകുന്നു. സൂൎയ്യൻെറ രഥത്തെ ഏഴു കുതിരകളോ ഏഴു തലകളുള്ള ഒരു കുതിരയോ വലിച്ചു കൊണ്ടുപോകുന്നു. യമൻ, യമുന, അശ്വിനികുമാരന്മാർ, ശനി, ഇവർ സൂൎയ്യൻെറ മക്കളാണു്. പേരുകൾ:—

> സൂരസൂൎയ്യാൎയ്യമാദിത്യദ്വാദശാത്മദിവാകരാഃ ।
> ഭാസ്കരാഹസ്കരബ്രധ്നപ്രഭാകരവിഭാകരാഃ ॥
> ഭാസ്വദ്വിവസ്വത്സപ്താശ്വഹരിദശ്വോഷ്ണരശ്മയഃ

വികൎത്തനാൎക്കമാൎത്താണ്ഡമിഹിരാരുണപൂഷണഃ ॥
ദ്യുമണിസ്തരണിമിൎത്രശ്ചിത്രഭാനുൎവ്വിരോചനഃ ।
വിഭാവസുൎഗ്രഹപതിസ്ത്വിഷാംപതിരഹൎപ്പതിഃ ॥
ഭാനുൎഹംസഃ സഹസ്രാംശുസ്തപനഃ സവിതാരവിഃ ।
പത്മാക്ഷസ്തേജസാംരാശി ഛായാനാഥസ്തമിസ്രഹാ ।
കൎമ്മസാക്ഷീജഗച്ചക്ഷുൎല്ലോകബന്ധുസ്ത്രയീതനുഃ ॥
പ്രദ്യോതനോദിനമണിഃ ഖദ്യോതോലോകബാന്ധവഃ ।
ഇനോഭഗോധാമനിധിശ്ചാംശുമാലീഅബ്ജിനീപതിഃ ॥

സൂൎയ്യകാന്തം — സൂൎയ്യരശ്മികൊണ്ടുണ്ടാക്കപ്പെട്ടിട്ടുള്ള ഒരു കല്ലു. തൊട്ടാൽ തണുപ്പാണെങ്കിലും വളരെ ചൂടുള്ളതു്.

സൂൎയ്യനാരായണനെഴുത്തച്ഛൻ — തുഞ്ചത്തെഴുത്തച്ഛന്റെ ശിഷ്യൻ. ആശ്രമത്തിന്റെ മെതിയടിയും ഗ്രന്ഥങ്ങളും വെച്ചു പൂജിച്ചുപോന്നു. സ്കാന്ദപുരാണം കിളിപ്പാട്ടിന്റെ കൎത്താവു്. സൂരി (വിദ്വാൻ) ദുഷിച്ചു സൂൎയ്യൻ എന്നായി.

സൂൎയ്യവംശം — സൂൎയ്യന്റെ പുത്രനായ വൈവസ്വതന്റെ പുത്രനായ ഇക്ഷ്വാകു സ്ഥാപിച്ച രാജകുലം. ശ്രീരാമൻ ഈ കുലത്തിൽ ജനിച്ചു. കുലത്തിന്റെ ഒരുഭാഗക്കാർ അയോദ്ധ്യയിലും മറെറഭാഗക്കാർ മിഥിലയിലുംവാണു.

സൂൎയ്യസിദ്ധാന്തം — ജ്യോതിശ്ശാസ്ത്രത്തെപ്പററിയുള്ള ഒരു ശ്രുതിപ്പെട്ട പുസ്തകം. അതിന്റെ കൎത്താവിനു സൂൎയ്യനിൽനിന്നു ലഭിച്ചതാണത്രെ.

സൃഷ്ടി — സൃഷ്ടിയെപ്പററി പല അഭിപ്രായങ്ങളാണുള്ളതു്. ബ്രഹ്മാവു് ആദ്യം പ്രകൃതിയെ സൃഷ്ടിച്ചു. അതിൽനിന്നു ത്രിമൂൎത്തികൾ ഉണ്ടായി. പഞ്ചഭൂതങ്ങൾ അടങ്ങിയിരുന്ന ബ്രഹ്മാണ്ഡം പൊട്ടി പതിന്നാലു ലോകങ്ങളും അവയിലുള്ളവയും ഉണ്ടായി. വിഷ്ണു അനന്തന്റെ മേൽ ശയിക്കുമ്പോൾ പൊക്കിളിൽനിന്നു ഒരു താമര കിളിൎത്തുവന്നു. അതിൽനിന്നു ബ്രഹ്മാവുണ്ടായി ലോകം സൃഷ്ടിച്ചു.

സേതുബന്ധം — ലങ്കയുടെ ആക്രമണത്തിനായി നളൻ ഇട്ട പാലം.

സേതുമാഹാത്മ്യം — കല്ലേക്കുളങ്ങര രാഘവപ്പിഷാരൊടിയുടെ ഒരു വലിയ കിളിപ്പാട്ടു്. നാല്പത്തുമൂന്നു തീൎത്ഥങ്ങളുടെ മാഹാത്മ്യം ഓരോ കഥകൾകൊണ്ടു വൎണ്ണിച്ചിരിക്കുന്നു.

സേനാപതി — ൧. ശിവൻ. ൨. കാൎത്തികേയൻ.

സൈരന്ധ്രി — അജ്ഞാതവാസത്തിൽ ദ്രൌപദിയുടെ പേരു.

സോമൻ — സൂൎയ്യന്റെ ഉത്ഭവത്തെപ്പററിയെന്നപോലെ തന്നെ ചന്ദ്രന്റെ ഉത്ഭവത്തെപ്പററിയും അനേകം കഥകളുണ്ടു്. ചന്ദ്രൻ അനസൂയയിൽ അത്രിമഹൎഷിയുടെ പുത്രനാണെന്നു സാധാരണയായി പറഞ്ഞുവരുന്നു. ധൎമ്മന്റെ മകനാണെന്നും സൂൎയ്യന്റെ മകനാണെന്നും പാലാഴിമഥനത്തിൽ ഉണ്ടായതാണെന്നും ചില ഗ്രന്ഥങ്ങളിൽ കാണുന്നു. ചന്ദ്രൻ ദക്ഷന്റെ ഇരുപത്തേഴു പുത്രിമാരെ (നക്ഷത്രങ്ങൾ) വിവാഹം ചെയ്തു. എന്നാൽ രോഹിണിയോടു മാത്രം അധികം സ്നേഹം കാണിക്കയാൽ മററവർ ദക്ഷനോടു ആവലാധിപറഞ്ഞു. ദക്ഷന്റെ ഉപദേശം ഫലമില്ലാതെ പോകകൊണ്ടു അവൻ ചന്ദ്രനെ

ശപിക്കയും ചന്ദ്രൻ മക്കളില്ലാതെ, ക്ഷയരോഗം പിടിച്ചവനായി തീരുകയും ചെയ്തു. ഇതുനിമിത്തം ഭാൎയ്യമാർ പരിതപിച്ച് ഭൎത്താവിനുവേണ്ടി പിന്നെ മദ്ധ്യസ്ഥതചെയ്തു. ശാപം മുഴുവനും പിൻവലിക്കാൻ പാടില്ലാഞ്ഞിട്ട ദക്ഷൻ ചന്ദ്രന്റെ ക്ഷയം സ്ഥിരമായിരിക്കാതെ അനുകാലികമായിരിക്കാൻ വേണ്ടുന്ന ഏൎപ്പാടുചെയ്തു ഇതാകുന്നു ചന്ദ്രന്റെ വൃദ്ധിക്ഷയങ്ങൾക്കു കാരണം. ചന്ദ്രൻ ഒരിക്കൽ ബൃഹസ്പതിയുടെ ഭാൎയ്യയായ താരയെ മോഷ്ടിച്ചുകൊണ്ടുപോയി. ഇതുനിമിത്തമുണ്ടായ യുദ്ധത്തിൽ ശിവൻ തന്റെ ശൂലംകൊണ്ടു ചന്ദ്രനെ രണ്ടായി മുറിച്ചുകളഞ്ഞു. അതിനാൽ ഭഗ്നാത്മാവെന്നു പേർ സിദ്ധിച്ചു. ചന്ദ്രന്റെ രഥത്തിനു മൂന്നു ചക്രവും അതിനെ വലിക്കുന്നതിനു പത്തു വെള്ളക്കുതിരകളും ഉണ്ടു്.

ചന്ദ്രന്റെ പേരുകൾ—

ഹിമാംശുശ്ചന്ദ്രമാശ്ചന്ദ്ര ഇന്ദുഃ കുമുദബാന്ധവഃ।
വിധുഃ സുധാംശുഃ ശുഭ്രാംശു രോഷധീശോ നിശാപതിഃ॥
അബ്ജോ ജൈവാതൃകഃ സോമോ ഗ്ലൗർമ്മൃഗാങ്കഃ കലാനിധിഃ।
ദ്വിജരാജഃ ശശധരോ നക്ഷത്രേശഃ ക്ഷപാകരഃ॥

സോമൻ—൧. കുബേരൻ. ൨. ശിവൻ. ൩. യമൻ. ൪. സുഗ്രീവൻ.

സോമകൻ—ദ്രുപദരാജാവിന്റെ പിതാമഹൻ.

സോമകാസുരൻ - ഹയഗ്രീവൻ.

സോമപാലവിലാസം—രാജപുരിരാജാവായ സോമപാലന്റെ ചരിത്രമായ ഒരു സംസ്കൃതകാവ്യം. ജൽഹനൻ എന്നൊരു കവി രചിച്ചതു്.

സോമദേവഭട്ടൻ— കഥാസരിത്സാഗരത്തിന്റെ കൎത്താവു്.

സൌഗന്ധികാഹരണം—ദ്രാവിഡദേശക്കാരനായ വിശ്വനാഥൻ എന്നൊരു കവിയുടെ ഒരു സംസ്കൃതനാടകം. ദ്രൌപദി ഒരു ഗന്ധൎവ്വന്റെ പക്കൽ ഒരു സൌഗന്ധികപുഷ്പം കണ്ടിട്ട അതുമാതിരി പുഷ്പം കൊണ്ടുവന്നുകൊടുക്കണമെന്നു ഭീമനോടാവശ്യപ്പെട്ടു. ഭീമൻ അതു പറിക്കാൻ ചെന്നപ്പോൾ ഹനുമാൻ തടുത്തു. ഇങ്ങനെ അവർ തമ്മിൽ യുദ്ധം ഉണ്ടാവാൻ ഭാവിച്ചു. കുബേരൻ അവരെ സമാധാനപ്പെടുത്തി യുധിഷ്ഠിരനു പുഷ്പം കൊടുത്തു് ആ സഹോദരന്മാർ യുദ്ധമുണ്ടാകാതെ കഴിക്കുന്നു.

സൌതി—൧. കൎണ്ണൻ. ൨. നൈമിശാരണ്യത്തിൽവെച്ചു ഋഷികൾ മുമ്പാകെ മഹാഭാരതം ആഖ്യാനംചെയ്ത ഋഷി.

സൌദാമിനി—ഐരാവതത്തിന്റെ ഭാൎയ്യ.

സൌദാസൻ—സുദാസന്റെ പുത്രൻ. കല്മാഷപാദൻ നോക്കുക.

സൌനന്ദം—ബലരാമന്റെ ഗദ.

സൌന്ദൎയ്യലഹരി—പാൎവ്വതിയെ സ്തുതിച്ചു ശ്രീശങ്കരാചാൎയ്യർ ഉണ്ടാക്കിയ നൂറു ശ്ലോകങ്ങൾ.

സൌബലൻ—ശകുനി.

സൌഭം — ഹരിശ്ചന്ദ്രന്റെ വിമാനനഗരം. ഖപുരം, പ്രതിമാൎഗ്ഗകം എന്നും പേരുകളുണ്ട്.

സൌഭരി — മാന്ധാതാ നോക്കുക. മാന്ധാതാവിന്റെ ൫൦ പുത്രിമാരെ വിവാഹംചെയ്കയും അവൎക്ക ൫൦ പേൎക്കും വിശ്വകൎമ്മാവിനെക്കൊണ്ടു ഓരോ വിശേഷപ്പെട്ട കൊട്ടാരം പണിയിച്ചു കൊടുക്കയും എപ്പോഴും തന്റെ മന്ത്രശക്തികൊണ്ടു അവരിൽ ഓരോരുത്തരുടെയും കൂടെ ഉണ്ടായിരിക്കയും അവരിൽ ൧൫൦ പുത്രന്മാരുണ്ടാകയും അവർ നിമിത്തം തന്റെ ആശകൾ വൎദ്ധിച്ചുവരികകൊണ്ടു അവരെ ഉപേക്ഷിച്ചിട്ട് വനത്തിൽ പോയി വിഷ്ണുസേവ ചെയ്കയും ചെയ്തു.

സൌമിത്രൻ(ത്രി) — ലക്ഷ്മണൻ.

സൌമില്ലി — കാളിദാസന്നു മുമ്പുണ്ടായിരുന്ന ഒരു കവി. ചില നാടകങ്ങൾ ഉണ്ടാക്കീട്ടുണ്ട്.

സൌരി — ൧. യമൻ. ൨. കൎണ്ണൻ. ൩. സുഗ്രീവൻ. ൪. ശനി.

സ്കന്ദൻ — ശിവന്റെ പുത്രൻ. ഈ പേരു ഒരു പുരാണത്തിന്റെ പേരിന്നു കാരണമായതല്ലാതെ പ്രചാരത്തിൽ ഇല്ല. പ്രചാരത്തിൽ ഇരിക്കുന്ന പേരു ഉത്തരേന്ത്യയിൽ കാൎത്തികേയനും ദക്ഷിണേന്ത്യയിൽ സുബ്രഹ്മണ്യനും ആണ്. കാൎത്തികേയൻ, സുബ്രഹ്മണ്യൻ നോക്കുക.

സ്കന്ദപുരാണം — തൽപുരുഷകല്പത്തിലെ സംഭവങ്ങൾ വിവരിക്കുന്ന ഒരു പുരാണം. ഇതിന്റെ പ്രധാനഭാഗം കാശികാണ്ഡം ആകുന്നു. ഈ പുരാണം സൂൎയ്യനാരായണൻ എഴുത്തച്ഛൻ ചുരുക്കി ഭാഷാന്തരംചെയ്തിട്ടുണ്ട്.

സ്കന്ദഷഷ്ഠി — സ്കന്ദൻ ഒരു രാക്ഷസനെ കൊന്നതിന്റെ ഓൎമ്മയ്ക്കായി കൊണ്ടാടുന്ന ഒരു ഉത്സവം കാൎത്തികമാസം ശുക്ലപക്ഷത്തിൽ ഉത്സവം ഏഴു ദിവസം. ആറാം ദിവസം പ്രധാനം.

സ്തുതികുസുമാഞ്ജലി — പല ദേവകളുടെ സ്തുതികൾ. ജഗദ്ധരൻ കൎത്താവ്.

സ്ത്രീകൾ — രതിമഞ്ജരിപ്രകാരം ൧. പത്മിനീ. ൨. ചിത്രിണീ. ൩. ശംഖിനീ. ൪. ഹസ്തിനീ (കരിണീ) ഇങ്ങനെ നാലുവിധം ഉണ്ട്.

൧. ഭവതി കമലനേത്രാ നാസികാക്ഷുദ്രരന്ധ്രാ അവിരളകുചയുഗ്മാ ചാരുകേശീ കൃശാംഗീ ।
മൃദുവചനസുശീലാ ഗീതവാദ്യാനുരക്താ സകലതനുസുവേശാ പത്മിനീ പത്മഗന്ധാ ॥

൨. ഭവതി രതിരസജ്ഞാ നാതിഖൎവാ ന ദീൎഘാ തിലകുസുമസുനാസാ സ്നിഗ്ദ്ധനീലോല്പലാക്ഷീ ।
ഘനകഠിനകുചാഢ്യാ സുന്ദരീ ബദ്ധശീലാ സകലഗുണവിചിത്രാ ചിത്രിണീ ചിത്രവക്ത്രാ ॥

൩. ദീൎഘാതിദീൎഘനയനാ വരസുന്ദരീ യാ കാമോപഭോഗരസികാ ഗുണശീലയുക്താ
രേഖാത്രയേണ ച വിഭൂഷിതകണ്ഠദേശാ സംഭോഗകേളിരസികാ കില ശംഖിനീ സാ.

൪. സ്ഥൂലാധരാ സ്ഥൂലനിതംബബിംബാ സ്ഥൂലാംഗുലിഃ സ്ഥൂലകചാ സു
ശീലാ
കാമാൎത്തസ്വകാഗാഢരതിപ്രിയാ ച നിതാന്തഭോക്ത്രീ ഖലുഹസ്തിനീസ്യാൽ
(കരിണീമതാന്തരം)

സ്ഥലപുരാണം—പ്രധാന ക്ഷേത്രങ്ങളുടെ മാഹാത്മ്യത്തെപ്പററി പ
ദ്യത്തിൽ ഉണ്ടാക്കപ്പെട്ടിട്ടുള്ള സംസ്കൃതഗ്രന്ഥങ്ങൾ. ഓരോ ക്ഷേത്രങ്ങളുടെ
യും ചരിത്രവും വൎണ്ണനയും അടങ്ങിയിരിക്കുന്നു. സൃഷ്ടിമുതൽ ആരംഭിച്ചു
വിഷ്ണുവോ ശിവനോ പുരാണപുരുഷന്മാരിൽ ആരെങ്കിലുമോ ഏതെങ്കിലും സ്ഥ
ലത്തു പ്രത്യക്ഷനായതുകൊണ്ടു അവിടെ ക്ഷേത്രം പണിതു എന്നാണ് സാധാര
ണരീതി. ശ്രീരംഗത്തു കാവേരീദേവി പ്രത്യക്ഷയായി ഗംഗയ്ക്കു തുല്യയാകാനുള്ള
വരം പ്രാപിച്ചു. കാഞ്ചീപുരത്തു സുബ്രഹ്മണ്യൻ ബ്രഹ്മാവിനെ പിടിച്ചു തടവി
ലാക്കി സൃഷ്ടിപ്രവൃത്തിചെയ്തു. തിരുപ്പതിയിലെ ഒരു കുന്നു മഹാമേരുവിന്റെ
ഒരു ശിഖരമാണ്. സ്ഥലപുരാണങ്ങൾക്കു മാഹാത്മ്യം എന്നു പേരുണ്ട്.

സ്ഥാണു—ശിവൻ.

സ്ഥാപത്യവേദം—ശില്പശാസ്ത്രം. ഉപവേദങ്ങളിൽ ഒന്ന്. ഇതി
നെപ്പററി പ്രധാനപുസ്തകം മാനസാരം ആകുന്നു.

സ്ഥൂണാ, സ്ഥൂണാകൎണ്ണൻ—ദ്രുപദന്റെ പുത്രിയായ ശിഖണ്ഡിനി
ക്കു കുറച്ചു നാളത്തേക്കു തന്റെ പുരുഷത്വം കൊടുത്ത ഒരു യക്ഷൻ.

സ്ഫടികാദ്രി—കൈലാസം.

സ്മൃതി—വേദാംഗങ്ങൾ, സൂത്രങ്ങൾ, രാമായണം, മഹാഭാരതം പു
രാണങ്ങൾധൎമ്മശാസ്ത്രങ്ങൾ ഇങ്ങനെയുള്ള ദൎശനങ്ങളല്ലാത്ത പുസ്തകങ്ങൾക്കു സ്മൃ
തിയെന്നും ദൎശനങ്ങളായ വേദങ്ങൾക്കു ശ്രുതി എന്നും പേരുകൾ. ഋഷികൾ
ഓൎമ്മയിൽനിന്നു പറഞ്ഞുകൊടുത്തതിനാൽ ഈ പേരു്. ശ്രുതിയിന്മേൽ അടി
സ്ഥാനപ്പെടുത്തിയതാണെങ്കിലും അതിന്റെ പ്രാമാണ്യം ഇല്ല. സ്മൃതികൾക്കു
ശങ്കരാചാൎയ്യർ ശ്രുതിയെപ്പോലെ പ്രാമാണ്യംകൊടുത്തു. അതുകൊണ്ടു അനു
ഗാമികൾ സ്മാൎത്തർ.

സ്മൃതിചന്ദ്രിക—ദ്രാവിഡക്കാരനായ ദേവനഭട്ടന്റെ ഒരു ന്യായശാ
സ്ത്രപുസ്തകം.

സ്യമന്തകം—ദിനംപ്രതി എട്ടു ചുമടു പൊന്നു കൊടുക്കയും നീതിമാ
നായ ഉടമസ്ഥനെ സകലവിധ ഭയങ്ങളിൽനിന്നും രക്ഷിക്കയും ചെയ്യുന്ന ഒരു
ശ്രുതിപ്പെട്ട രത്നം സൂൎയ്യൻ സത്രാജിത്തിനു കൊടുത്തതു്. ഉടമസ്ഥൻ ദുഷ്ടനാ
യിരുന്നാൽ അതുകൊണ്ടു അവനു ആപത്തുമേയുള്ളു. കൃഷ്ണൻ ആ രത്നത്തെ
തന്നോടു തട്ടിപ്പറിച്ചുകൊണ്ടു പോകുമെന്നു ഭയപ്പെട്ടു സത്രാജിത്തു അതിനെ
പ്രസേനന്റെ കയ്യിൽ കൊടുത്തു. പ്രസേനൻ ദുഷ്ടനായിരുന്നതുകൊണ്ടു ഒരു
സിംഹം അവനെ കൊന്നു രത്നം എടുക്കയും ജാംബവാൻ സിംഹത്തെ കൊന്നു
രത്നത്തെ കയ്ക്കലാക്കയും ചെയ്തു. കൃഷ്ണൻ യുദ്ധംചെയ്തു ജാംബവാനോടു അ
തു വാങ്ങി സത്രാജിത്തിനുതന്നെ കൊടുത്തു. ശതധന്വാവ് പിന്നെ സത്രാജി
ത്തിനെ കൊന്നു ആ രത്നത്തെ കയ്വശപ്പെടുത്തി പൊയ്ക്കളഞ്ഞു. കൃഷ്ണനും ബല
രാമനും പിന്തുടൎന്നതുകൊണ്ടു അവൻ രത്നത്തെ അക്രൂരന്റെ കയ്യിൽ കൊടുത്തി
ട്ടു ഓടിപ്പോകയും പിന്നെ കൃഷ്ണനാൽ കൊല്ലപ്പെടുകയും ചെയ്തു. കൃഷ്ണന്റെ ക
യ്യിൽ രത്നം കാണാഞ്ഞിട്ടു ബലരാമൻ കൃഷ്ണൻ ചതിവായി ഒളിച്ചുവെച്ചിരിക്കു

യാണെന്നു വിചാരിച്ചു കോപിച്ചുപോയി ഒടുവിൽ അക്രൂരൻ അതിനെ ഹാജരാക്കയും കൃഷ്ണനും ബലരാമനും സത്യഭാമയും അതിനു അവകാശം പറകകൊണ്ടു അക്രൂരൻതന്നെ അതിനെ സൂക്ഷിക്കണമെന്നു എല്ലാവരുംകൂടി തീർച്ചയാക്കയും ചെയ്തു. ഇതിനെപ്പററി നമ്പ്യാരുടെ ഒരു തുള്ളൽകഥയുണ്ടു്.

ശ്രദ്ധാ — ദക്ഷന്റെ മകൾ. ധർമ്മന്റെ ഭാര്യ. കാമദേവന്റെ അമ്മ.

ശ്രാദ്ധദേവൻ — യമൻ.

സ്വൻ — വിഷ്ണു.

സ്വധാ — ദക്ഷന്റെയും പ്രസൂതിയുടെയും പുത്രി.

സ്വഭൂ — ൧. ബ്രഹ്മാവു്. ൨. വിഷ്ണു. ൩. ശിവൻ.

സ്വർഗ്ഗം — മേരുപർവ്വതത്തിന്മേൽ ഇന്ദ്രന്റെയും ദേവകളുടെയും വാസസ്ഥലം. പേരുകൾ.

സ്വരവ്യയം സ്വർഗ്ഗനാകത്രിദിവത്രിദശാലയാഃ।
സുരലോകോദ്യോദിവൌ ദ്വേ സ്ത്രിയാംക്ലീബേത്രിവിഷ്ടപം॥

സ്വർഗ്ഗദ്വാര(വാതൽ)ഏകാദശി — മാർഗ്ഗശീർഷമാസത്തിൽ ശുക്ലപക്ഷത്തിൽ ഏകാദശിദിവസം വിഷ്ണുവിനു പ്രധാനം. തിഥിമുഴുവനും ഉറങ്ങാൻ പാടില്ല. വൈകുണ്ഠ ഏകാദശി എന്നും പേരുണ്ടു്. ശ്രീരംഗത്തു പ്രധാന ഉത്സവം.

സ്വസ്തികം — ഒരു ശുഭാർത്ഥമുള്ള അടയാളം. ഇങ്ങനെ 卐 താന്ത്രികന്മാരും ജൈനരും ഉപയോഗിക്കുന്നു.

സ്വാമി — ൧. വിഷ്ണു. ൨. ശിവൻ. ൩. കാർത്തികേയൻ. ൪. ഗരുഡൻ. ൫. വാത്സ്യായനൻ.

സ്വാരോചിഷൻ — രണ്ടാമത്തെ മനു.

സ്വാഹാ — ദക്ഷന്റെയും പ്രസൂതിയുടെയും പുത്രി. അഗ്നിയുടെ ഭാര്യ.

ഹ

ഹൻ — ൧. ശിവൻ. ൨. വിഷ്ണു.

ഹനുമാൻ — കേസരി എന്ന വാനരത്തിന്റെ ഭാര്യയായ അഞ്ജനയിൽ വായുവിന്റെ പുത്രൻ. ദീർഘശരീരവും അസാധാരണ ശക്തിയും ഉണ്ടായിരുന്നു. ഒരിക്കൽ ഭാരതഖണ്ഡത്തിൽനിന്നു ലങ്കയിലേക്കു ചാടിക്കടന്നു. രാവണനോടുള്ള യുദ്ധത്തിൽ ശ്രീരാമനു സഹായമായി വളരെ അത്ഭുതപ്രവൃത്തികൾ ചെയ്തു. കാലനേമിയേയും അനേകായിരം ഗന്ധർവ്വരേയും വധിച്ചു. ഒരിക്കൽ രാക്ഷസന്മാർ പിടിച്ചു വാലിനു എണ്ണതേച്ചു തീകൊളുത്തിവിട്ടു. എന്നാൽ ഹനുമാൻ ലങ്കയിൽ അങ്ങുമിങ്ങും ഓടിനടന്നു ലങ്കമുഴുവനും നശിപ്പിച്ചു. അതിന്റെശേഷം യുദ്ധത്തിൽ മരിച്ചവരെ എല്ലാം ജീവിപ്പിപ്പാനായി ഹിമാലയ

ത്തിൽ പറന്നുചെന്നു ഔഷധങ്ങൾ കൊണ്ടുവന്നു. രാവണവധം കഴിഞ്ഞശേഷം രാമനോടുകൂടെ അയോദ്ധ്യയിൽ ചെന്നു ശാശ്വതയൌവനം പ്രാപിച്ചു. ഹനുമാനു മരുൽപുത്രൻ, ആനിലി, മാരുതി, ആഞ്ജനേയൻ, യോഗചരൻ, രജതദ്യുതി എന്നും പേരുകളുണ്ടു്.

ഹനുമൻനാടകം—പതിന്നാലു അങ്കത്തിൽ അതിദീൎഘമായ ഒരു നാടകം. രാമചരിതം ഭോജരാജാവിന്റെ കല്പനപ്രകാരം ദാമോദരമിശ്രൻ കൂട്ടിച്ചേൎത്തതു്. ഇതിന്റെ മൂലം ഹനുമാൻതന്നെ ഉണ്ടാക്കിയതാണെന്നും എന്നാൽ വാല്മീകിരാമചരിതം അതിവിശേഷമായി ഉണ്ടാക്കിയ വിവരം അറിഞ്ഞു തന്റെ കൃതി സമുദ്രത്തിൽ എറിഞ്ഞുകളഞ്ഞെന്നും അതു ഒരു മുക്കുവനുകിട്ടി ഭോജരാജാവിനു കൊടുത്തെന്നും അദ്ദേഹം പോയ ഭാഗങ്ങൾ പുതുതായി ഉണ്ടാക്കിച്ചേൎത്തു നാടകം മുഴുവനാക്കി എന്നും ഐതിഹ്യം.

ഹനുമൻമൂലമന്ത്രം—ശാക്തേയരുടെ ഒരു മന്ത്രം.

ഹംസൻ, ഡിംഭകൻ—ജരാസന്ധന്റെ ഇഷ്ടന്മാരായ രണ്ടു യോദ്ധാക്കൾ. ബലരാമൻ ഹംസൻ എന്നുതന്നെ പേരുള്ള ഒരു രാജാവിനെ കൊന്ന വൎത്തമാനം കേട്ടിട്ടു അതു തന്റെ സഹോദരനായ ഹംസൻ ആണെന്നുവിചാരിച്ചു ഡിംഭകൻ ആത്മഹത്യചെയ്തു. ഹംസൻ ഇതറിഞ്ഞപ്പോൾ യമുനയിൽ മുങ്ങി മരിച്ചു.

ഹംസം—വിവേകത്തിന്റെ ഒരു ഉദാഹരണം. പാലും വെള്ളവും കൂട്ടിക്കലൎത്തിയാൽ പാൽ വേറ്തിരിച്ചു കുടിക്കാൻ കഴിയുമെന്നു സങ്കല്പം.

ഹംസവിംശതി—ശൃംഗാരരസപ്രധാനമായി ഇരുപതു കഥകൾ. കഥകൾ ഒരു ഹംസം പറയുന്നതായിട്ടാണ്. കൎണ്ണാടകത്തിൽ ഗദ്യമായി പരിഭാഷപ്പെടുത്തീട്ടുണ്ടു്.

ഹംസസന്ദേശം—കാളിദാസന്റെ മേഘസന്ദേശത്തെ അനുകരിച്ചു വേദാന്തദേശികൻ ഉണ്ടാക്കിയ ഒരു കാവ്യം. പമ്പാസരസ്സിന്റെ തീരത്തു ഒരു ഹംസത്തെ കണ്ടിട്ടു ശ്രീരാമൻ അതുമുഖാന്തരം സീതയ്ക്കയച്ച ഒരു സന്ദേശം.

ഹയഗ്രീവൻ—൧. വിഷ്ണു. ൨. ഒരു കല്പാവസാനത്തിൽ ബ്രഹ്മാവു ഉറങ്ങുമ്പോൾ തന്റെ വായിൽനിന്നു പുറപ്പെട്ട വേദത്തെ മോഷ്ടിച്ചുകൊണ്ടു പോകയും അതിനാൽ മത്സ്യാവതാരത്തിൽ വിഷ്ണുവിനാൽ കൊല്ലപ്പെടുകയും ചെയ്തു ഒരു ദൈത്യൻ.

ഹയശിരസ്സ്—ഔൎവ്വന്റെ സമുദ്രത്തിലെറിയപ്പെട്ട കോപം.

ഹരവിജയം—ഒരു മഹാകാവ്യം. രാജാനകരത്നാകരൻ ഉണ്ടാക്കിയതു്.

ഹരൻ—൧. ശിവൻ. ൨. അഗ്നി.

ഹരി—൧. വിഷ്ണു. ൨. ഇന്ദ്രൻ. ൩. ശിവൻ. ൪. ബ്രഹ്മാവു്. ൫. യമൻ. ൬. സൂൎയ്യൻ. ൭. ചന്ദ്രൻ. ൮. ഇന്ദ്രന്റെ ഒരു കുതിര.

ഹരിചന്ദ്രൻ—സംസ്കൃതത്തിലെ അദ്വിതീയകവി. ഇങ്ങനെ ഒരാൾ ഉണ്ടായിരുന്നെന്നു ബാണൻ മുതലായവരുടെ പുസ്തകങ്ങളിൽ കാണുന്നതല്ലാതെ അയാളുടെ കൃതികളൊന്നുമില്ല. ജീവന്ധരചമ്പു ഈ ഗ്രന്ഥകൎത്താവിന്റേതെന്നുള്ള അഭിപ്രായം ശരിയല്ല.

ഹരിദ്വാരം—ശ്രുതിപ്പെട്ട തീൎത്ഥം. ഗംഗയുടെ ഉത്ഭവസ്ഥാനം.

ഹരിവംശം—ഒരു കാവ്യം. ശ്രീകൃഷ്ണചരിതം. മഹാഭാരതത്തിന്റെ ഒരു ഭാഗമായി വിചാരിച്ചുവരുന്നു. ഒരു നൂതനകൃതിയുടെ ലക്ഷണങ്ങൾ ഉണ്ടു്. ഇതിന്റെ ചുരുക്കമായ ഒരു കാവ്യം ഗോവിന്ദമഖി എഴുതീട്ടുണ്ടു്. ഹരിവംശസാരചരിതം എന്നു പേർ.

ഹരിവിലാസം—ചോലംബരാജന്റെ ഒരു സംസ്കൃതകാവ്യം. ശ്രീകൃഷ്ണചരിതം അവതാരംമുതൽ ഉദ്ധവസന്ദേശം വരെ.

ഹരിശ്ചന്ദ്രൻ—സത്യത്തിന്നായി അനേകം കഷ്ടതകൾ സഹിച്ച സൂൎയ്യകുലത്തിലെ ഒരു രാജാവു്. ത്രിശങ്കുവിന്റെ പുത്രൻ. രാജസൂയയാഗം കഴിച്ചു ഇന്ദ്രസ്വൎഗ്ഗം പ്രാപിച്ചു എന്നു ഭാരതത്തിൽ പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. എന്നാൽ മാൎക്കണ്ഡേയപുരാണത്തിലാണു് ഹരിശ്ചന്ദ്രന്റെ ചരിത്രം വിവരമായി കൊടുത്തിരിക്കുന്നതു്. കലാവിദ്യകൾ വിശ്വാമിത്രൻ അവരെ പീഡിപ്പിക്കകൊണ്ടു വ്യസനിച്ചു കരഞ്ഞതു കേട്ടു സ്ത്രീവിലാപം ആണെന്നു വിചാരിച്ചു, കാട്ടിൽ വേട്ടചെയ്തുകൊണ്ടിരുന്ന ഹരിശ്ചന്ദ്രൻ അവരെ രക്ഷിക്കുന്നതിന്നായി ഓടിച്ചെന്നു. അതിനാൽ വിശ്വാമിത്രൻ കോപിച്ചു വിദ്യകളെ നശിപ്പിക്കയും അന്നുമുതൽ ഹരിശ്ചന്ദ്രന്റെ ശത്രുവായി തീരുകയും ചെയ്തു. (വിശ്വാമിത്രൻ ഹരിശ്ചന്ദ്രനെ ഉപദ്രവിച്ചതു് വസിഷ്ഠൻ ഒരിക്കൽ ഇന്ദ്രസഭയിൽവെച്ചു ഹരിശ്ചന്ദ്രൻ ബഹു സത്യവാനാണെന്നു പറഞ്ഞതു കളവാക്കാൻവേണ്ടിയായിരുന്നെന്നു ഒരു കഥയുണ്ടു്) വിശ്വാമിത്രൻ ഹരിശ്ചന്ദ്രനെക്കൊണ്ടു കളവുപറയിച്ചു അദ്ദേഹത്തെ ഹീനതപ്പെടുത്തുവാൻവേണ്ടി അദ്ദേഹത്തിന്റെ രാജ്യവും ധനവും എല്ലാം അപഹരിച്ചശേഷം ഒരു വല്ക്കലവസ്ത്രം മാത്രമുള്ളവനായി ഭാൎയ്യയോടും പുത്രനോടും കൂടെ രാജ്യത്തിനു പുറത്താക്കി എന്നുമാത്രമല്ല രാജാവായിരുന്നപ്പോൾ വിശ്വാമിത്രനു യാഗത്തിനു കൊടുക്കാമെന്നു പറഞ്ഞിരുന്ന അനവധി ധനവും കൊടുക്കണമെന്നു നിൎബ്ബന്ധമായി. ആ കടം കൊടുത്തുതീൎക്കേണ്ടുന്നതിനു ഹരിശ്ചന്ദ്രൻ തന്റെ ഭാൎയ്യയെയും പുത്രനെയും ഒരു ബ്രാഹ്മണനും തന്നെത്തന്നെ ഒരു ചണ്ഡാലനും വിറ്റു കടംവീട്ടി. ഈയിടയിൽ സത്യഭംഗം ചെയ്യിച്ചു മുൻസ്ഥിതി പ്രാപിപ്പിക്കാൻ വിശ്വാമിത്രൻ പല യത്നങ്ങൾ ചെയ്തു. എന്നാൽ അവയെല്ലാം പ്രയോജനമില്ലാതെ പോയതേയുള്ളു. ചണ്ഡാലൻ ഹരിശ്ചന്ദ്രനെ ഒരു ശ്മശാനകാവൽക്കാരനാക്കി. ഇങ്ങനെ അദ്ദേഹം ഒരിക്കൽ ശ്മശാനം കാത്തുകൊണ്ടിരിക്കുമ്പോൾ അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഭാൎയ്യ വിഷം തീണ്ടി മരിച്ച മകന്റെ ശവവും കൊണ്ടു ദഹിപ്പിക്കുന്നതിനായി അവിടെ ചെന്നു. അവർ അന്യോന്യം അറിഞ്ഞു എങ്കിലും തന്റെ യജമാനനു കിട്ടേണ്ടുന്ന പണംകിട്ടാതെ ബാലനെ ദഹിപ്പിക്കുവാൻ സമ്മതിക്കയില്ലെന്നു പറഞ്ഞു ഹരിശ്ചന്ദ്രൻ അവളെ മടക്കിഅയച്ചു. അവൾ പണത്തിന്നായി മടങ്ങിപ്പോകുമ്പോൾ അവിടത്തെ രാജാവിന്റെ പുത്രനെ കൊന്നതു അവളാണെന്നു വിചാരിച്ചു രാജഭടർ അവളെ പിടിച്ചുകൊണ്ടുപോയി. അവളെ ശിരശ്ഛേദനം ചെയ്യണമെന്നുവിധിയുമുണ്ടായി. അവളെ കൊല്ലുന്നതിനായി രാജാവു് ആ ചണ്ഡാലനെ ഏല്പിച്ചു. ചണ്ഡാലൻ ഹരിശ്ചന്ദ്രനെയും ഏല്പിച്ചു നിശ്ചയിക്കപ്പെട്ട സമയത്തു ഈശ്വരസ്മരണ ചെയ്തുകൊണ്ടു സത്യവാനായ ഹരിശ്ചന്ദ്രൻ നിൎദ്ദോഷയായ തന്റെ ഭാൎയ്യയെ കൊല്ലുന്നതിനായി വാളെടുത്തു കഴുത്തിനുവെട്ടി. എന്നാൽ അതു അവളുടെ കഴുത്തിന്മേൽ ഒരു പൂമാലയായി വീണു. അപ്പോൾ ദേവകളൊക്കെയും പ്രത്യക്ഷമായി ഹരിശ്ചന്ദ്രനെ അനുഗ്രഹിക്കയും പുത്രനെ ജീവിപ്പിക്കയും ചെയ്തു. ഹരിശ്ചന്ദ്രൻ വീണ്ടും രാജാവായി ഭാൎയ്യയോടുകൂടെ വളരെക്കാലം വാണ

ശേഷം സ്വർഗ്ഗം പ്രാപിച്ചു. മലയാളത്തിൽ ഹരിശ്ചന്ദ്രചരിതം ആട്ടക്കഥയും മണിപ്രവാളവും ഗദ്യപ്രബന്ധവും പ്രസിദ്ധം ചെയ്തിട്ടുണ്ട്.

ഹരിഹരൻ—ശിവനും വിഷ്ണുവും യോജിച്ചതു്.

ഹരിഹരപുത്രൻ—മോഹിനിയിൽ ശിവന്റെ പുത്രൻ. അയ്യനാർ.

ഹര്യശ്വൻ—കുവലയാശ്വന്റെ പുത്രൻ. ധുന്ധു എന്ന രാക്ഷസനെ കൊന്നു.

ഹര്യശ്വർ—ലോകത്തിൽ ജനങ്ങളെ വർദ്ധിപ്പിക്കാനായി ദക്ഷൻ ജനിപ്പിച്ച ൧൦൦൦ പുത്രന്മാർ. നാരദൻ അവരെ സന്താനേച്ഛയില്ലാതാക്കി തിരിച്ചുവരാതവണ്ണം ആണ്ടുമിണ്ടും വെവ്വേറായി അയച്ചുകളഞ്ഞു.

ഹർഷചരിതം—കന്യാകുബ്ജത്തിലെ ഹർഷവർദ്ധനരാജാവിന്റെ ചരിത്രം. ബാണൻ കർത്താവു. ഗദ്യമാണെങ്കിലും അധികവും വർണ്ണനയാണു്.

ഹലധരൻ (ഭൃൽ, ആയുധൻ)—ബലരാമൻ.

ഹസ്തിഗിരിചമ്പു—ലക്ഷ്മീനാരായണന്മാരുടെ വിവാഹം വർണ്ണിക്കുന്ന ഒരു സംസ്കൃതചമ്പൂകാവ്യം.

ഹസ്തിനാപുരം—കൌരവരുടെ പ്രധാനനഗരം. ഗജാഹ്വയം, നാഗസാഹ്വയം, നാഗാഹ്വം, ഹാസ്തിനം എന്നും പേരുകളുണ്ടു്.

ഹാലാഹലം—സമുദ്രമഥനത്തിൽ കിട്ടിയ ഒരു മഹാ വിഷം. അതിന്റെ കഠോരതയാൽ സർവ്വവും നശിക്കാൻ തുടങ്ങിയപ്പോൾ ശിവൻ അതിനെ ഭക്ഷിച്ചുകളഞ്ഞു്.

ഹാസ്യാർണ്ണവം—ഭിക്ഷുക്കളുടെ വേഷമെടുത്തു നടക്കയും ദുർമ്മാർഗ്ഗികളായി ജീവിക്കയും ചെയ്യുന്ന ബ്രാഹ്മണരെ നിഷ്ഠുരമായി പരിഹസിക്കുന്നതിനായി ജഗദീശപണ്ഡിതർ ഉണ്ടാക്കിയ ഒരു ചെറിയ നാടകം

ഹിഡിംബൻ—ഭയങ്കരനും നരമാംസഭോജിയുമായ ഒരു രാക്ഷസൻ. പാണ്ഡവരെ വശീകരിച്ചു കൊണ്ടുവരുന്നതിനായി തന്റെ സഹോദരീയായ ഹിഡിംബയെ അയച്ചു എന്നാൽ ഭീമനെ കണ്ടപ്പോൾ അവൾക്കു അവനിൽ വളരെ അനുരാഗം ജനിക്കയാൽ അവർതമ്മിൽ സംസാരിച്ചുകൊണ്ടു നില്ക്കുമ്പോൾ ഹിഡിംബൻ വരികയും ഭീമനുമായി യുദ്ധംചെയ്കയും ഭീമൻ അവനെ കൊല്ലുകയുംചെയ്തു. ഭീമൻ തന്റെ അമ്മയുടെ അനുഗ്രഹപ്രകാരം ഹിഡിംബയെ വിവാഹംചെയ്തു. അവളിൽ ഘടോൽകചൻ എന്നൊരു പുത്രനുമുണ്ടായി.

ഹിഡിംബാ—൧. ഹിഡിംബന്റെ സഹോദരി. ഭീമന്റെ ഭാര്യ. ൨. ഹനുമാന്റെ ഭാര്യ.

ഹിതോപദേശം—നീതിമാർഗ്ഗം പഠിപ്പിക്കുന്നതിനായി വിഷ്ണുശർമ്മാവുണ്ടാക്കിയ ഒരു ശ്രുതിപ്പെട്ട കഥാപുസ്തകം. മിക്കഭാഷകളിലും തർജ്ജിമ ചെയ്തിട്ടുണ്ടു്. ഇതു പഞ്ചതന്ത്രത്തിന്റെ ചുരുക്കമാണു്.

ഹിമവാൻ—ഹിമാലയപർവ്വതം. മേനകയുടെ ഭർത്താവു്. ഉമയുടെയും ഗംഗയുടെയും പിതാവു്.

ഹിരണ്യകശിപു—നരസിംഹാവതാരത്തിൽ വിഷ്ണു കൊന്ന ഒരു അസുരൻ.

ഹിരണ്യഗർഭം—ഏ. ബ്രഹ്മാവു ഒരു വൎഷം ഹിരണ്യഗർഭ (പൊൻമുട്ട)ത്തിൽ ഇരുന്നശേഷം മുട്ടയുടെ തോട്ട രണ്ടായി ഭേദിച്ചു ഒരു ഭാഗംകൊണ്ടു സ്വൎഗ്ഗവും മറേറതുകൊണ്ടു ഭൂമിയും ഉണ്ടാക്കി. മദ്ധ്യത്തിൽ ആകാശവും അഷ്ടദിക്കുകളും മററും സ്ഥാപിച്ചു.

വ. പഞ്ചഗവ്യം നിറച്ച ഒരു പൊൻപാത്രത്തിൽ രാജാക്കന്മാർ ഇറങ്ങി സ്നാനവും ജപവും കഴിക്കുന്ന ഒരു ആചാരം. പാത്രത്തിന്റെയും മൂടിയുടെയും സ്വൎണ്ണം ചുററും നിന്നു മന്ത്രം ജപിക്കുന്ന ബ്രാഹ്മണൎക്കു ദാനം ചെയ്യും, രാജാവിനു ജാതിയിൽ ഔന്നത്യം സങ്കല്പം.

ഹിരണ്യാക്ഷൻ—വരാഹാവതാരത്തിൽ വിഷ്ണു കൊന്ന ദൈത്യൻ.

ഹുതാശനപൌൎണ്ണമി—കാമദേവനെ ദഹിപ്പിച്ച ദിവസം.

ഹൃഷീകേശൻ—വിഷ്ണു.

ഹേമകൂടം—ഹിമാലയത്തിനും മേരുവിനും മദ്ധ്യേയുള്ള ഒരു പൎവതം.

ഹേമകേശൻ—ശിവൻ.

ഹേമചന്ദ്രൻ—ഒരു ജൈനകവി. ൧൨-ാം ശതാബ്ദം ആദ്യത്തിൽ സന്ന്യസിച്ചു. ജ്വലിക്കുന്ന തീയിൽ കൈ നീട്ടിയപ്പോൾ കൈ സ്വൎണ്ണമായതിനാൽ ഹേമചന്ദ്രൻ എന്നു പേരുണ്ടായി. കുമാരപാലരാജാവിന്റെ ചരിത്രമായ കുമാരപാലചരിത്രം കാവ്യവും അഭിധാനചിന്താമണി, ദേശിനാമമാല, അനേകാൎത്ഥമാല, ഛന്ദോനുശാസനം, അലങ്കാരചൂഡാമണി, ഇവയും ഉണ്ടാക്കീട്ടുണ്ടു.

ഹേമാദ്രി—സുമേരുപൎവ്വതം.

ഹേരംബൻ—ഗണേശൻ.

ഹൈമവതി—ഏ. പാൎവ്വതി. വ. ഗംഗ.

ഹൈഹയൻ—ഏ. യദുവിന്റെ പുത്രന്റെ പൌത്രൻ. വ. കാൎത്തവീൎയ്യാൎജ്ജുനൻ.

ഹോളിയുത്സവം—മേഷായനത്തിനുമുമ്പു പതിനഞ്ചു ദിവസത്തെ ഉത്സവം. ശ്രീകൃഷ്ണൻ കാമദേവനായിട്ടു പൂജിക്കപ്പെടുന്നു. ദക്ഷിണേന്ത്യയിൽ കാമൻപണ്ടിക.

ശുഭമസ്തു.

National Library

National Library
Calcutta.

ശുദ്ധിപത്രം.

പുറം.	വരി.	അശുദ്ധം.	ശുദ്ധം.
2	43	വിരോധിയ	വിരോധിയം
3	38	കയറിപ്പെ	കയറിപ്പോ
4	26	ഒരുപേ	ഒരുപേർ
35	26	ജൈനന്ദ്രാ	ജൈനേന്ദ്രാ
36	30	എന്ന്	എന്നിങ്ങനെ പല
37	16	സമരം	സ്മരേ
ടി	ടി	മഹാ ാതക	മഹാപാതക
ടി	24	വാസുക	വാസുകി
38	4	സദ ശിവൻ	സദാശിവൻ
39	28	ജനനസമയ	ജനനസമയം
40	30	പ ട്ടം	പാട്ടം
45	8	മ ന്നില്ലായ്മയ	മന്നമില്ലായ്മയ
46	11	ൻമ	ൻമ്പ
ടി	20	അല ബുഷാ	അലംബുഷാ
48	17	ആ സ്വാദ്യമായ	ആസ്വാദ്യമനമായ
ടി	18	വില പി ച്ച	വിലപിച്ച
ടി	35	വിര ട രാജാ	വിരാടരാജാ
49	19	ചന്ദ്രമഹാസേനന്റെ	ചണ്ഡമഹാസേനന്റെ
52	12	ഹിമവാന്റെയു	ഹിമവാന്റെയും
57	30	സന്ദശ	സന്ദർശി
62	31	വധിക്കപ്പെട്ട	വധിക്കപ്പെട്ട്
64	10	കുഞ്ഞുപ്രവാരണർ	കുഞ്ഞുപ്രാവരണർ
69	12	പോക കാണ്ടു	പോകെ കണ്ടു
ടി	29	പുത്രന	പുത്രൻ
72	16	ശ്രീ സദാനന്ദന്റെ	ശ്രീ.സദാനന്ദന്റെ
73	25	കിട്ടിസ്ഥും,...എന്നും പറയും	(കിട്ടിസ്ഥും......എന്നും പറയും)
ടി	26	വിര ട	വിരാട
75	28–9	ആദ്യത്തെ ..മലയാളത്തിൽ	(ആദ്യത്തെ... ..മലയാളത്തിൽ)
ടി	35	ശ്വാസ..... മറ	(ശ്വാസം......മറ)
76	6	നിദ്രാപദം	നിദ്രപദം
77	5	പണയിച്ച	പണിയിച്ചു.
ടി	7	അതിരാത്രയജമാനു്	അതിരാത്രയജമാൻ
79	35	എല്ല ം	എല്ലാം
80	13	ച രുമതിയും	ചാരുമതിയും
81	31	ചരിത്രവും	ചരിതവും
ടി	38	നമ്പൂതിര	നമ്പൂതിരി
84	35	"The.....city"	"The.....story"
85	8	വിപ്രലംഭ	വിപ്രലംഭാദി
ടി	23	സംസപ്പാട്ട്	ഹംസപ്പാട്ട്.

പുറം.	വരി.	അശുദ്ധം.	ശുദ്ധം.
ടി	26	ക്കോട്ടൂർ	കോട്ടൂർ
86	20	രാജ്യത്തിൽക്കൂട	രാജ്യത്തിൽക്കൂടി
88	24	സ്വവൃത്തതിലകം	സ്വവൃത്തതിലകം
91	32	ഭഗവൽഗീതയ ൽ	ഭഗവൽഗീതയിൽ
92	24	കാട്ടത്തു	കൊട്ടത്തു
93	23	ഉവസ്സുവു	[illegible]
94	27	പവൃ ർ	[illegible]
99	7	വ വായി	ഒാവായി
ടി	18	ഇനിയും	ഇനി
ടി	23	ചമ്പാനഗരം	ചമ്പനഗരം
102	11	ളുകി	ളുകി
104	22	അഴകി അ	അ
105	16	ബ്രാഹ്മണ...	ബ്രാഹ്മണ...
ടി	29	അർജ്ജു ന്റെ	അർജ്ജുനന്റെ
107	29	അ രിമയാണെന്ന്	അറിവായാണെന്ന്
108	2	ആസ്തീകൻ	ആസ്തികൻ
ടി	23	പക്കിണി	പക്കി
119	28	എപ്പൊ ഴും	എപ്പൊഴും
120	7	ഉൻ	ഉഗ്രൻ
ടി	23	വിവാഹം	വിവാഹം
129	31	പൃത	പൃത
131	14	കൌരവന്മാർ	കൌരവന്മാർ
133	30	ജനിക്ക യ ൽ	ജനിക്കയാൽ
134	26	ഔരസ്യര	ഔരസൻ
136	1	നന്നെടുത്ത	നിന്നെടുത്ത
137	25	ഉപാഖ്യാനം	[illegible]
141	10	ഭ ഷാന്തരപ്പെടുത്തി	ഭാഷാന്തരപ്പെടുത്തി
147	11	പാരകനെന്നും	താരകനെന്നും
ടി	36	കൊല്ലപ്പെട്ടു	കൊല്ലപ്പെട്ട
148	14	പറവിയുള്ള	[illegible]
ടി	17	മിത്രാവരുണന്മാരുടെ	മിത്രവരുണന്മാരുടെ
151	22	കല്ലുള ങ്ങെ	കല്ലുകളെങ്ങെ
ടി	31	ചതുർദ്ദശശൃഷ്ഠി	ചതുർദ്ദശ്യഷ്ഠി
153	24	വാകത്രാൻ	വാക്ത്രാൻ
155	22	കെല്ലു യും	കെല്ലുകയും
ടി	24	സമന്തപഞ്ചകം	സ്യമന്തപഞ്ചകം
159	24-25	കാദംബബരി	കാദംബരി
160	19	പിള്ളെള്ളയാർ	പിള്ളെയാർ
166	9	ഡ്ദർശനങ്ങളിൽ	ഷഡ്ദർശനങ്ങളിൽ
ടി	25	എന്നു	ഉപരിതി എന്നു
167	13	ഉത്ഭവിച്ചതായിരി	ഉത്ഭവിച്ചതായിരിക്കാം
ടി	25-26	കുഞ്ഞന്റെ ന്റെ	കുഞ്ഞന്റെ
170	5	ക	കഥ

പുറം.	വരി	അശുദ്ധം.	ശുദ്ധം.
171	3	തൃക്കള്ളിയൂർ	തൃക്കണ്ടിയൂർ
172	30	വിരോധിനിമായ	വിരോധിമായ
173	3	അദക്ഷൻ	അദ്ധ്യക്ഷൻ
174	21	സവിച്ചിരിക്കമ്പോൾ	സേവിച്ചിരിക്കുമ്പോൾ
ടി	33	ഗൈരവനോട	ഭൈരവനോട്
ടി	42	നിശരൻ	നിശഠൻ
180	35	വ	വന്ന
181	3	അര	അരി
ടി	29	ബ്രാഹ്മണ	ബ്രാഹ്മണി
182	34	കല്പ . .	കല്പ്പ . .
187	41	കാ ണം	കാരണം
190	7	മിശ	മീശ
ടി	12	പൂജായോഗ	പൂജായോഗ്യ
195	16	ത ടകത്തിൽ	തടാകത്തിൽ
196	23	മരത്യമുഖൻ	മർത്യമുഖൻ
197	7	കൂട്ട റണ്ട്	കൂട്ടാറുണ്ട്
200	7	എന്ന ൽ	എന്നാൽ
ടി	25	പ്രവേശിച്ച	പ്രവേശിച്ചു
203	9	മ.ഹ ജൻ	മഹീജൻ
205	22	മാന്ധാതാവു	മാന്ധാത്രി
ടി	32	മാന്ധാതാവ്	മാന്ധാത്രി
213	9	മരിച്ചാൽ	മരിച്ചവർ
ടി	26	ധർമ്മരജഃ	ധർമ്മരാജഃ
214	11	ശ മിഷ്ഠ	ശർമ്മിഷ്ഠ
ടി	44	ഭരദ്വ ജ ന്റെ	ഭരദ്വാജന്റെ
215	2	ഭൈര ന്റെ	ഭൈരവന്റെ
216	20	മര	ഒരു
218	29	മയാഗനിദ്ര	യോഗനിദ്ര
224	32	കെ ണ്ടു പായതെന്നും	കൊണ്ടുപോയതെന്നു
225	13	മാത്തു ണ്ഡവമ്മ	മാർത്താണ്ഡവർമ്മ
ടി	28	പുതി ി ൽ	പുതിയക്കൽ
228	11	വ ല്യം	വാല്യം
230	31	ഗൌരവ്യ	ഗൌരവ്യം
242	16	എട ര ാ	എടക്കമരം
247	24	രാമ നുജാച ര്യ ണ	രാമാനുജാചാര്യരാണ.
251	27	ദു ർമ	ദുഷ്കർമ്മഃ
254	39	മന്ദാകി ി	മന്ദാകിനി
255	35	മഞ്ചി	മഞ്ചീ
259	5	പ ങ്ങളിൽ	പാദങ്ങളിൽ
260	7	സിദ്ധപ്പെടുത്തുകയും	പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തുകയും
ടി	10	ര ജാ ില്ല.	രാജാവില്ല.
ടി	22	ജം ദത്തൻ	ജാലന്ധരൻ
261	18	റെ ാ ന്റെ	റെമ്പാന്റെ

പുറം വരി		അബദ്ധം.	സുബദ്ധം.
ടി	37	കാട്ടി വെച്ച്	കാട്ടിൽവെച്ച്
262	7	ശിക്ഷാകല്ലും	ശിക്ഷാകല്ലോ
261	17	പ ട ല്ല	പാടില്ല.
ടി	26	അനു ബ്ധ്യായി	അഷ്ടാദ്ധ്യായി
269	16	ശ കടായനൻ	ശാകടായനൻ
270	22	ശ്ലോകങ്ങള ട	ശ്ലോകങ്ങളുടെ
274	29	സമയ മായപ്പോൾ	സമയമായപ്പോൾ
275	15	യുദ്ധ ചെയ്കയും	യുദ്ധംചെയ്കയും
ടി	25	വിവ ഹങ്ങളും	വിവാഹങ്ങളും
277	20	കുഞ്ഞ ക്ഷ്മി	കുഞ്ഞാക്ഷ്മി
ടി	22	മ മന്റെ	മാമന്റെ
278	20	ഭക്തി മായ	ഭക്തിമാനായ
279	12	ഷഡ്ത ലി	ഷഡ്തിലി
ടി	21	ഷ ണ്മാത്തുരൻ	ഷാണ്മാത്തുരൻ
ടി	31	ഗെരി	ഗൌരി
286	[illegible]	വിവര ില്ല	വിവരമില്ല.
291	30	സു തി	സുമതി
293	8	മാൻവൃക്ഷജനിപരി:	മാല്യക്ഷ്ജി ദ്വീപരി:
300	19	ഭക്നില്ലകളത്ത്.	ഭക്നില്ലകളത്ത
ടി	35	ഹ മവാൻ	ഹിമവാൻ
301	19	ദേശികനാമ	ദേശിനാമ

National Library
Calcutta